

**STRATEGIA ROZWOJU
MIASTA TORUNIA**

***Raport
o stanie miasta***

Toruń 2019

Opracowanie:
Wydział Rozwoju i Programowania Europejskiego
ul. Grudziądzka 126b
87-100 Toruń
tel. +48 56 611 85 54
wripe@um.torun.pl

WARUNKI NATURALNE

Miasto Toruń zlokalizowane jest na terasach rzeki Wisły we wschodniej części rozszerzenia dolinnego zwanego Kotliną Toruńską. Północna granica administracyjna miasta przylega do Wysoczyzny Chełmińskiej. Od południowego wschodu Toruń ograniczony jest ujściowym odcinkiem doliny rzeki Drwęcy.

Miasto leży w centrum województwa kujawsko-pomorskiego i graniczy od północy z Gminą Łysomice, od wschodu z Gminą Lubicz, od południa z Gminą Wielka Nieszawka, od zachodu z Gminą Zławieś Wielka.

Obszar miasta obejmuje 115,75 km². Gęstość zaludnienia wynosiła na dzień 31 grudnia 2018 roku 1.746 osób na 1 km², co plasuje Miasto na 30 miejscu spośród 66 miast na prawach powiatu.

Rzeki, zbiorniki wodne

Przez Toruń przepływa rzeka Wisła o średniej szerokości koryta 300-500 m i głębokości około 2 m oraz Struga Toruńska. Południowo-

wschodnią granicę miasta stanowi ujściowy odcinek rzeki Drwęcy wpadającej do Wisły.

Na terenie miasta znajdują się również zbiorniki wodne: Basen Portu Drzewnego (64 ha powierzchni), Starorzeczka Wisły (10 ha), Jezioro Nagus (7,7 ha), Basen Portu Zimowego (5 ha), Kaszownik (1 ha).

Dane meteorologiczne

Pomiary prowadzone przez stację meteorologiczną Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowego Instytutu Badawczego w Toruniu przy ul. Storczykowej 124 wykazały, iż temperatura w ostatnich latach pozostawała na stosunkowo wysokim poziomie. Warto wskazać jest natomiast fakt, że po roku 2015 z bardzo niską roczną sumą opadów zanotowano w 2016 i 2017 roku najwyższą w tej dekadzie wartość tego wskaźnika. Z kolei po rekordowym roku pod względem usłonecznienia w dwóch kolejnych nastąpił spadek ilości godzin słonecznych. Średnia prędkość wiatru pozostaje w ostatnich latach na zbliżonym poziomie.

Tabl. 1. Dane meteorologiczne
Stan w dniu 31 XII

Lata	średnia roczna temperatura powietrza	roczna suma opadów	średnia prędkość wiatru	średnie zachmurzenie	usłonecznienie
2001	8,6° C	699 mm	2,3 m/s	5,4	1433 h
2002	9,5° C	622 mm	2,5 m/s	5,1	1577 h
2003	8,4° C	484 mm	2,3 m/s	4,8	1753 h
2004	8,4° C	525 mm	2,9 m/s	5,3	1512 h
2005	8,6° C	459 mm	2,8 m/s	4,9	1917 h
2006	8,9° C	503 mm	2,6 m/s	4,9	1854 h
2007	9,5° C	666 mm	2,8 m/s	5,2	1742 h
2008	9,5° C	512 mm	2,8 m/s	5,2	1770 h
2009	8,5° C	527 mm	2,6 m/s	5,2	1785 h
2010	7,4° C	832 mm	2,6 m/s	5,4	1643 h
2011	9,0° C	467 mm	2,6 m/s	4,8	1950 h
2012	8,6° C	520 mm	2,5 m/s	5,1	1807 h
2013	8,5° C	602 mm	2,4 m/s	5,5	1645 h
2014	9,8° C	452 mm	2,3 m/s	5,2	1939 h
2015	9,9° C	379 mm	2,4 m/s	5,2	1959 h
2016	9,5° C	680 mm	2,3 m/s	5,2	1776 h
2017	9,4° C	672 mm	2,3 m/s	5,2	1579 h
2018	10,5° C	218 mm	2,4 m/s	4,8	2123 h

STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA

1. Dział przygotowano na podstawie danych Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Delegatura w Toruniu.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

Grunty

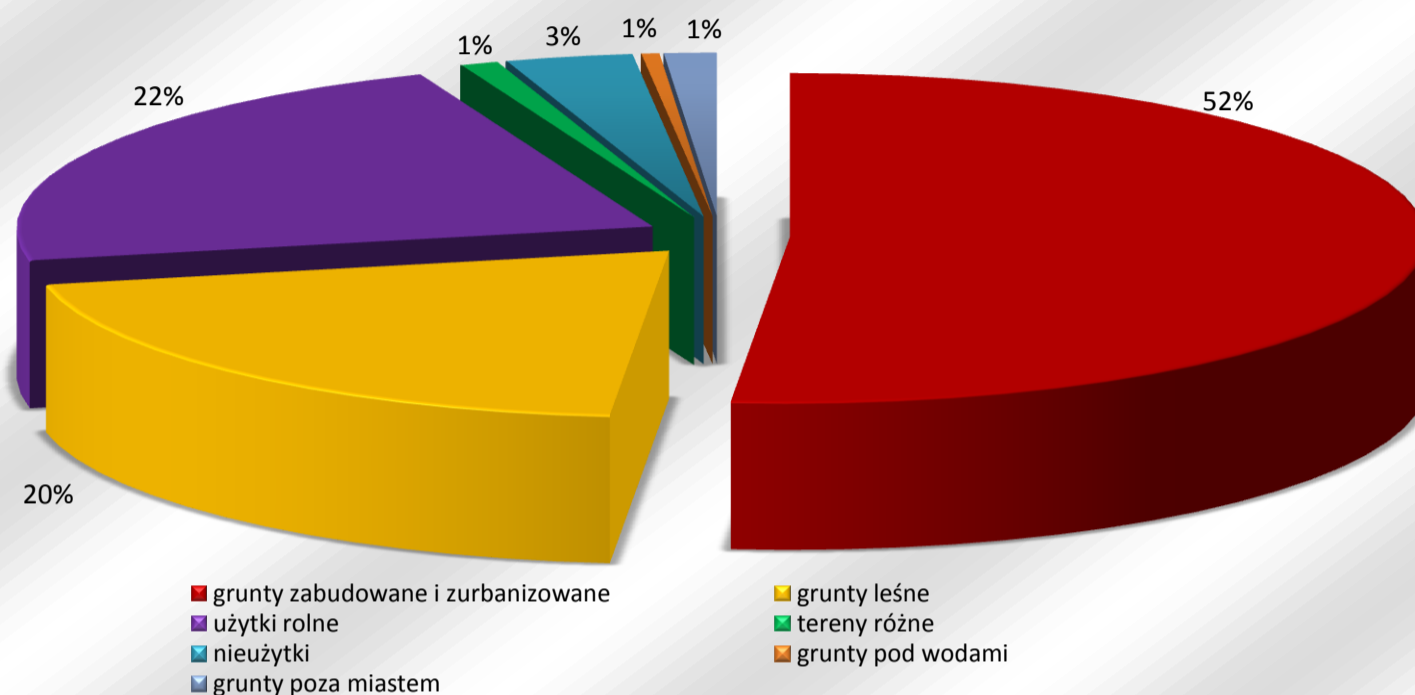
Gmina Miasta Toruń zgodnie z danymi zawartymi w ewidencji prowadzonej przez Wydział Geodezji i Kartografii według stanu na koniec 2018 roku jest właścicielem 3.604,76ha gruntów, w tym

grunty nieobciążone użytkowaniem wieczystym stanowią 2.833,57ha,

tj. 78,6% ogólnej liczby gruntów miasta. Areal gruntów stanowiących majątek Gminy uległ zmniejszeniu w stosunku do 31.12.2017r. o 10,46ha. Rozchód następował w następstwie sprzedaży gruntów w trybie przetargowym, a także niewielkich powierzchni w trybie bezprzetargowym. Równolegle Gmina pozyskuje nieruchomości uczestnicząc w obrocie cywilnoprawnym, poprzez ich zakup, zamianę lub przyjęcie darowizny, zazwyczaj od Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego.

Rys. 1. Użytkowanie gruntów nieobciążonych użytkowaniem wieczystym

Stan w dniu 31 XII 2018r.

Wody podziemne

W roku 2018 Toruńskie Wodociągi Spółka z o.o. kontynuowały lokalny monitoring jakości wód ujęć: Mała Nieszawka, Jedwabno, Czerniewice oraz Wrzosa III (w budowie). Monitorowane ujęcia komunalne czerpią wodę z czwartorzędowego piętra wodonośnego. Monitoringiem objęto również awaryjne ujęcie wód podziemnych Nowe Bielany oraz studnie awaryjne ujmujące kredowy poziom wodonośny.

Ujęcie Mała Nieszawka

Ujęcie Mała Nieszawka, zlokalizowane w lewobrzeżnej części Torunia, jest największym ujęciem komunalnym wód podziemnych, dostarczającym w roku 2018 średnio 17,3 tys. m³ wody na dobę.

Wodę pobraną w 2018 roku z otworów na terenie ujęcia „Mała Nieszawka” oraz w jego sąsiedztwie (na terenie strefy ochronnej ujęcia) zakwalifikowano do klas I i II - wód o dobrym stanie chemicznym. W 2018 roku nie stwierdzono niekorzystnych trendów zmian jakości wód podziemnych w studniach ujęcia. Jakość wody w stosunku do roku poprzedniego nie uległa zasadniczej zmianie. W części zachodniej ujęcia nadal stwierdza się podwyższone wartości siarczanów. Zauważalny jest spadek zawartości fenoli w wodzie w stosunku do badań z 2017 roku - stwierdzono je w 9 studniach. Kontynuowano badania w zakresie zawartości arsenu w wodzie. W badaniach stwierdzono arsen w wodzie ujmowanej na ujęciu Mała Nieszawka w wartościach poniżej <0,001mg As/l tzn w I klasie jakości.

Ujęcie Jedwabno

Ujęcie tworzą studnie, zlokalizowane na odcinku 600 m wzdłuż Drwęcy. W rejonie ujęcia obserwuje się infiltrację wód z rzeki do warstwy wodonośnej. Badania wykazały, że woda powierzchniowa zasila ujęcie w 10-50%. W roku 2018 z tego ujęcia pobierano średnio 9,1 tys. m³ wodą na dobę.

Wody podziemne zaklasyfikowano głównie do II i III klasy jakości, która charakteryzuje wody bardzo dobrej jakości, w których wartości

niektórych elementów fizykochemicznych są podwyższone w wyniku naturalnych procesów zachodzących w wodach podziemnych, jak również wartości elementów fizykochemicznych nie wskazują na wpływ działalności człowieka albo jest to wpływ bardzo słaby. Parametrami decydującymi o klasie były żelazo, mangan, azotyny, wapń, wodorowęglany i TOC. Zawartość fenoli oznaczono w studniach w większości analiz w II klasie, pestycydy oraz WWA wystąpiły poniżej granicy oznaczalności. Przekroczenia dla wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi odnotowano przede wszystkim w obrębie składników dość łatwo usuwalnych z wody - żelaza i manganu.

Ujęcie Czerniewice

Ujęcie w Czerniewicach jest najmniejsze - średnio w roku 2018 pobierano 889,9 m³ wody na dobę. Woda z tego ujęcia od lat charakteryzuje się najlepszą jakością spośród ujęć eksploatowanych przez Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. i nie jest poddawana uzdatnianiu, jedynie stabilizowana bakteriologicznie za pomocą lampy UV.

Na ujęciu udokumentowano zwiększone zasoby eksploatacyjne ujęcia z 98,0 do 120,0m³/h. Rozbudowa ujęcia jest związana z umową na dostawę wody do Ciechocinka.

Wyniki dwóch serii badań fizykochemicznych wykonanych w 2018 roku sytuują wodę pobraną ze wszystkich obiektów ujęcia Czerniewice oraz dopływającą do ujęcia w I klasie jakości - woda bardzo dobrej jakości.

Nowe Bielany

W roku 2018 kontynuowano monitoring wód podziemnych ujęcia Nowe Bielany, mającego status awaryjnego ujęcia z powodu braku stacji uzdatniania. Woda z czwartorzędowej warstwy wodonośnej, o swobodnym zwierciadle, ujmowana jest przez 2 studnie. Ujęcie ma ustanowioną strefę ochrony pośredniej, na terenie której zlokalizowane są 3 otwory sieci monitoringu osłonowego. Wodę z tego ujęcia zakwalifikowano do klas II/III - dobrej/zadawalającej jakości. O klasyfikacji wody decydowały wartości stężeń manganu, chlorków

wodorowęglanów i potasu. Uzyskane wyniki wskazują, że ujęcie nadal może utrzymywać status ujęcia awaryjnego.

„Kredowe” studnie publiczne

Gmina Toruń jest ponadto właścicielem 5 studni publicznych, ujmujących kredowy poziom wodonośny. Jakość wody pozyskiwanej z ujęć kredowych nie zawsze odpowiadała normom ustanowionym dla wody do picia. Z tego powodu okresowo zamykano ujęcia i przeprowadzano dezynfekcje studni, elementów sieci i innych urządzeń podchlorynem sodu. Prace te tylko na krótki czas poprawiały parametry mikrobiologiczne uzdatnionej wody. W związku z tym studnie kredowe wyłączono z bieżącej eksploatacji i pozostawiono jako awaryjne. Obecnie punkty poboru wody są podłączone do wody z sieci wodociągowej.

Ocena jakości powietrza atmosferycznego

Monitoring imisji zanieczyszczeń prowadzony na terenie Torunia przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy (WIOŚ) odzwierciedla rzeczywisty poziom zanieczyszczeń pochodzących ze wszystkich źródeł. W 2018 roku pomiary imisji zanieczyszczeń powietrza wykonywane były na 3 stacjach: „Policja” (ul. Dziewulskiego 1), „Kaszownik” (ul. Przy Kaszowniku) oraz „Airpointer” (Wały Gen Sikorskiego 12). Ponadto przez cały 2018 rok WIOŚ badał jakość powietrza przy pomocy tzw. airpointerasemimobilnego przy ul. Storczykowej 124 na terenie Stacji Hydrologiczno – Meteorologicznej w Toruniu IMGW-PIB. Uzupelnieniem pomiarów prowadzonych na wyżej wymienionych stacjach automatycznych były pomiary przy użyciu metody pasywnej, które prowadzone są w Toruniu od 1996 roku.

Od 29 listopada 2013 roku WIOŚ informuje mieszkańców miasta o jakości powietrza atmosferycznego na tablicy świetlnej (telebim), zlokalizowanej przy Wałach Gen. Sikorskiego 23. Wyniki pochodzą ze stacji pomiarowej „Kaszownik”.

Pył zawieszony PM10

Pomimo, że w 2018 roku poziom stężeń średnich rocznych pyłu zawieszonego PM10 w Toruniu był wyższy niż w roku 2017, nie zanotowano przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego dla roku kalendarzowego (40 µg/m³). Przekroczenia wystąpiły natomiast dla poziomu 24-godzinnego na trzech stacjach pomiarowych. Najwięcej stężeń 24-godzinnych wyższych od 50 µg/m³ wystąpiło na osiedlu Wrzosy na stacji przy ul. Storczykowej - 67 (przy dopuszczalnej liczbie 35), nieco mniej przy ul. Wały Gen. Sikorskiego - 52 stężenia, a przy ul. Dziewulskiego na Rubinkowie - 41 stężeń.

Pył zawieszony PM2,5

Pył PM2,5 emitowany jest jako zanieczyszczenie pierwotne oraz powstaje w dużej mierze jako zanieczyszczenie wtórne w wyniku przemian jego prekursorów: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, amoniaku i lotnych związków organicznych. Ze względu na małe rozmiary, cząsteczki tego pyłu mogą wnikać do układu oddechowego i krwionośnego.

Na terenie Torunia WIOŚ rozpoczął wykonywanie pomiarów pyłu zawieszonego PM2,5 na stacji „Policja” w czerwcu 2009 roku.

Stężenie średnie roczne z 2018 roku obliczone z referencyjnych pomiarów manualnych wyniosło 20,1 µg/m³, natomiast z pomiarów automatycznych (przy procencie ważnych danych wynoszącym 76%) - 21,1 µg/m³. Uzyskane stężenia nie przekroczyły wartości 25 µg/m³ (docelowa i równocześnie dopuszczalna dla roku kalendarzowego).

Stężenia metali i benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10

Analogicznie jak w latach ubiegłych, również w 2018 roku na stacji pomiarowej „Policja” pomiary metali ciężkich w pyłe zawieszonym PM10 nie wykazały przekroczeń:

- stężenie ołowiu 0,0086µg/m³ - 2% poziomu dopuszczalnego,
- stężenie arsenu 0,9ng/m³ - 15% poziomu docelowego,

- stężenie kadmu 0,3ng/m³ - 6% poziomu docelowego,
- stężenie niklu 1,7ng/m³ - 9% poziomu docelowego.

Pomiary benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM10 WIOŚ rozpoczął w Toruniu na stacji przy ul. Dziewulskiego w 2006 roku. Początkowo pomiary wykonywano w wybrane dni tygodnia, natomiast od listopada 2008 roku stężenie benzo(a)pirenu w pyłe zaczęto oznaczać w łączonych próbach 5-dniowych, a od sierpnia 2013 roku 7-dniowych. W przypadku benzo(a)pirenu stężenie z roku 2018 - 2,48ng/m³ przekroczyło poziom docelowy 1 ng/m³ o 148%. W ciągu 13 lat badań, jedynie w roku 2013 poziom 1 ng/m³ nie był naruszony.

Dwutlenek siarki

Pomiary dwutlenku siarki wykonywane były w trzech stacjach pomiarowych: dwóch w centrum miasta i jednej na Wrzosach. Stężenie średnie roczne dwutlenku siarki wyniosło od 2,5 µg/m³ na stacji „Kaszownik” do 3,1 µg/m³ na stacji „Airpointer”. Maksymalne stężenie 1-godzinne osiągnęło najwyższą wartość 32 µg/m³ na ul. Storczykowej, przy wartości dopuszczalnej 350 µg/m³. Normowane jest ponadto stężenie 24-godzinne dwutlenku siarki. W roku 2018 najwyższe stężenie 24-godzinne wyniosło jedynie 17 µg/m³ (13,6% poziomu dopuszczalnego 125 µg/m³) na stacji „Airpointer”.

Dwutlenek azotu

Pomiary dwutlenku azotu wykonywane w trzech stacjach pomiarowych („Kaszownik”, „Airpointer” i przy ul. Storczykowej) nie wykazały przekroczeń poziomów dopuszczalnych. Stężenia średnie roczne wyniosły: 13,8 µg/m³ (ul. Storczykowa), 15,0 µg/m³ („Airpointer”) i 20,3 µg/m³ („Kaszownik”). Poziom dopuszczalny dla roku kalendarzowego wyznaczono na 40 µg/m³. Dwie stacje znajdujące się w centrum miasta oddalone są od siebie jedynie o 740 m w linii prostej, jednak stacja „Kaszownik” ze względu na swoje położenie w pobliżu drogi krajowej jest stacją oddziaływania komunikacyjnego. Dlatego uzyskany wyższy poziom stężenia dwutlenku azotu pokazuje wpływ emisji komunikacyjnej na jakość powietrza atmosferycznego. Maksymalne stężenie 1-godzinne osiągnęło najwyższą wartość 122 µg/m³ na stacji „Kaszownik”, przy dopuszczalnej 200 µg/m³. Szybki wzrost liczby pojazdów i związany z nim wzrost emisji spalin przyczynia się w dużej mierze do zwiększenia zawartości dwutlenku azotu w powietrzu. W latach 2004-2018 liczba zarejestrowanych pojazdów ogółem w Toruniu wzrosła o 56.803 pojazdy, czyli o 65%.

Tlenek węgla

Pomiary tlenku węgla WIOŚ wykonywał na stacji „Kaszownik” oraz przy ul. Storczykowej. W przypadku tego zanieczyszczenia normowane jest stężenie 8-godzinne. W 2018 roku nie odnotowano przekroczenia normy 8-godzinnej (10.000 µg/m³), a maksymalna wartość stężenia wyniosła 3.404 µg/m³ (34% poziomu dopuszczalnego) na Wrzosach, a na stacji „Kaszownik” 2.078 µg/m³ (21% poziomu dopuszczalnego). Dobowy przebieg stężeń wskazuje na transport drogowy jako główne źródło tlenku węgla w rejonie stacji (wzrost stężeń w godzinach porannego szczytu komunikacyjnego oraz po godzinie 15).

Roczna ocena jakości powietrza dla strefy „Miasto Toruń”

W 2018 roku WIOŚ przeprowadził kolejną, już siedemnastą ocenę roczną jakości powietrza.

Na podstawie wstępnej analizy wyników z roku 2018 strefa „miasto Toruń” znalazła się w najmniej korzystnej klasie C ze względu na pył zawieszony PM10 oraz benzo(a)piren w pyłe zawieszonym PM10. Dla pozostałych klasyfikowanych zanieczyszczeń (dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, benzen, tlenek węgla, ozon, ołów, arsen, kadm, nikiel, pył zawieszony PM2,5) miasto uzyskało najkorzystniejszą klasę A. Klasyfikacja według poziomów celów długoterminowych dla ozonu wykazała, że miasto otrzyma klasę D2, ponieważ na stacji „Policja” w 2018 roku w ciągu 19 dni odnotowano maksymalne stężenia 8-

godzinne ozonu wyższe od 120 µg/m³, a na stacji przy ul. Storczykowej - w ciągu 22 dni.

Obecnie obowiązują Programy Ochrony Powietrza dla miasta:

1. Uchwała Nr XXXVII/623/17 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 23 października 2017 roku w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla strefy miasto Toruń ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀ - aktualizacja. Termin realizacji programu ustalono na dzień 31 grudnia 2025 roku.

2. Uchwała Nr XIX/349/16 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25 kwietnia 2016 roku w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla 4 stref województwa kujawsko-pomorskiego ze względu na przekroczenia wartości docelowych benzo(a)pirenu. Termin realizacji programu ustalono na dzień 31 grudnia 2023 roku.

3. Uchwała Nr LIV/834/14 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 27 października 2014 roku w sprawie określenia planu działań krótkoterminowych dla 4 stref województwa kujaw-

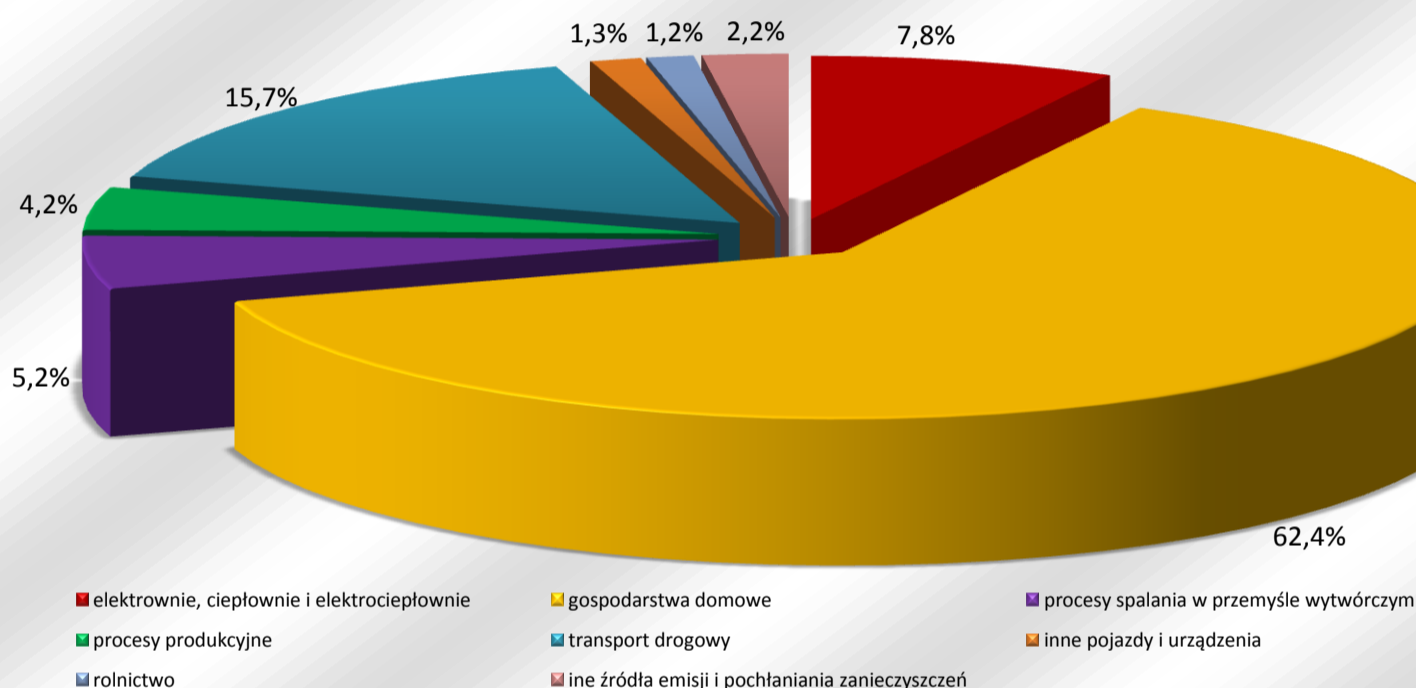
sko-pomorskiego ze względu na ryzyko wystąpienia przekroczenia wartości docelowych benzo(a)pirenu w powietrzu.

4. Uchwała Nr XXX/535/13 Sejmiku Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 28 stycznia 2013 roku w sprawie określenia programu ochrony powietrza dla strefy miasto Toruń ze względu na przekroczenie poziomu docelowego i dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5}. Termin realizacji programu ustalono na dzień 31 grudnia 2020 roku.

Za podstawowe działania naprawcze wskazane do realizacji w programach ochrony powietrza uznano działania związane z redukcją niskiej emisji pochodzącej z ogrzewania indywidualnego.

Ocena roczna jakości powietrza za rok 2018 nie wskazuje na konieczność wykonania kolejnych programów ochrony powietrza dla strefy „miasto Toruń”. Aktualne pozostają działania naprawcze wskazane w dotychczas uchwalonych POP-ach dla pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz benzo(a)pirenu w pyłe zawieszonym PM₁₀.

Rys. 2. Emisja pyłu PM₁₀ w Toruniu w 2018 roku

Tabl. 2. Roczna emisja zanieczyszczeń powietrza na terenie Torunia (mg/rok)

Stan w dniu 31 XII

Nazwa substancji	2006 ^a	2007 ^a	2008 ^a	2009 ^a	2010 ^a	2011 ^b	2012 ^b	2013 ^b	2014 ^b	2015	2016	2017	2018
Dwutlenek siarki	3.672	3.262	1.872	1.343	1.404	1.201	1.273	1.260	1.081	1.243	1.266	458	144
Tlenki azotu	944	925	569	452	497	455	385	421	415	387	427	210	176
Tlenek węgla	1.208	1.026	273	208	215	152	149	123	107	57	54	66	103
Pył ogółem	835	588	305	219	213	169	129	140	118	127	104	49	41
Dwutlenek węgla	730357	629958	437428	387720	414625	335078	318223	345057	312027	300608	309303	259021	282622
Inne zaniecz. technolog. gazowe	371	281	182	175	205	167	201	185	149	x	x	x	x

Objasnienia: Emisja „punktowa” - na podstawie danych zebranych:

^{a)}za pomocą ankiet wysyłanych do zakładów

^{b)}w bazie „Ekoinfonet” Systemu Informacyjnego Inspekcji Ochrony Środowiska. Podane wartości są zaniżone w stosunku do lat 2004-2010, ponieważ uwzględniają emisję z podmiotów, które podały jej wielkość w sprawozdaniach dotyczących opłat za korzystanie ze środowiska, natomiast nie uwzględniają podmiotów, które rozliczają się na podstawie zużycia paliwa.

Hałas

Od roku 2011 podstawowym źródłem informacji na temat hałasu w mieście jest mapa akustyczna Torunia, która została utworzona w celu oceny klimatu akustycznego. Aktualizowana mapa nie jest pojedynczą mapą, ale zbiorem informacji opisowych i graficznych. W jej skład wchodzi zestaw map obrazujących długookresowe średnie poziomy dźwięku dla pory dzień-wieczorowo-nocnej (wskaźnik L_{DWN}) oraz nocnej (wskaźnik L_N). Każdy z tych wskaźników został obliczony dla czterech rodzajów źródeł hałasu: drogowego, kolejowego, tramwajowego i przemysłowego.

Dokument pn. „Mapa akustyczna miasta Torunia” był podstawą sporządzenia „Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Torunia na lata 2018-2022”, przyjętego uchwałą Nr 890/18 Rady Miasta Torunia z dnia 19 lipca 2018 roku.

Na potrzeby mapy akustycznej powstała także mapa wrażliwości hałasowej obszarów. Celem tej mapy jest wskazanie określonych

wartości dopuszczalnych poziomów hałasu dla określonych obszarów na terenie Torunia.

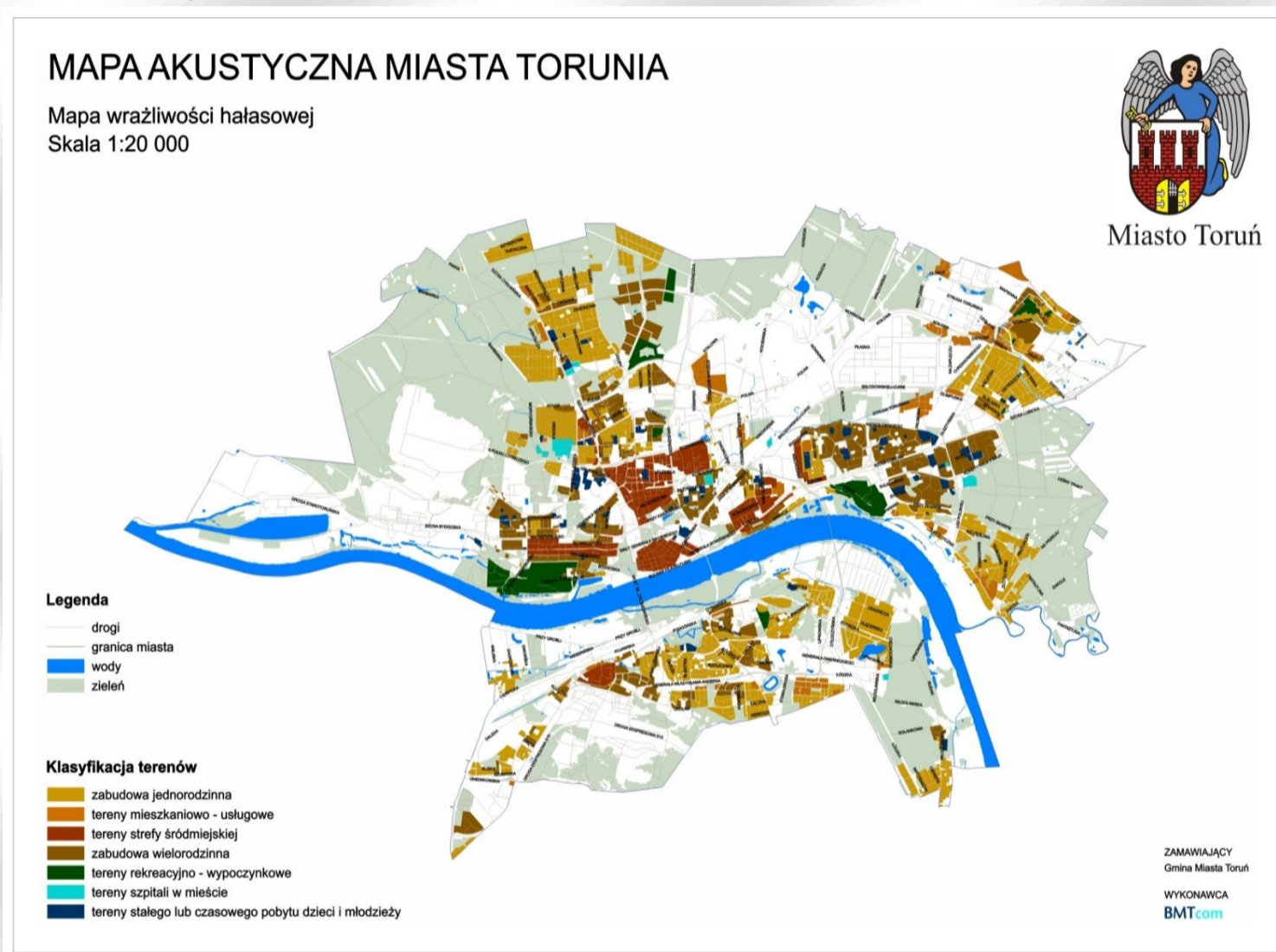
Główną przyczyną uciążliwości akustycznej w Toruniu jest hałas komunikacyjny (drogowy i kolejowy). Toruń jest znaczącym węzłem komunikacyjnym w systemie dróg krajowych obecnie głównie przez autostradę A-1 oraz drogę ekspresową S-10.

Powierzchnia terenów chronionych akustycznie wynosi łącznie 21,5 km², co stanowi 18,6% powierzchni miasta w tym:

- tereny strefy śródmiejskiej (powierzchnia: 2,5 km²),
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej (8,9 km²),
- tereny mieszkaniowo-usługowe (1,6 km²),
- tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej (6,0 km²),
- tereny szpitali w miastach (0,2 km²),
- tereny zabudowy związanej ze stałym lub czasowym pobytom dzieci i młodzieży (żłobki, przedszkola, szkoły, internaty itp.) (0,8 km²),
- tereny rekreacyjno-wypoczynkowe (1,5 km²).

MAPA1

Mapa wrażliwości hałasowej

Hałas komunikacyjny

Tereny zagrożone hałasem drogowym to przede wszystkim obszary położone w sąsiedztwie głównych ciągów komunikacyjnych (DK91, DK15, DK80, DW553) położone w obrębie osiedli: Bydgoskie Przedmieście, Chełmińskie Przedmieście, Jakubskie Przedmieście, Mokre Przedmieście, Podgórz, Rubinkowo, Wrzosey, Stare Miasto.

Razem: 0,84 km²(L_{DWN}) / 0,38 km²(L_N)

Tereny zagrożone hałasem kolejowym, to głównie rejon linii kolejowej nr 18, m.in. osiedla: Czerniewice, Rudak, Podgórz.

Razem: 0,18 km²(L_{DWN}) / 0,16 km²(L_N)

Terenów zagrożonych hałasem tramwajowym nie zidentyfikowano.

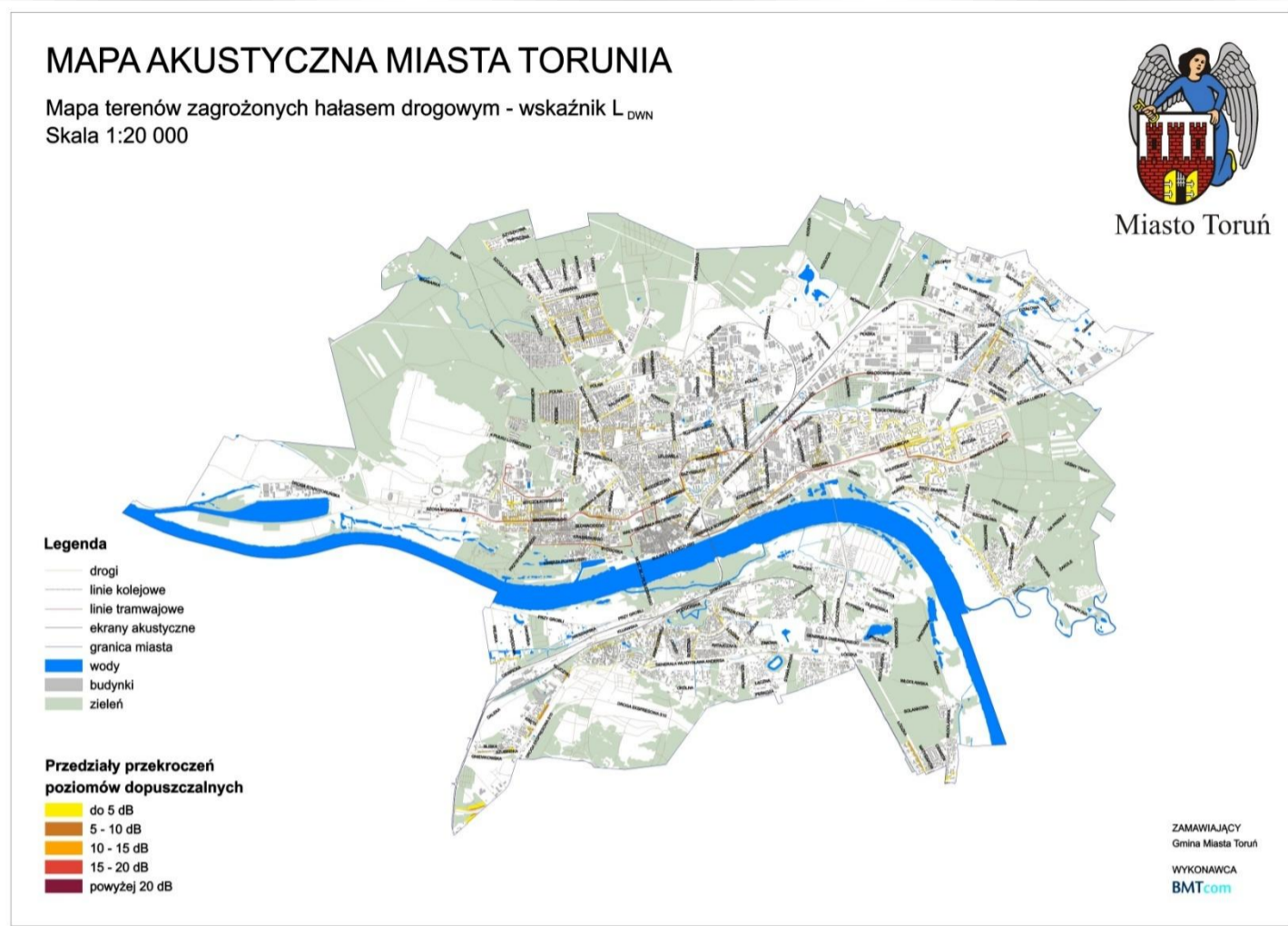
Wykonana ocena klimatu akustycznego miasta Torunia wykazała, że przekroczenie standardów akustycznych dotyczy: 4,5 tys. mieszkańców (2,4%) w przypadku oddziaływania hałasu drogowego, 0,95 tys. (0,5%) mieszkańców dla hałasu przemysłowego, 0,07 tys. mieszkańców dla hałasu kolejowego.

Kolejnym etapem jest wykonanie Programu ochrony środowiska przed hałasem.

MAPA 2

Mapa terenów zagrożonych hałasem drogowym - L_{DWN}

Pomiary hałasu drogowego

Ciągła rejestracja zmian poziomu dźwięku pochodzącego od komunikacji samochodowej w rejonie stacji monitoringu powietrza, przy ul. Przy Kaszowniku w Toruniu wykazała, że wartość rocznego długookresowego średniego poziomu dźwięku w latach 2014-2018 roku wahała się dla pory doby (L_{DWN}) od 60,4÷64,8 dB oraz dla nocy (L_N) - 51,3÷55,5 dB. Analiza cząstkowych wyników miesięcznych wskazuje, że najniższą wartość długookresowego poziomu hałasu, dla pory doby - 59,2 dB zarejestrowano w lipcu 2014 roku, natomiast najniższy długookresowy poziom hałasu dla nocy L_N - 50,2 dB, odnotowano w lutym 2015 roku. Z uwagi na prowadzone prace drogowe w mieście i wprowadzony czasowy objazd dla samochodów

ciężarowych ulicą Przy Kaszowniku w Toruniu, w okresie od września 2015 roku do połowy listopada 2016 roku zaobserwowano na tym stanowisku podwyższony poziom hałasu komunikacyjnego. Z kolei przebudowa Placu Chrapka w Toruniu w 2018 roku również spowodowała nieznaczne podwyższenie w niektórych miesiącach rejestrowanych poziomów dźwięku, m.in. z uwagi na zmianę lokalizacji trasy przejazdu.

Analiza wieloletnich wyników pomiarów hałasu komunikacyjnego na stanowisku przy ul. Przy Kaszowniku w Toruniu nie wykazuje przekroczeń dopuszczalnych norm hałasu drogowego zarówno w porze dziennej, jak i nocnej.

Tabl. 3. Porównanie wyników pomiaru hałasu drogowego z mapą akustyczną 2017 r.

Lokalizacja pomiarowa	L_{DWN} [dB]			L_N [dB]		
	monitoring	mapa akustyczna	różnica	monitoring	mapa akustyczna	różnica
Broniewskiego 41	70,6	71,6	-1,0	62,0	63,5	-1,5
Poznańska 232	69,4	68,0	+1,4	62,0	60,8	+1,2
Warszawska 1/5	67,2	68,9	-1,7	59,5	59,9	-0,4
Grudziądzka 82	67,6	69,5	-1,9	59,5	61,2	-1,7
Szosa Lubicka 43	71,4	70,7	+0,7	63,0	60,5	+2,5

kolor czerwony oznacza przekroczenia poziomów dopuszczalnych

LUDNOŚĆ

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Dane o stanie ludności na terenie miasta podaje się na podstawie bilansów i struktury ludności faktycznie zamieszkującej dany obszar.
4. Przez ludność w wieku produkcyjnym (Tabl. 6) rozumie się ludność w wieku zdolności do pracy. Dla mężczyzn przyjęto wiek 18-64 lata, a dla kobiet 18-59 lat. Pod pojęciem wieku nieprodukcyjnego rozu-

- mie się wiek przedprodukcyjny, tj. ludność do 17 lat i wiek poprodukcyjny, tj. mężczyźni powyżej 65 lat i kobiety powyżej 60 lat.
5. Przyrost naturalny (Tabl. 7) stanowi różnicę między liczbą urodzeń żywych i zgonów w danym okresie.
6. Współczynnik dynamiki demograficznej jest to stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów w danym okresie.
7. Wskaźniki podawane w przeliczeniu na 1.000 mieszkańców obliczone są w stosunku do ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania.

Tabl. 4. Ludność
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
1990	202.218	107.613	94.605
1996	205.120	108.831	96.289
2000	204.322	108.233	96.089
2002	210.702	112.714	97.988
2004	208.278	111.546	96.732
2006	207.190	111.116	96.074
2008	206.013	110.667	95.346
2010	205.312	110.357	94.955
2011	204.921	109.657	95.264
2012	204.299	109.392	94.907
2013	203.447	108.932	94.515
2014	203.158	108.797	94.361
2015	202.689	108.442	94.247
2016	202.521	108.291	94.230
2017	202.562	108.293	94.269
2018	202.074	108.110	93.964

Stan i struktura ludności

Według stanu na 31 grudnia 2018 roku Toruń liczył 202.074 mieszkańców (108.110 kobiety i 93.964 mężczyzn). W porównaniu do roku 2017 liczba mieszkańców spadła o 488 osób (tj. o 0,24%).

W ogólnej liczbie mieszkańców miasta kobiety stanowią 53,50%. Oznacza to, że na każdych 100 mężczyzn przypada 115 kobiet. Wysoki współczynnik feminizacji utrzymuje się na stałym poziomie

i przewyższa współczynnik krajowy dla miast, który wynosi 107 kobiet na 100 mężczyzn.

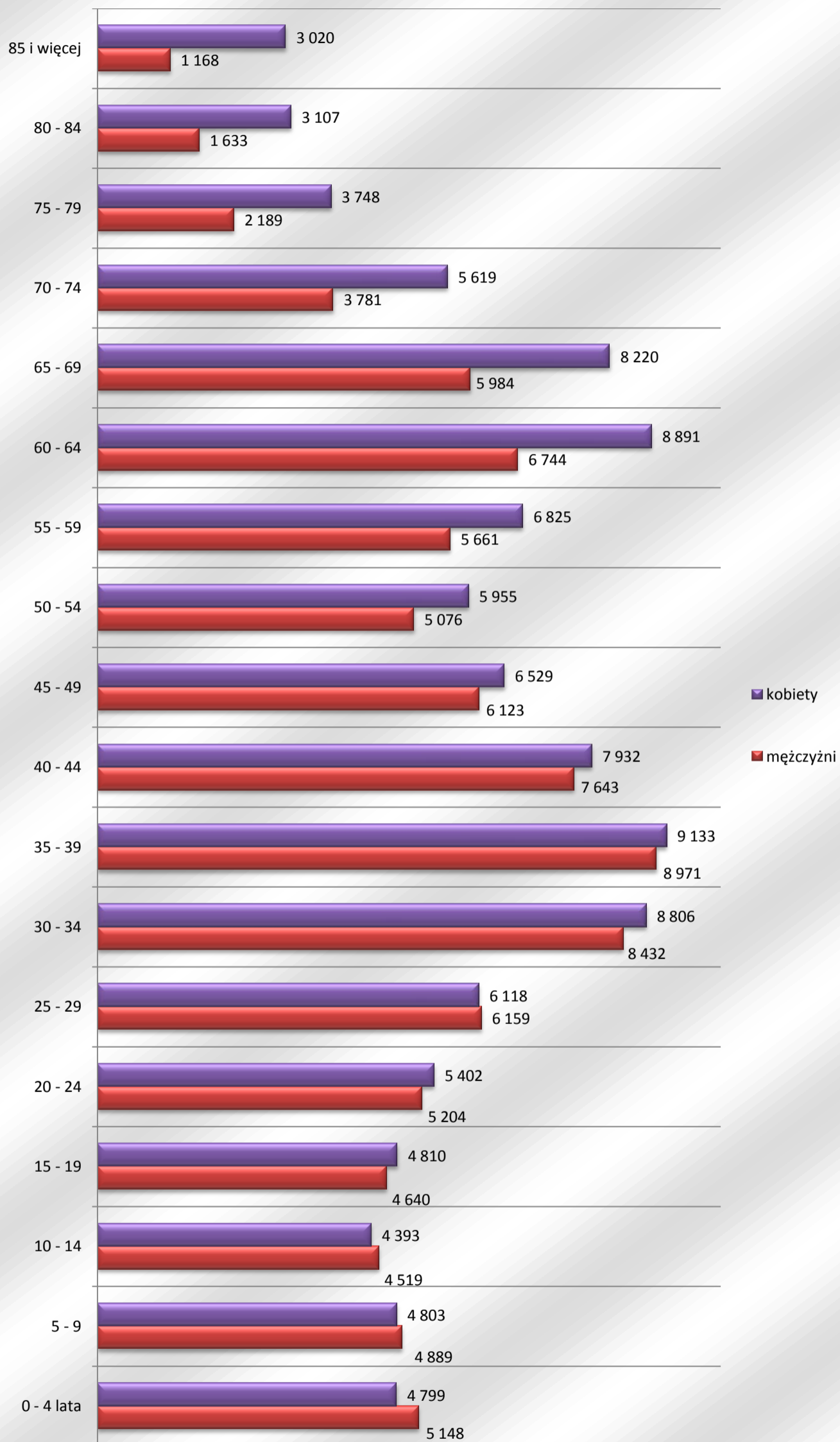
Analizując strukturę wiekową ludności miasta należy zwrócić uwagę na najwyższy udział osób najstarszych (12,0% osób w wieku 70 i więcej lat) oraz w wieku 35-39 lat (9,0%) i 30-34 (8,5%). Najmniej liczną grupą wiekową są osoby w wieku 10-14 lat (4,4%).

Tabl. 5. Ludność według wieku
Stan w dniu 31 XII

Grupy wieku (lata)	1995	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
0-4	10.891	10.044	9.463	9.242	8.967	8.970	9.507	10.393	10.295	9.636	9.666	9.820	9.947
5-9	13.347	11.652	11.295	10.249	9.342	9.051	8.759	8.541	9.006	9.830	10.015	10.040	9.692
10-14	17.873	15.410	13.990	12.668	11.598	10.466	9.504	8.789	8.438	8.277	8.360	8.633	8.912
15-19	18.773	18.986	19.937	17.647	15.441	14.026	12.932	11.611	10.359	9.877	9.686	9.515	9.450
20-24	17.702	19.607	20.159	21.907	21.522	20.202	17.839	16.144	14.197	12.605	11.054	10.981	10.606
25-29	12.648	14.349	16.502	18.084	18.731	19.247	19.734	19.011	18.316	16.058	14.140	12.893	12.277
30-34	13.125	12.695	13.020	14.143	15.384	16.689	17.631	17.525	18.068	18.863	18.776	18.383	17.238
35-39	17.644	14.211	13.229	12.600	12.300	12.833	13.881	14.759	15.848	16.636	17.208	17.538	18.104
40-44	18.896	18.935	17.466	15.189	13.189	12.252	11.850	11.812	12.584	13.708	14.832	15.304	15.575
45-49	16.943	18.306	18.392	18.247	17.492	15.477	13.196	12.289	11.572	11.297	11.707	12.173	12.652
50-54	9.538	12.920	16.330	17.379	17.329	17.185	17.167	16.082	14.136	12.348	11.465	11.145	11.031
55-59	9.433	9.250	9.050	10.793	13.604	15.933	16.178	16.619	16.688	16.084	14.442	13.490	12.486
60-64	8.589	8.827	8.850	8.791	8.562	9.042	11.268	14.426	15.305	15.466	15.426	15.607	15.635
65-69	7.083	7.648	7.917	8.084	8.126	8.014	7.860	7.649	9.220	11.697	13.881	14.129	14.204
70 i więcej	12.175	13.318	14.594	15.679	16.691	17.803	18.707	19.479	20.267	20.776	21.863	22.911	24.265
OGÓŁEM	204.660	206.158	210.194	210.702	208.278	207.190	206.013	205.129	204.299	203.158	202.521	202.562	202.074

Rys. 3. Ludność według wieku i płci

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

W stosunku do 1995 roku największy spadek liczebności odnotowano w grupie 15-19 latków - o 9.323 osób (tj. 49,7%) oraz wśród dzieci 10-14-letnich - o 8.961 osób (tj. o 50,1%). Największe przyrosty wystąpiły zaś w gronie seniorów - o 12.090 osób (tj. o 99,3%) wśród osób w wieku 70 lat i starszych, o 7.121 osób (tj. o 100,5%) w grupie 65-69 latków oraz 7.046 osób (tj. o 82,0%) wśród mieszkańców w wieku 60-64 lata.

Na podstawie danych można zaobserwować, iż w najstarszych grupach wiekowych następuje stały wzrost liczby ludności (w liczbach bezwzględnych największy w grupie 70i więcej). Należy odnotować rosnącą w latach 2010-2017 liczbę dzieci w wieku 5-9 lat oraz zatrzymanie w 2016 roku spadku wśród najmłodszych (0-4 lata). Liczba osób w pozostałych grupach wiekowych zmienia się nieznacznie bądź podlega wahaniom.

Tabl. 6. Ludność według ekonomicznych grup wieku
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	w wieku		
		przedprodukcyjnym	produkcyjnym	poprodukcyjnym
1990	202.218	59.360	121.180	21.678
1996	205.120	51.537	128.915	24.668
2000	204.322	44.819	132.587	26.916
2002	210.702	41.734	140.227	28.741
2004	208.278	38.214	140.392	29.672
2005	208.007	37.244	140.820	29.943
2006	207.190	36.403	139.917	30.870
2008	206.013	34.826	138.271	32.916
2009	205.718	34.389	137.413	33.916
2010	205.312	33.987	136.311	35.014
2011	204.921	33.719	134.415	36.787
2012	204.299	33.421	132.841	38.037
2013	203.447	33.402	130.466	39.579
2014	203.158	33.381	128.584	41.193
2015	202.689	33.384	126.388	42.917
2016	202.521	33.620	124.391	44.510
2017	202.562	34.017	122.592	45.953
2018	202.074	34.016	120.698	47.360

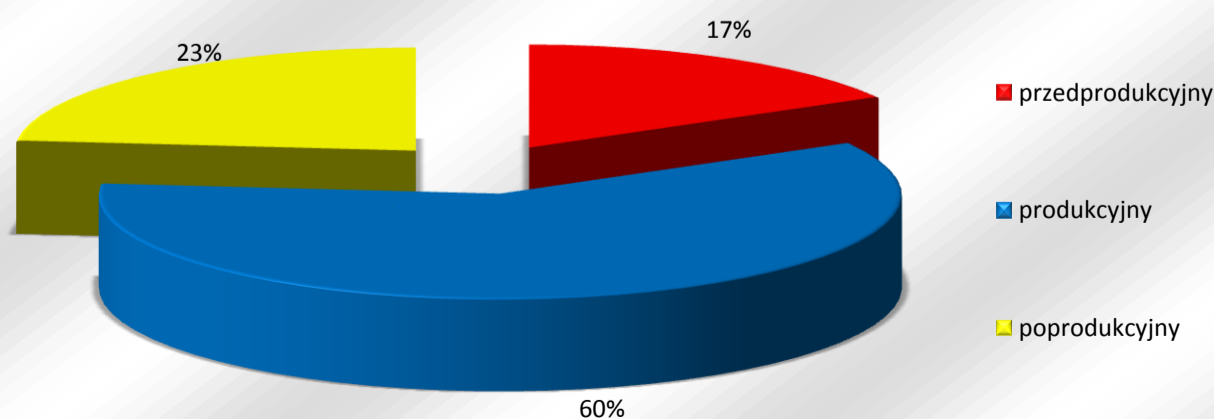
W Toruniu obserwowano stały spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym, który został zatrzymany w ostatnich latach. Od 1990 roku wyniósł on jednak 25.344 osoby (tj. 42,7%). Obserwuje się natomiast stałą tendencję wzrostową liczby osób, które przekroczyły potencjalny wiek zdolności do pracy (kobiety - 60 lat, mężczyźni - 65 lat). Liczba osób w wieku poprodukcyjnym od 1990 roku wzrosła o 25.682 osób (tj. ponad dwukrotnie, o 118,5%). Potencjalne zasoby pracy maleją od 13 lat i w 2018 roku osiągnęły poziom najniższy od 1990 roku.

Konsekwencją zmian struktury wieku ludności jest kształtowanie się wskaźnika obciążenia demograficznego ludności w wieku produkcyjnym ludnością w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym). Na koniec 2018 roku wyniósł on 67,4 na 100 osób

i wzrostów porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku z poziomu 65,2. Dla ludności mieszkającej w miastach Polski wskaźnik obciążenia demograficznego wyniósł na koniec 2017 roku 65,1. Systematycznie rośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W 1990 roku wskaźnik ten wyniósł 17,9 a w 2018 roku 39,2.

Mimo odnotowanych zmian, struktura wieku mieszkańców Torunia jest nadal korzystna ze względu na utrzymujący się wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym i niski w wieku poprodukcyjnym. Należy jednak wskazać, że udział ludności w wieku 65 lat i więcej systematycznie rośnie (od 10,7% w roku 1990 do 19,0% w 2018 roku), co świadczy o postępującym procesie starzenia się ludności miasta.

Rys. 4. Ludność według ekonomicznych grup wieku
Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Ruch naturalny ludności

Ilość zawieranych małżeństw jest jednym z zasadniczych czynników wpływających na poziom urodzeń. Liczba zawieranych małżeństw w okresie 1990-2018 ulegała wahaniom osiągając najwyższy wynik w 2008 roku. Od kilku lat pozostaje na zbliżonym poziomie - w 2018 roku wyniosła 989, o 9 (tj. 0,9%) mniej niż w roku poprzednim.

Liczba urodzeń żywych w ostatnim ćwierćwieczu ulegała wahaniom. W latach 2013-2017 stale rosła, pozostając jednak na poziomie wyraźnie niższym niż w roku 1990. W 2018 roku była niższa niż w poprzednim o 90, tj. o 4,3%.

Od roku 1990 znacznie zmniejszył się współczynnik dynamiki demograficznej. W 1990 wynosił 1,436, a w 2017 roku 0,999. W roku 2018 odnotowano 2.022 zgonów. Współczynnik zgonów na 1.000 mieszkańców wyniósł 10,01.

Przyrost naturalny na 1.000 mieszkańców był w ostatnich latach nieporównywalnie mniejszy niż w roku 1990, kiedy wyniósł 3,9. W 2018 roku był ujemny, wynosząc -0,01.

Tabl. 7. Ruch naturalny ludności

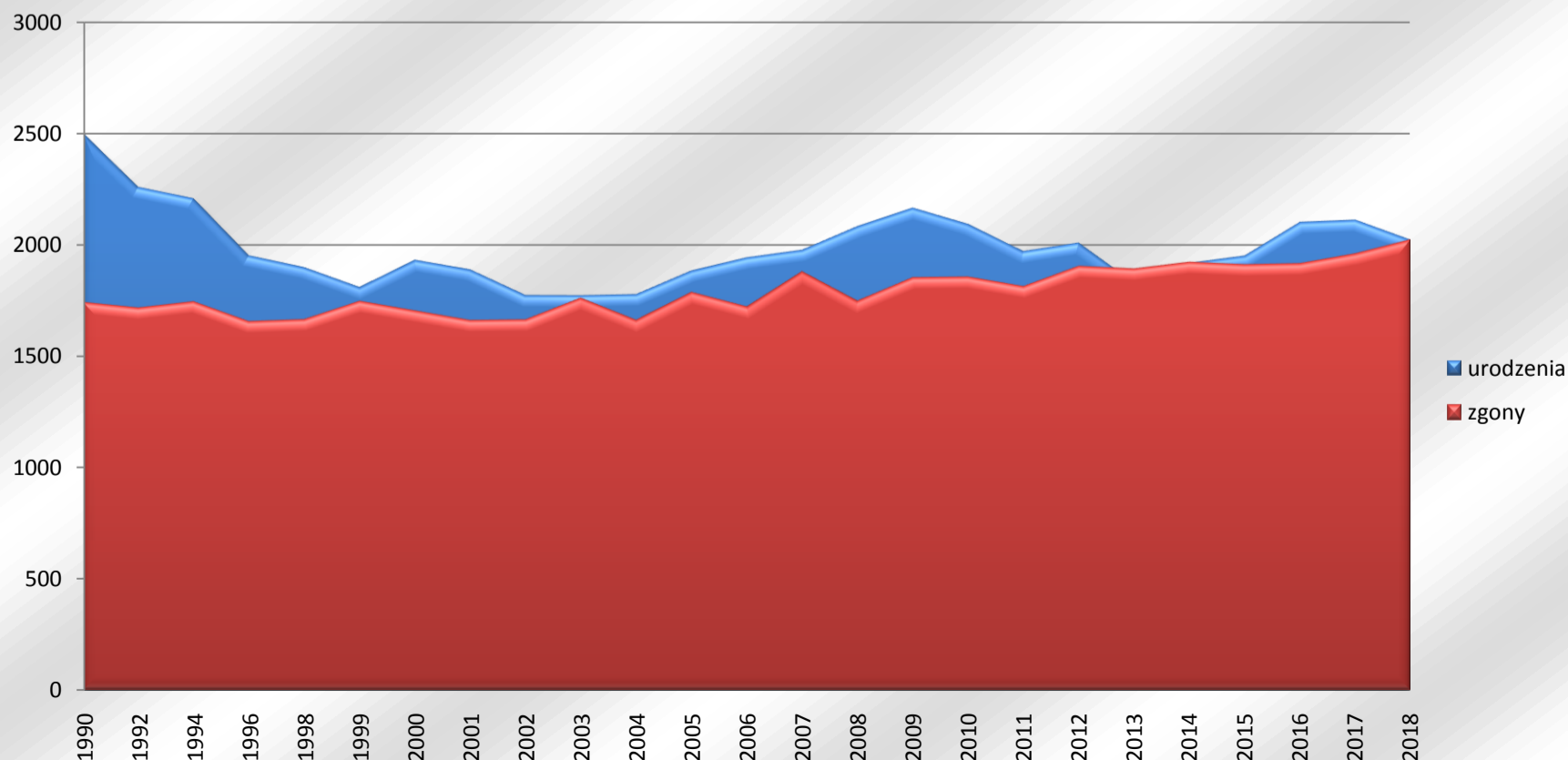
Stan w dniu 31 XII

Lata	Małżeństwa	Urodzenia żywe	Zgony		Przyrost naturalny
			ogółem	w tym: niemowląt	
1990	1.202	2.500	1.741	39	759
1996	1.037	1.950	1.655	28	295
2000	1.228	1.930	1.703	10	227
2002	1.044	1.772	1.663	8	109
2003	1.055	1.771	1.760	16	11
2004	999	1.776	1.661	14	115
2005	1.145	1.882	1.786	11	96
2006	1.206	1.941	1.721	6	220
2007	1.256	1.975	1.879	9	96
2008	1.381	2.081	1.747	11	334
2009	1.348	2.164	1.852	13	312
2010	1.207	2.091	1.855	12	236
2011	1.046	1.969	1.812	8	157
2012	1.022	2.007	1.903	13	104
2013	887	1.828	1.891	4	-63
2014	934	1.916	1.921	6	-5
2015	944	1.949	1.910	10	39
2016	979	2.100	1.915	10	185
2017	998	2.110	1.959	8	151
2018	989	2.020	2.022	5	-2

W migracjach ludności w Toruniu do 1999 roku saldo było dodatnie. Od 2000 roku odpływ przeważa nad napływem ludności. W 2018 roku odpływ był większy niż napływ o 371osób.

W odpływie większość - 66,6% - stanowiły wymeldowania na wieś. Istotną pozycją były wymeldowania za granicę - stanowiące 2,2% wymeldowań.

Rys. 5. Ruch naturalny ludności w latach 1990-2018

RYNEK PRACY

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy oraz Powiatowego Urzędu Pracy dla Miasta Torunia.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Do pracujących zaliczono:

- osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy,
- właściciele i współwłaściciele jednostek prowadzących działalność gospodarczą łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin,
- osoby wykonujące pracę nakładczą,
- agentów oraz osoby zatrudnione przez agentów,
- członków spółdzielni produkcji rolniczej.

Stan, struktura i dynamika zatrudnienia

Od 1999 roku nastąpiła zmiana sposobu agregacji danych o pracujących. Są one zbierane w jednostkach, w których liczba zatrudnionych przekracza 9 osób (do 1998 roku - 5 osób).

Od 2009 roku dane agregowane są wg nowej klasyfikacji - PKD 2007. W związku z tym brak możliwości porównania danych w całym hory-

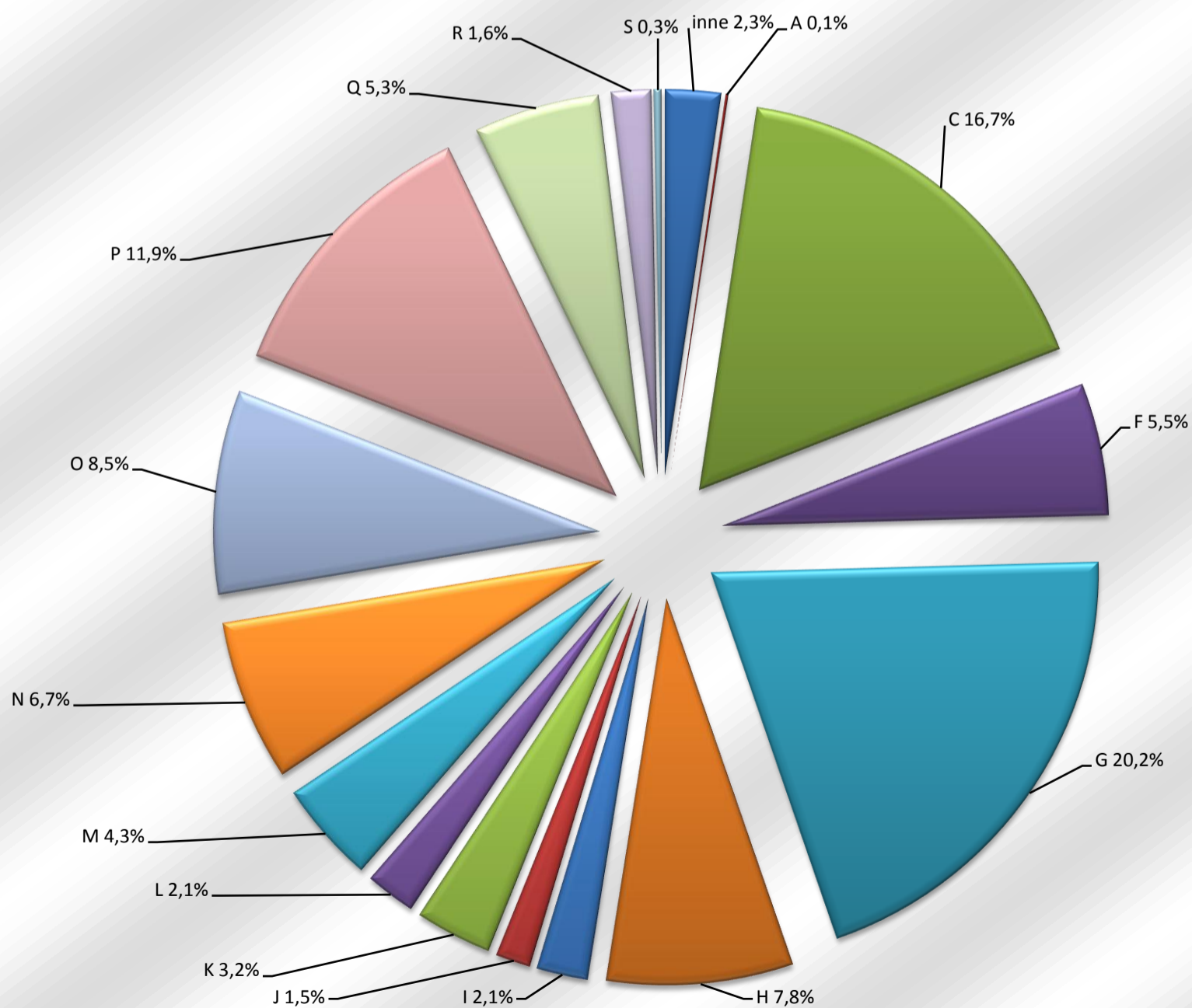
4. Dane o zatrudnionych nie obejmują osób zatrudnionych w jednostkach budżetowych resortu obrony narodowej i resortu spraw wewnętrznych, osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób, rolnictwa indywidualnego oraz duchowieństwa.

5. Definicja osoby bezrobotnej (Tabl. 9) podana jest w Ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 roku o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. Nr 99, poz. 1001).

zonie czasowym, w szczególności dla klas H, L, S oraz nowo wydzielonych J, M, N, R.

Jednym z mierników służących do oceny faktycznego zaangażowania ludności w procesie pracy jest wskaźnik zatrudnienia ilustrujący udział ludności pracującej w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym. W 2018 wskaźnik ten wyniósł 55,6%.

Rys. 6. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD
Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Tabl. 8. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD

Stan w dniu 31 XII(30 IX dla roku 1998)

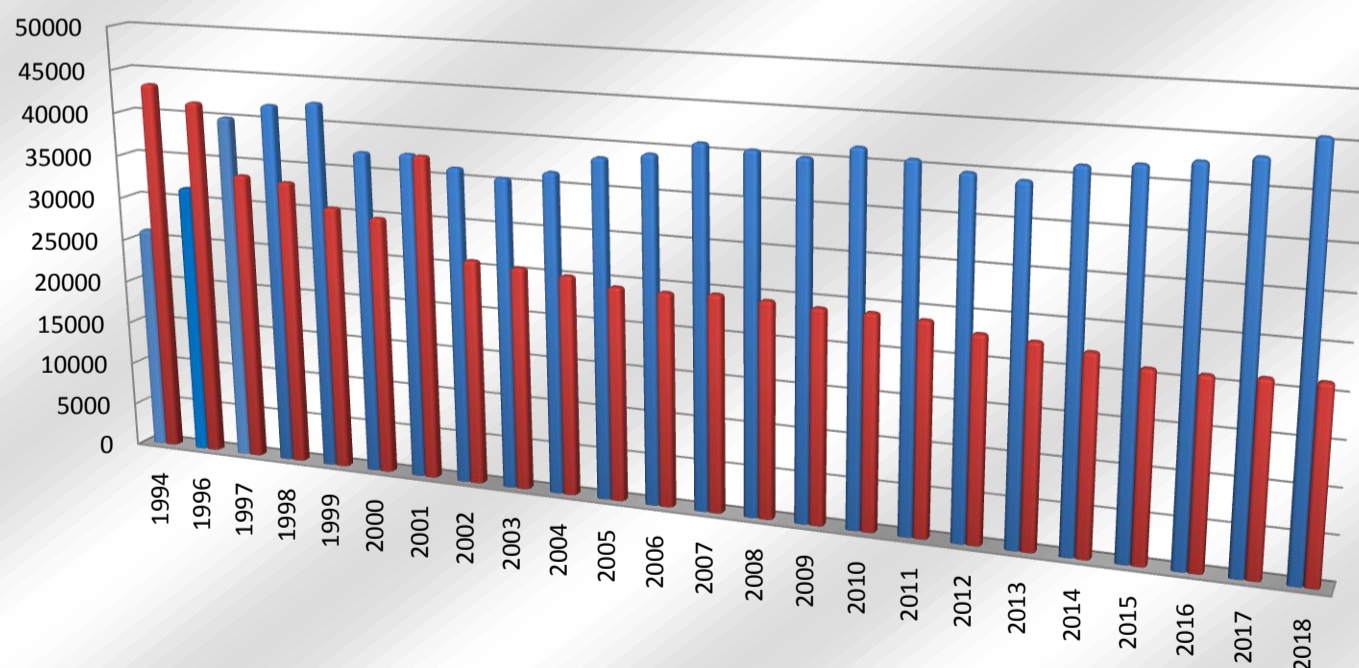
Sekcje PKD*	1994	1998	2002	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	269	278	357	164	198	152	60	80	98	88	79
C Przetwórstwo przemysłowe	26.228	25.961	20.239	17.883	16.621	13.197	12.971	12.335	11.279	11.204	11.198
F Budownictwo	5.093	5.409	2.944	3.767	4.795	4.457	4.144	3.803	3.860	3.732	3.696
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	5.984	8.994	7.396	9.949	10.888	12.465	12.148	12.799	12.892	12.866	13.538
H Transport i gospodarka magazynowa	5.778	5.210	4.445	3.999	3.968	3.534	3.364	3.301	3.372	3.661	5.214
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	915	1.034	798	957	853	1.214	1.248	1.189	1.337	1.416	1.432
J Informacja i komunikacja	-	-	-	-	-	609	648	778	894	886	978
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	1.967	2.548	1.751	2.025	2.003	2.618	1.993	2.273	2.801	2.306	2.154
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	3.064	4.647	4.785	5.587	5.726	1.395	1.393	1.516	1.565	1.490	1.411
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	-	-	-	-	-	2.725	2.910	2.711	2.335	2.881	2.856
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	-	-	-	-	-	2.707	2.614	3.164	3.797	4.457	4.526
O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	2.553	3.085	3.289	3.988	4.610	5.160	5.045	5.125	5.010	5.383	5.721
P Edukacja	7.528	7.790	7.801	8.060	8.169	8.271	7.844	8.169	7.993	8.088	8.020
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	6.043	6.283	4.950	3.960	3.965	3.934	3.739	3.534	3.580	3.550	3.531
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	-	-	-	-	-	1.016	1.038	1.070	1.096	1.078	1.098
S Pozostała działalność usługowa	2.204	2.112	1.829	1.631	1.853	329	156	186	136	168	175
Ogółem	69.561	75.096	62.269	63.754	65.099	65.892	62.877	63.629	63.610	64.674	67.150

* nazewnictwo wg PKD 2007, dane do roku 2008 wg wcześniejszych klasyfikacji

W stosunku do roku poprzedniego w roku 2018, udział pracujących w sektorze prywatnym uległ wzrostowi i wynosi 68,0%.Rośnie on systematycznie od początku dekady(63% w roku 2011, 63,33% w 2012 i 2013, 65% w 2014, 66,5% w 2015, 66,9% w 2016 roku, 67,0% w 2017 roku).

W Toruniu najczęściej osób pracuje w sekcjach: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów (20,2%), Przetwórstwo przemysłowe (16,7%), Edukacja (11,9%). Analogicznie jest w innych miastach Polski - te same sekcje zatrudniają w nich najczęściej osób.

Rys. 7. Pracujący w gospodarce narodowej według sektoróww latach 1994-2018

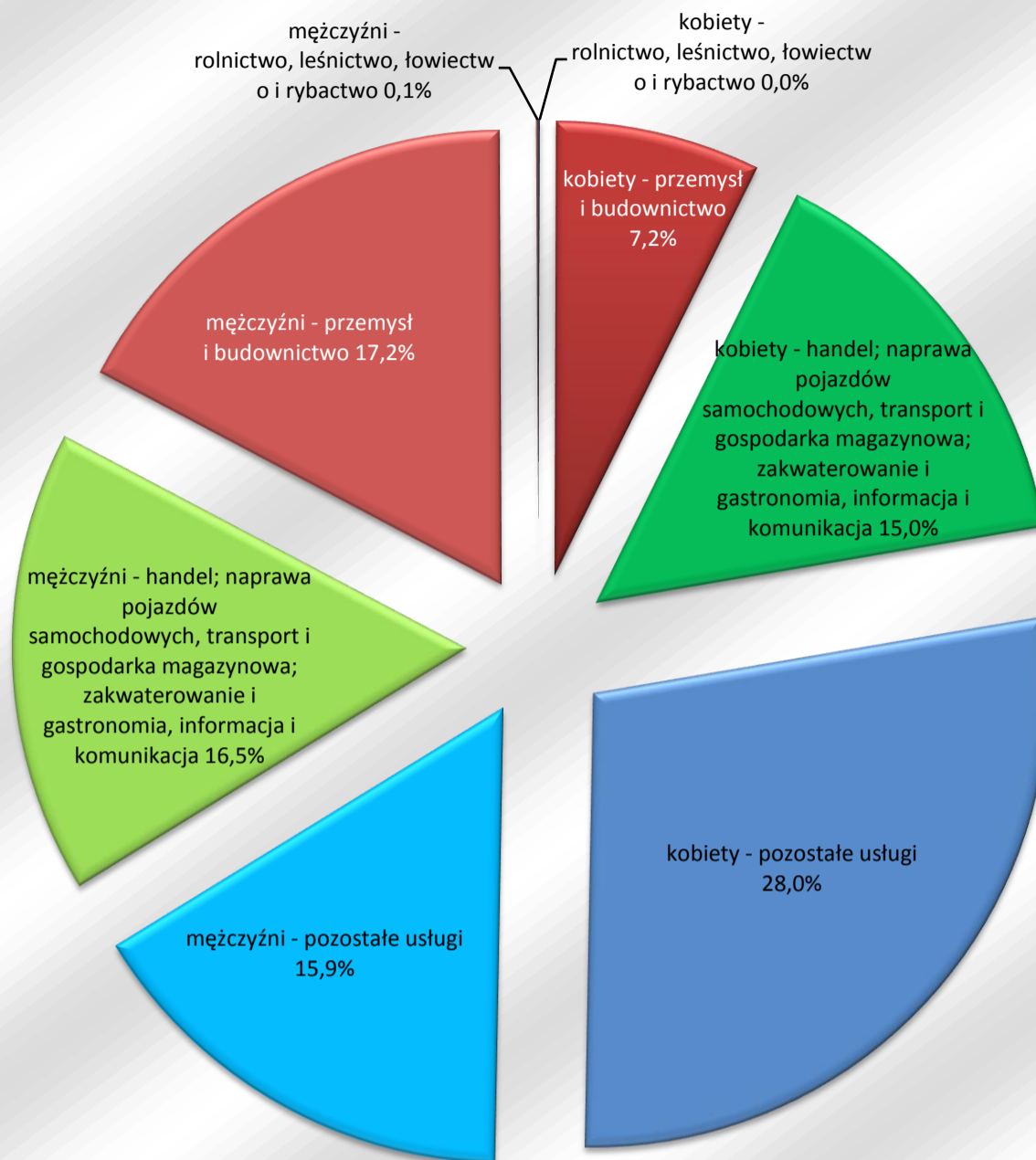

	1994	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
■ sektor prywatny	2612	3153	4014	4193	4250	3728	3747	3631	3557	3661	3861	3940	4097	4059	4019	4165	4077	3981	3938	4135	4185	4255	4335	4566
■ sektor publiczny	4343	4163	3355	3316	3065	2988	3737	2595	2559	2519	2444	2435	2468	2450	2422	2424	2399	2305	2280	2227	2112	2105	2132	2148

Rys. 8. Pracujący zatrudnieni i przeciętne zatrudnienie według płci i grup sekcji PKD

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Poziom i stopa bezrobocia

Liczba osób bezrobotnych w Toruniu, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy dla Miasta Torunia wyniosła na koniec 2018 roku 4.463. Poziom liczby bezrobotnych na koniec roku zmniejszył się w porównaniu do tego samego momentu z roku 2017 o 351 osób tj. o 7,3%.

Bezrobotne kobiety - podobnie jak rok wcześniej - stanowiły 58% ogółu bezrobotnych, tj. na 100 osób - 42 osoby stanowili mężczyźni, a 58 kobiety.

Stopa bezrobocia w grudniu 2017 roku wyniosła w Toruniu 4,8%, mniej o 0,4 punktu procentowego w porównaniu do 5,2% rok wcześniej. Wartość ta jest istotnie mniejsza od analogicznego wskaźnika dla całego województwa kujawsko-pomorskiego, który wyniósł 8,8% na koniec 2018 roku i 10,0% w grudniu 2016 roku.

W roku 2018 pozyskano dużą ilość - 8.392 ofert pracy.

Udział podjąć pracy w ogólnej liczbie wyłączeń wzrósł w porównaniu do roku poprzedniego - do poziomu 56,2%.

Nie zmienił się znacząco procentowy udział bezrobotnych z prawem do zasiłku. Grupa ta stanowiła w końcu 2018 roku 14,0% ogółu bezrobotnych (w roku wcześniejszym - 13,5%).

W 2018 roku 6 firm z terenu miasta Torunia (w tym m.in. METRON Sp. z o.o.) zgłosiło zamiar zwolnienia 393 pracowników. Nadmienić należy, iż w roku 2017 zanotowano zgłoszenia zaledwie 13 osób z 2 firm.

Struktura bezrobotnych

Znaczny odsetek osób bezrobotnych w rejestrach PUP dla Miasta Torunia stanowiły osoby z wiodących grup (dawniej będące w szczególnej sytuacji na rynku pracy). Na koniec grudnia 2018 roku było to 3.770 osób, stanowiących 84,5% ogółu bezrobotnych. Na koniec poprzedniego roku zanotowano ich 4.010 (83,3% ogółu zarejestrowanych). Ich struktura pozostała zbliżona do tej z lat poprzednich.

W poszczególnych kategoriach sytuacja kształtowała się następująco:

- bezrobotni do 30-go roku życia - 907 osób (w tym 66,2% kobiet), w ogóle osób bezrobotnych udział tej grupy wynosił 20,3%;
- bezrobotni do 25-go roku życia - 369 osoby (w tym 57,2% kobiet), w ogóle osób bezrobotnych udział tej grupy wynosił 8,3%;
- długotrwale bezrobotni - 2.422 osób (w tym 60,8% kobiet), stanowiące 54,3% ogółu zarejestrowanych;
- osoby powyżej 50-go roku życia - 1.166, w tym 461 kobiet. Stanowili oni 26,1% ogółu zarejestrowanych;
- posiadające co najmniej 1 dziecko do 6/18 roku życia - 1.045 osoby (w tym 902 kobiety) stanowiących 23,4% ogółu bezrobotnych;
- niepełnosprawni - 304 osoby (6,8% ogółu).

Tabl. 9. Bezrobotni
Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	w tym:		
		bez prawa do zasiłku	ze zwolnień grupowych	absolwenci
1993	20.466	12.612	4.824	1.099
1995	13.965	5.147	1.569	1.248
1996	11.950	4.902	1.159	320
1998	6.727	5.202	475	454
2000	11.492	9.780	718	887
2002	13.852	12.256	1.263	1.001
2003	14.317	12.681	1.245	1.090
2004	12.180	10.935	825	-
2005	11.117	9.827	696	-
2006	8.969	7.883	511	-
2007	5.802	4.679	493	-
2008	5.589	4.466	x	-
2009	7.653	5.978	x	-
2010	7.481	6.036	264	-
2011	7.380	5.922	237	-
2012	8.808	7.220	224	421
2013	9.433	8.116	229	419
2014	7.430	6.533	0	272
2015	6.247	5.411	0	229
2016	5.569	4.827	0	190
2017	4.814	4.166	0	115
2018	4.463	3.838	0	-

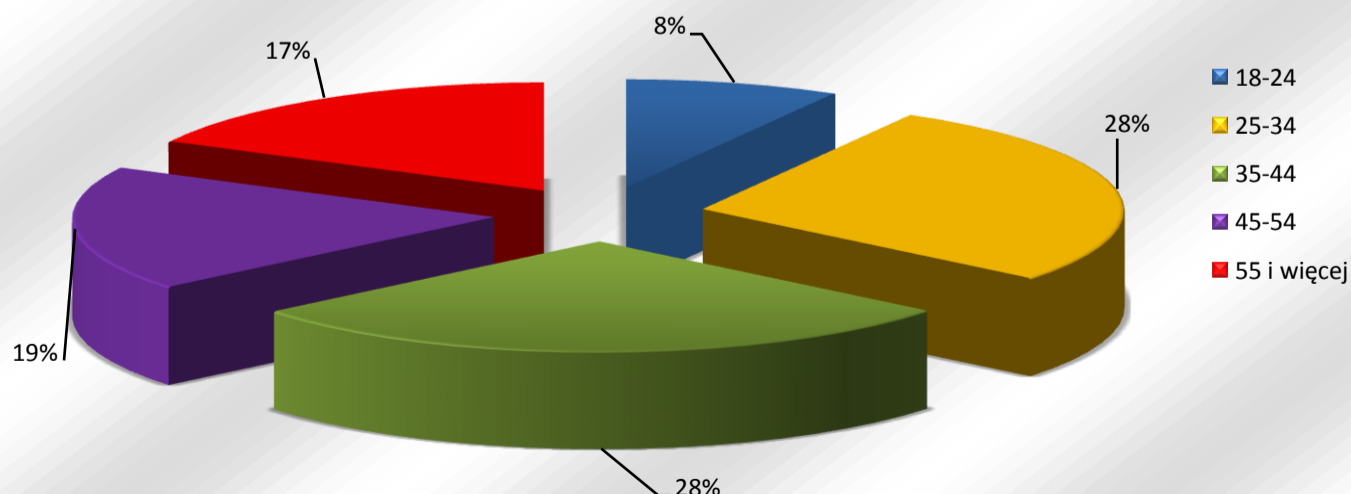
* - od 1 czerwca 2004r. w myśl nowej ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004r. nie ma pojęcia absolwent. Osoby te znajdują się w grupie osób do 25-go roku życia.

Analiza struktury osób bezrobotnych ze względu na wiek pokazuje, że najliczniejszą grupę stanowiły osoby wieku 35-44 (1.255osób) oraz 25-34 (1.232 osób).Najmniej zarejestrowanych było osób do 25 roku życia -221 (w porównaniu do poprzedniego roku nastąpił spadek o 151 osób). W poszczególnych grupach wiekowych większość stanowiły kobiety (18-24 - 59,9%; 25-34 - 69,4%; 35-44 - 64,1%; 45-54 - 52,4%) z wyjątkiem grupy najstarszej (55 i więcej - 33,1%).

Na koniec 2018 roku najwięcej osób bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne i niższe - 1.250, najmniej wykształcenie średnie ogólnokształcące - 489 osób oraz wyższe - 847 osób. Tendencja taka utrzymuje się od 1993 roku.

Dokonując analizy osób bezrobotnych ze względu na okres pozostawania bez pracy należy zauważyć zbliżoną liczebność wszystkich grup wyspecyfikowanych według tej kategorii.

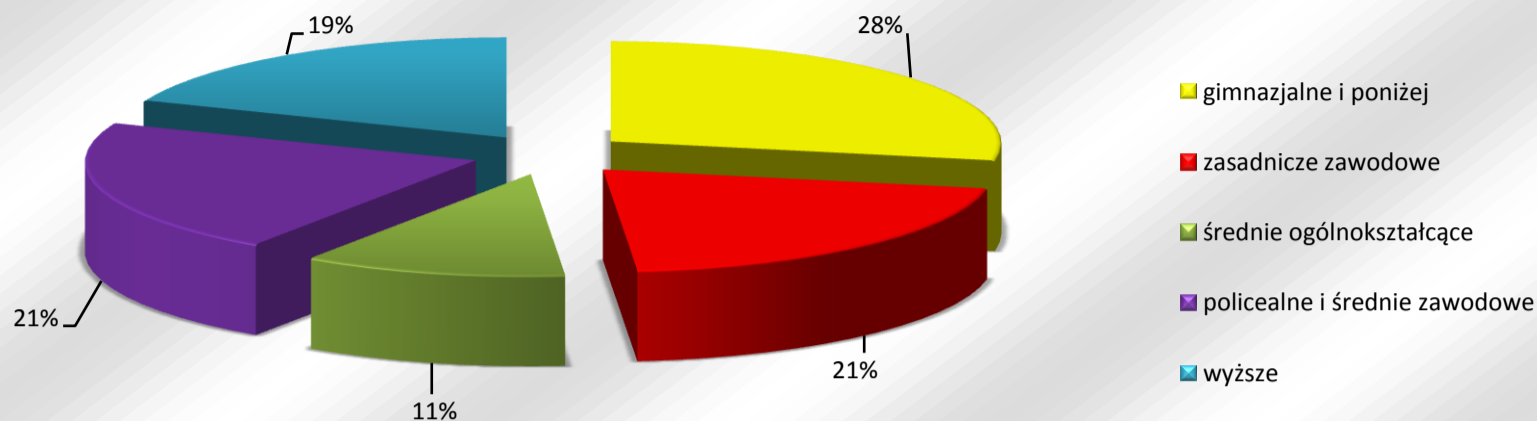
Rys. 9. Bezrobotni według wieku
Stan w dniu 31 XII 2018 r.

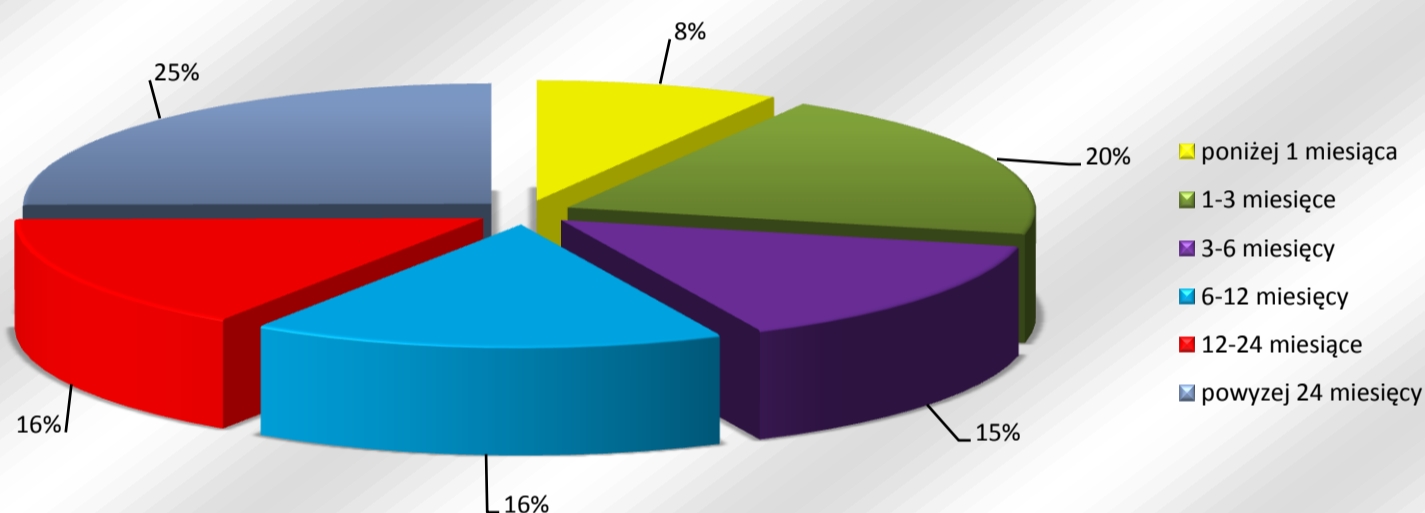
Rys. 10. Bezrobotni według poziomu wykształcenia

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Rys. 11. Bezrobotni według czasu oczekiwania na pracę

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Formy pomocy

W 2018r. na realizację aktywnych form uzyskano środki Funduszu Pracy w łącznej wysokości 5.301,8 tys. zł (o 308,5 tys. zł środków mniej niż w 2017 roku)

Zaktywizowanych zostało 969 osób bezrobotnych (o 1 osobę więcej niż w 2017 roku) , w tym:

- ze stażu skorzystało - 212 osób (214 osób - w 2017r.),
- dotacji udzielono - 60 osobom (61 osób - w 2017r.),
- w ramach zatrudnienia wspieranego zatrudniono - 7 osób (6 osób - w 2017r.),
- przeszkolono - 156 osób (74 osoby - w 2017r.),
- wyposażono - 28 stanowisk pracy (27 stanowisk - w 2017r.),
- prace interwencyjne - 72 osoby (97 osób w 2017r.).

POWER 2017-2018

W okresie 1 stycznia 2017 roku - 31 grudnia 2018 roku realizowano projekt Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 o nazwie Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Toruniu (III). W 2018 roku zrealizowano 38 staży (w całym projekcie 350), 8 szkoleń indywidualnych (20), 16 szkoleń grupowych (44), 11 szkoleń z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy (20), 20 jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej (57), 16 bonów a

zasiedlenie (40), 5 studiów podyplomowych (27), 21 refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy (24).

RPO 2017-2018

W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2014-2020 realizowano projekt Wsparcie aktywności zawodowej osób bezrobotnych w Toruniu (III) - o okresie realizacji 1 stycznia 2017 roku - 31 lipca 2019 roku. W 2018 roku zrealizowano 136 staży (w latach 2017-2018 -248), 9 szkoleń indywidualnych (32), 26 szkoleń grupowych (46), 15 jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej (47), 21 studiów podyplomowych (46), 30 refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy (54), 350 poradnictw i pośrednictwa pracy (350).

Cudzoziemcy

W 2018 roku wpisano do ewidencji 8.352 oświadczenia o powierzeniu pracy cudzoziemcowi. Najbardziej popularne sektory gospodarki, w których zatrudniano cudzoziemców to: budownictwo, handel, gastronomia, przemysł, transport, Dominującą grupą obcokrajowców są obywatele Ukrainy (93,0% oświadczeń).

INFRASTRUKTURA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy oraz podmiotów realizujących stosowne zadania
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Dane o długości sieci gazowej (Tabl. 14) dotyczą sieci tzw. „rozdzielczej” (bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów).
4. Przez połączenie gazowe (Tabl. 14) prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np. hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią uliczną.
5. Dane o ludności korzystającej z gazu (Tabl. 14) obejmują ludność w mieszkaniach wyposażonych w instalację gazu sieciowego, bez

odbiorców korzystających z gazomierzy zbiorczych oraz ludność w budynkach zbiorowego zamieszkania.

6. Dane o liczbie odbiorców i zużyciu energii elektrycznej nie obejmują gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania jest dochód z użytkowanego gospodarstwa indywidualnego w rolnictwie. Dane o zużyciu energii i gazu sieciowego ustalono w oparciu o przeciętną liczbę odbiorców w roku.

7. Przez linię komunikacyjną (Tabl. 16) rozumie się trasę łączącą krańcowe punkty przebiegu wozów oznaczonych tym samym numerem lub znakiem literowym. Jako długość linii komunikacyjnych przyjęto sumę długości wszystkich stałych dziennych linii autobusowych, tramwajowych, po których kursują wozy oznaczone odrębnymi numerami (znakami literowymi). Długość tras jest to długość odcinków ulic, po których kursują autobusy i tramwaje.

8. Dane o przewozach pasażerów przyjęto szacunkowo w oparciu o sprzedaż biletów miesięcznych i jednorazowych.

Tabl. 10. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Stan w dniu 31 XII

Lata	sieć wodociągowa (km)	sieć kanalizacyjna (km)
1990	189,5	156,4
1994	190,3	159,2
1998	266,6	194,7
2002	260,0	212,8
2005	454,6	297,4
2006	459,9	312,3
2008	484,2	366,7
2010	508,8	524,9
2011	549,2	538,9
2012	557,4	548,5
2013	561,1	551,7
2014	567,8	560,4
2015	569,9	566,0
2016	576,8	571,1
2017	584,1	598,3
2018	621,9	654,2

A. WODOCIĄGI I KANALIZACJA

Jednostką zaopatrującą miasto w wodę i sprawującą nadzór nad funkcjonowaniem systemu wodno-kanalizacyjnego są Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o.

Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Odsetek ludności korzystających z sieci wodociągowej, według faktycznego miejsca zamieszkania wyniósł w 2018 roku -98,2%, a korzystających z sieci kanalizacyjnej - 98,0%.

Struktura materiałowa sieci wodociągowej jest zróżnicowana, jednakże większość przewodów wykonana jest z żeliwa. Obecnie budowane przez Spółkę przewody wodociągowe wykonane są przede wszystkim z rur z żeliwa sferoidalnego. Istotnym problemem istniejącego systemu wodociągowego jest ich zły stan, spowodowany rosnącym wiekiem sieci wodociągowej, rodzajem materiału, z którego zostały wykonane przewody i związanymi z tym awariami, nieszczelnościami na sieci i tym samym stratami wody. Ilość przyłączy sieci wodociągowej prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania na koniec 2018 roku wynosiła 9.586 szt.

Ścieki odprowadzane są do Centralnej Oczyszczalni Ścieków głównymi kolektorami miasta tj. kolektorem A, B, C, A+B+C. Ścieki

odprowadzane są w systemach grawitacyjnym oraz tłocznym. W eksploatacji Spółki znajdują się obecnie: 38 tłoczni ścieków, 21 przepompowni oraz 23 przydomowe przepompownie ścieków. W sieci kanalizacji ogólnospławnej znajduje się 10 przelewów burzowych.

Struktura materiałowa sieci kanalizacyjnej jest zróżnicowana. Istniejące przewody kanalizacyjne wykonane są z rur kamionkowych, betonowych, tworzyw i żywic, a także z cegieł. Obecnie budowane przez Spółkę przewody kanalizacyjne wykonane są przede wszystkim z rur kamionkowych.

Stan techniczny sieci kanalizacyjnej w Toruniu jest różny w zależności od daty budowy oraz zastosowanych materiałów. W wyniku wieloletniej eksploatacji stwierdzono, że przewody wybudowane w okresie przedwojennym, murowane z cegły kanalizacyjnej znajdują się w dobrym stanie technicznym i nie wymagają remontów. W różnym stanie są sieci z rur kamionkowych, są one preferowane do budowy nowych sieci kanalizacyjnych. Przewody betonowe bardzo często są spękane z wyraźnymi objawami korozji i praktycznie kwalifikują się do pilnego remontu. Ilość podłączeń do sieci kanalizacyjnej na koniec 2018 roku wynosiła 9.769 szt.

Tabl. 11. Awarie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej

Stan w dniu 31 XII

Lata	sieć wodociągowa	sieć kanalizacyjna
2001	83	44
2002	94	33
2003	71	33
2004	54	44
2005	91	21
2006	178	35
2007	130	29
2008	109	29
2010	89	23
2011	175	25
2012	149	24
2013	113	23
2014	185	22
2015	176	18
2016	63	14
2017	63	24
2018	94	16

Zaopatrzenie w wodę

W Toruńskich Wodociągach Sp. z o.o. w 2018 roku wyprodukowano 15.082,6 tys. m³ wody. Produkcja wody z ujęcia powierzchniowego na Drwęcy wyniosła 5.299,5 tys. m³, a z ujęć podziemnych (w tym infiltracyjnego) 9.793,1 tys. m³, co stanowiło odpowiednio 35% i 65% wody wyprodukowanej ogółem.

W porównaniu z poprzednim rokiem nastąpił wzrost produkcji wody o 1.529,5 tys. m³, tj. o 11,3%. Najlepsze wykorzystanie zdolności produkcyjnej ujęć charakteryzuje Mała Nieszawka (85,3%). Toruńskie Wodociągi Sp. z o.o. dysponują nadwyżką zdolności produkcyjnej i wysokim poziomem rezerwy. Umożliwia to szybką reakcję w sytuacjach awaryjnych. Spółka dąży do możliwie wysokiego wykorzystania ujęć wód podziemnych - gruntowych ze względu na niższe koszty produkcji i wysoką jakość wody.

Sprzedaż wody w 2018 roku wyniosła 12.697,5 tys. m³, w stosunku do roku 2017 więcej o 1.635,3 tys. m³, tj. o 14,8%. Wzrost sprzedaży nastąpił we wszystkich grupach odbiorców, tj. wśród gospodarstw domowych (o 5,6%), przemysłu (o 0,6%) i pozostałych (o 6,5%). Odbiorcy hurtowi zakupili o 1.158,6 tys. m³ wody więcej. Znaczny wzrost sprzedaży hurtowej o 65,6% spowodowany jest zwiększeniem zakupów przez: Inowrocław (o 10,3%), Lubicz (o 12,4%), Wielką Nieszawkę (o 23,4%), oraz gminę Zławieś Wielka (w związku z nowymi inwestycjami o 60,2%). W 2018 roku rozpoczęto sprzedaż wody do Ciechocinka (284,9 tys. m³) i gminy Obrowo (35,5 tys. m³).

Zaopatrzenie miasta w wodę zapewnione jest z czterech źródeł:

- ujęcia powierzchniowego i infiltracyjnego stacji uzdatniania wody Drwęca-Jedwabno,
- ujęcia wód gruntowych i stacji uzdatniania wody Mała Nieszawka,
- ujęcia wód gruntowych Czerniewice - bez uzdatniania.

W 2018 roku Stacja Uzdatniania Wody "Drwęca-Jedwabno" funkcjonowała bez istotnych zakłóceń. Woda spełniała wszystkie wymagania jakościowe określone stosownymi przepisami. W dalszym ciągu stację eksploatowano w układzie maksymalnego wykorzystania wody pochodzącej z ujęcia infiltracyjnego w Jedwabnie.

Woda uzdatniona z ujęcia „Mała Nieszawka” to produkt o bardzo wysokiej jakości, spełniający najbardziej rygorystyczne normy Unii Europejskiej. Po zakończonej realizacji projektu modernizacji stacji istotnie zwiększyły się możliwości dostarczania wody dla mieszkańców Torunia. Ponadto budowa magistrali wodociągowej pod dnem Wisły pozwoliła na zwiększenie dostaw wody o najwyższej jakości i lepsze wykorzystanie możliwości produkcyjnych stacji.

Odprowadzanie ścieków

W 2018 roku odprowadzono 11.054,4 tys. m³ ścieków zafakturowanych (włącznie ze ściekami z innych gmin, których odprowadzono 1.469,1 tys. m³ - nie zostały ujęte w poniższej tabeli). Nastąpiło zwiększenie ilości odprowadzonych ścieków ogółem o 404,8 tys. m³, tj. o 3,8% w stosunku do roku 2017. Wzrost wynika z większej ilości ścieków odprowadzonych w Toruniu (o 3,4%) oraz z sąsiednich gmin (o 6,9%). Zwiększenie ilości ścieków odprowadzonych z gmin jest efektem większej ilości ścieków odprowadzonych ze Złejwsi Wielkiej (o 47,5%) oraz przyłączenia w 2018 roku gminy Obrowo (160 tys. m³).

W Toruniu wzrost ilości ścieków odprowadzonych dotyczył wszystkich grup odbiorców, tj. gospodarstw domowych (o 3,1%) i przemysłu (o 0,9%) oraz pozostałych odbiorców o (6,5%).

Ścieki komunalne dostarczane są do oczyszczalni kolektorem głównym A+B+C o średnicy 1,8 m z przeważającą częścią Torunia oraz dowożone z miasta i okolic. Poza ściekami bytowo-gospodarczymi, do oczyszczalni dopływają wody infiltracyjne oraz część wód deszczowych z kanalizacji deszczowej i ogólnospławnej. Ilość oczyszczonych ścieków w 2018 roku była niższa w porównaniu z poprzednim o 921,9 tys. m³. Ilość ścieków dowożonych do punktu zlewnego oczyszczalni zmniejszyła się o 1,2%. Największy udział w odprowadzaniu ścieków posiada mieszkalnictwo. W roku 2018 udział ten wyniósł 69,7%.

Miejska oczyszczalnia ścieków zlokalizowana jest przy Szosie Bydgoskiej. Została oddana do użytku w 1999 roku. Jej maksymalna przepustowość - 90 tys. m³ na dobę (447.000 RLM) w pełni pokrywa zapotrzebowanie miasta i gmin ościennych. Jest to oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna z podwyższonym usuwaniem biogenów. Posiada automatyczny system sterowania procesami technologicznymi. Oczyszczalnia ponadto dysponuje układem przeróbki biogazu pochodzącego z fermentacji osadów powstających w oczyszczalni. Biogaz jako biopaliwo spalany jest w agregatach prądotwórczych celem uzyskania energii elektrycznej i ciepłej. Oczyszczalnia posiada również system zagospodarowania osadu pościekowego (suszenie i kompostowanie). Na pierwszą połowę 2019 roku zaplanowano zakończenie modernizacji obiektów technologicznych - oczyszczania ścieków, przeróbki osadów, sieci i urządzeń elektroenergetycznych, systemu sterowania procesami technologicznymi.

W 2017 roku została zlikwidowana - zamknięta i wyłączona z eksploatacji - oczyszczalnia „Czerniewice” o przepustowości 553 m³ na dobę. Ścieki z osiedla Czerniewice są kierowane pompowo do układu kanalizacyjnego południowej części Torunia i dalej do miejskiej oczyszczalni ścieków.

Tabl. 12. Produkcja wody

Stan w dniu 31 XII, w tysiącach metrów sześciennych

Lata	Ogółem	Ujęcia				
		Drwęca	Jedwabno	MałaNieszawka	Wrzosey II	Czerniewice
1990	39.123,0	33.909,8	144,8	3.762,8	1.305,6	-
1992	35.842,5	25.921,6	2.773,2	5.626,4	1.512,1	9,2
1994	32.727,8	18.355,5	5.099,8	7.228,3	2.006,7	37,5
1996	28.814,1	16.666,9	3.641,4	6.712,2	1.749,1	44,5
1998	24.989,6	14.161,6	2.619,2	6.412,1	1.723,9	72,8
2000	24.810,1	12.607,3	3.979,1	6.365,9	1.802,3	55,5
2002	21.011,3	11.103,8	2.361,6	5.748,8	1.728,6	68,5
2003	19.430,2	10.161,3	2.006,5	5.699,9	1.463,4	99,1
2004	18.517,7	9.886,1	2.183,3	4.796,6	1.543,0	108,7
2005	17.717,2	7.944,3	2.249,5	5.799,3	1.592,4	131,7
2006	21.080,7	12.904,4	1.645,6	5.004,4	1.363,9	162,4
2007	18.080,5	8.557,6	2.638,8	5.182,4	1.564,9	136,8
2008	17.706,2	7.995,1	3.568,0	4.668,6	1.342,7	131,8
2009	17.059,7	7.724,6	3.231,7	4.558,9	1.416,6	127,9
2010	16.642,8	7.055,5	3.672,4	4.434,1	1.339,2	141,6
2011	15.321,1	6.324,3	3.236,1	4.063,6	1.561,0	136,1
2012	14.183,8	4.896,0	2.856,4	4.903,3	1.399,8	128,3
2013	13.072,5	4.001,8	2.835,3	5.173,7	950,8	110,9
2014	13.199,3	4.071,4	3.105,5	5.211,2	698,5	112,7
2015	13.577,1	4.612,6	3.045,5	5.800,0	0,0	119,0
2016	14.286,8	5.095,8	2.992,2	6.075,7	0,0	123,1
2017	13.533,2	3.870,3	3.226,9	6.331,9	0,0	124,1
2018	15.082,6	5.299,5	3.331,6	6.126,7	0,0	324,8

Tabl. 13. Ścieki odprowadzone według grup dostawców

Stan w dniu 31 XII, w tysiącach metrów sześciennych

Lata	Ogółem	Grupa dostawców		
		mieszkalnictwo	przemysł	pozostali
1990	29.396,3	14.538,1	11.063,6	3.794,6
1992	27.023,0	15.803,8	8.166,4	3.052,8
1994	24.062,8	13.333,1	7.975,1	2.754,6
1996	21.108,1	11.248,2	7.355,9	2.504,0
1998	18.055,6	8.965,2	6.725,5	2.364,9
2000	16.362,2	8.067,8	6.362,0	1.932,4
2002	15.008,9	7.746,4	5.527,8	1.734,7
2003	14.778,8	7.602,9	5.651,6	1.524,3
2004	13.364,9	7.522,8	4.589,2	1.252,9
2005	12.328,2	6.955,8	3.894,1	1.478,3
2006	12.332,3	6.894,2	3.798,7	1.639,4
2007	11.902,0	6.795,7	3.569,3	1.537,0
2008	10.881,8	6.872,8	2.501,0	1.508,0
2009	10.277,8	6.985,8	1.861,1	1.430,9
2010	9.957,0	6.964,3	1.574,9	1.417,8
2011	9.592,9	6.775,9	1.405,2	1.411,8
2012	9.672,0	6.697,7	1.540,9	1.433,4
2013	9.351,1	6.524,4	1.319,2	1.507,5
2014	9.390,2	6.539,2	1.321,0	1.530,0
2015	9.268,9	6.505,3	1.205,7	1.557,9
2016	9.247,9	6.488,1	1.194,1	1.565,7
2017	9.170,1	6.413,9	1.187,8	1.568,4
2018	9.481,1	6.611,7	1.198,4	1.671,0

Rys. 12. Ścieki odprowadzone według grup dostawców
Stan w dniu 31 XII 2018

Tabl. 14. Sieć gazowa, odbiorcy i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1996	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Sieć rozdzielcza w km (stan w dniu 31 XII)	232,6	274,1	293,0	322,5	316,9	325,0	353,9	383,1	404,3	411,3	416,5	421,6	427,9
Przyłącza do budynków (stan w dniu 31 XII)	5.902	7.193	7.589	8.391	8.836	8.801	9.351	10.095	10.520	10.772	10.958	11.217	11.435
Odbiorcy gazu sieciowego	55.232	61.885	63.652	64.864	65.400	65.500	65.900	65.800	66.154	64.641	65.474	65.227	65.636
Zużycie gazu na 1 odbiorcę w m ³	820,0	1.024,1	354,0	321,6	345,2	342,4	324,3	350,5	346,9	339,6	381,4	370,5	395,2

Tabl. 15. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1996	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Odbiorcy (stan w dniu 31 XII)	60.392	65.554	73.315	75.600	76.500	76.600	80.300	81.700	82.741	86.998	87.308	86.289	89.844
Zużycie na 1 odbiorcę w kWh	1.891	1.706	1.758,7	1.746,0	1.846,9	1.884,1	1.854,3	1.869,9	1.584,3	1.451,0	1.691,0	1.703,2	1.634,3
Zużycie na 1 mieszkańca w kWh	571,0	542,0	621,6	624,9	677,8	696,2	721,0	742,5	641,62	714,2	729,0	725,8	725,2

Tabl. 16. Komunikacja miejska

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1996	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Czynne trasy autobusowe w km	94	107	114	116	114	116	127	127	130	140	145	145	147
Czynne trasy tramwajowe w km	25	22	22	22	22	22	22	22	21	24	24	24	24
Tabor autobusowy	127	140	147	145	138	130	130	125	135	144	140	142	152
Tabor tramwajowy	68	56	56	55	55	55	55	55	55	60	70	62	62
Miejsca w autobusach	13.970	15.244	15.730	15.455	14.664	13.829	13.882	13.277	13.991	14.827	14.230	14.639	14.627
Miejsca w tramwajach	8.836	6.975	6.915	6.875	6.731	6.731	6.719	6.464	6.671	7.903	9.367	8.215	8.215

B. ZAOPATRZENIE W GAZ

Dostawy gazu na terenie miasta realizowane są przez Pomorską Spółkę Gazownictwa -Zakład Gazowniczy w Bydgoszczy - Rejon Dystrybucji Gazu w Toruniu, który rozprowadza gaz wysokometanowy „GZ-50”. Zdolność przesyłowa miejskiej sieci rozdzielczej ograniczona jest przepustowością istniejących dwóch stacji redukcyjno-przesyłowych I-go stopnia i wynosi 21.000 m³ gazu na godzinę. Największym odbiorcą gazu w mieście są gospodarstwa domowe.

Długość sieci gazowej w porównaniu z 1990 rokiem wzrosła o 195,3 km (tj. o 84,0%), natomiast liczba przyłączy zwiększyła się o 5.533 (tj. o 93,7%). Liczba odbiorców gazu sieciowego systematycznie rosła, ale w ostatnich latach ustabilizowała się. W stosunku do 1990 roku liczba odbiorców wzrosła o 10.404 (tj. o 18,8%). Odsetek ludności korzystających z sieci gazowej, według faktycznego miejsca zamieszkania wyniósł w 2018 roku - 80,3%. W analizowanym okresie roczne zużycie gazu na 1 odbiorcę ulegało znacznym wahaniom. W 2018 roku wyniosło 395,2 m³.

C. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ ELEKTRYCZNĄ

Jednostką zaopatrującą miasto w energię elektryczną jest Koncern Energetyczny Energa SA Oddział w Toruniu(dawny Zakład Energetyczny Toruń SA).Obejmuje swym zasięgiem byłe województwo toruńskie i wrocławskie o powierzchni 9.634,4 km².

Energetyka zawodowa nie posiada w Toruniu własnych źródeł energii elektrycznej i prąd dostarczany jest przede wszystkim z krajowego systemu elektroenergetycznego.

Ciągle unowocześnianie infrastruktury elektroenergetycznej (ponad 25 tys. km linii i około 9 tys. stacji transformatorowych o napięciu do 110 kV, nowoczesne technologie w eksploatacji i budownictwie sieci) pozwala energetyce toruńskiej bezpiecznie, bez zakłóceń, w sposób przyjazny dla środowiska, dostarczać energię elektryczną klientom oraz poszerzać zakres świadczonych usług, zachowując przy tym ich najwyższą jakość.

W strukturze sprzedaży energii największy udział ma przemysł, a gospodarstwa domowe zajmują drugą pozycję.

Od 1990 roku liczba gospodarstw domowych korzystających z energii elektrycznej wzrosła o 48,8%, tj. o 29.452 odbiorców. Wielkość zużycia energii na 1 odbiorcę ulegała wahaniom i w 2018 roku wyniosła 1.634,3kWh. Zużycie energii elektrycznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2018 roku spadło w stosunku do zużycia w roku poprzednim (725,8KWh) i wyniosło 725,2KWh. Obie wielkości są niższe w porównaniu z wynikami ogólnymi dla polskich miast.

D. ZAOPATRZENIE W ENERGIĘ CIEPLNĄ

W 2018 roku producentem i dostawcą ciepła do ponad 100 tys. mieszkańców Torunia, lokalnych przedsiębiorstw i instytucji była spółka PGE Toruń SA. Spółka zapewniała całoroczne dostawy ciepła na potrzeby centralnego ogrzewania, ciepłej wody użytkowej i wentylacji. Spółka pokrywała 99% potrzeb miejskiej sieci ciepłowniczej, natomiast pozostałą część (ok. 1%) ciepła dostarczał Biogaz Inwestor Sp. z o. o., wykorzystując ciepło ze spalania biogazu uzyskanego z miejskiego wysypiska śmieci.

E. KOMUNIKACJA MIEJSKA

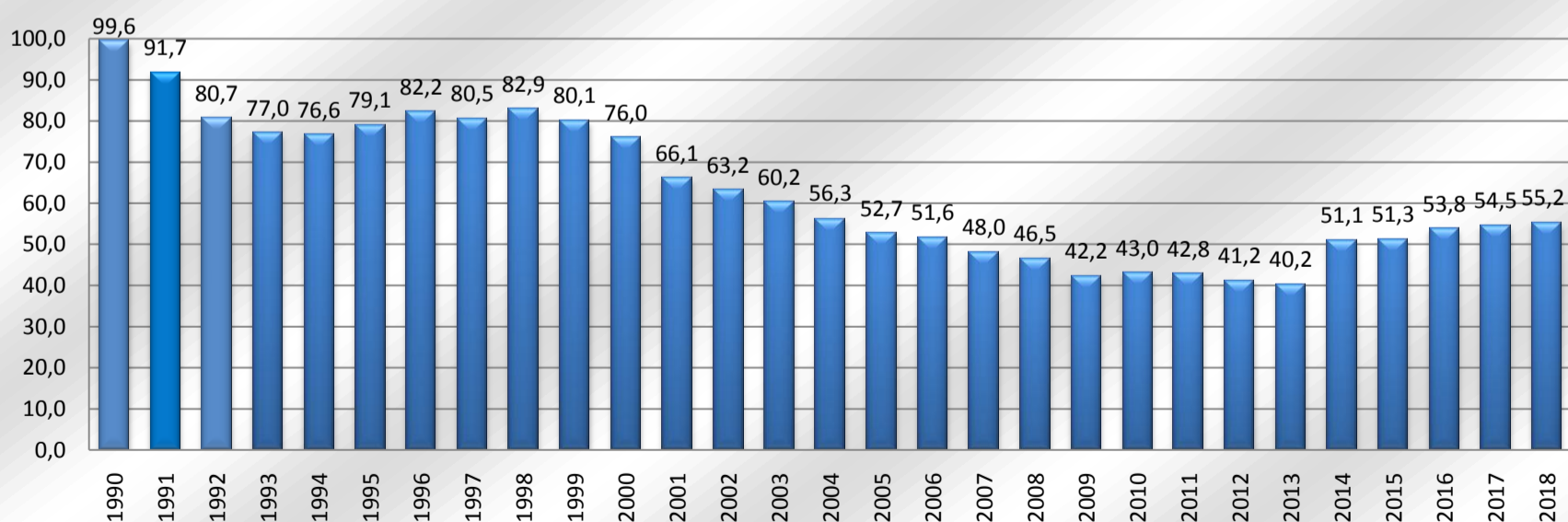
Jednostką realizującą zadania z zakresu komunikacji publicznej jest Miejski Zakład Komunikacji Sp. z o.o. Komunikacją miejską objęte są wszystkie osiedla miasta. Gęsta sieć tras zapewnia dogodny dostęp do transportu publicznego. Strefy dojścia do przystanków i odległości międzyprzystankowe wahają się od 500 m do 1000 w obszarach o ekstensywnej zabudowie. Od 1990 roku odnotowano przyrost długości tras autobusowych o 53 km (tj. o 56,4%). W tym okresie systematycznie obejmowano komunikacją autobusową prawie wszystkie obszary miasta. Komunikacja autobusowa zaczęła obsługiwać osiedla mieszkaniowe o niskiej intensywności zabudowy. Wybudowanie nowej trasy tramwajowej w 2014 roku spowodowało powiększenie sieci tras tramwajowych do 24 km i wprowadzenie nowych połączeń. Nastąpił także rozwój połączeń autobusowych, m.in. nowym mostem gen. E. Zawackiej(od 2013 roku) oraz z ościenymi miejscowościami: Przysiek, Osiek i Obrowo (od 2016 roku).

Ogólna liczba taboru podlega wahaniom, co spowodowane jest zużyciem już istniejących jednostek i zakupem nowych autobusów i tramwajów. W 2018 roku zakupiono 43 pojazdy, w tym 21 nowych 4 generacji marki Solaris i 14 o napędzie hybrydowym marki Man. W porównaniu z 1990 rokiem zwiększyła się liczba miejsc ogółem w komunikacji. W związku z tym, że autobusy nowej generacji charakteryzują się mniejszą pojemnością od taboru wycofanego z eksploatacji, pomimo zwiększenia ilości autobusów liczba miejsc znacząco nie uległa zmianie.

Od roku 1990 znacząco spadała liczba osób korzystających z komunikacji miejskiej. Trend ten został zatrzymany w 2014 roku m.in. dzięki inwestycjom w rozwój transportu zbiorowego.

Rys. 13. Przewozy pasażerów w latach 1990-2018

w mln osób

F. ODPADY

Jednostką odpowiedzialną za odbiór i zagospodarowanie odpadów oraz utrzymanie czystości jest głównie Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. Pomimo, iż na toruńskim rynku funkcjonuje ponad 20 podmiotów prowadzących działalność w zakresie odbioru odpadów, ich skala świadczonych usług znacząco odbiega od MPO. Spółka poza odbiorem odpadów jest właścicielem i zarządzającym funkcjonującym od 2009 roku Zakładem Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych (ZUOK) w Toruniu, który posiada status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych. ZUOK jest nowoczesnym, kompleksowym obiektem przetwarzania odpadów komunalnych, a główne jego elementy to: sortownia odpadów zbieranych selektywnie oraz zmieszanych odpadów komunalnych, dwie kompostownie bioodpadów, instalacja do biologicznej stabilizacji frakcji organicznej wydzielonej ze zmieszanych odpadów komunalnych oraz składowisko odpadów.

Ilość odpadów przyjętych do Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych w 2018 roku wyniosła 133.823 Mg (o 4% więcej niż w 2017 roku). Wśród odpadów dostarczanych do ZUOK dominują zmieszane odpady komunalne, odpady surowcowe (papier, tworzywa, szkło, metale), bioodpady czyli odpady zielone i kuchenne z gospodarstw domowych oraz zbliżone do nich składem i właściwościami z obiektów handlowych, usługowych, produkcyjnych oraz użyteczności publicznej, a także odpady budowlane, wielkogabary-

towe, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny oraz odpady niebezpieczne.

W ZUOK przetworzonych zostało 74% zmieszanych odpadów komunalnych zebranych z terenu miasta, które po wydzieleniu frakcji surowcowej (papier, tworzywa, szkło, metale) i ustabilizowaniu frakcji ulegającej biodegradacji w procesie kompostowania, skierowane zostały na składowisko odpadów. Od połowy 2016 roku część zmieszanych odpadów komunalnych (17.503 Mg) została skierowana do Zakładu Termicznego Przekształcania Odpadów Komunalnych w Bydgoszczy (ZTPOK), który podobnie jak ZUOK posiada status Regionalnej Instalacji Przetwarzania Odpadów Komunalnych. W 2018 roku do ZTPOK skierowanych zostało 15.000 Mg zmieszanych odpadów komunalnych. Ilość składowanych odpadów w 2018 roku wyniosła 40.969 Mg.

Od ponad 25 lat na terenie miasta prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów komunalnych, która obejmuje frakcje: papier, tworzywa sztuczne, metale, szkło, opakowania wielomateriałowe, bioodpady w postaci odpadów zielonych i odpadów kuchennych oraz odpady zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, meble i inne odpady wielkogabarytowe, odpady budowlane i rozbiórkowe, opony, baterie, leki, chemikalia.

Selektywna zbiórka odpadów, w wyniku rosnącej świadomości ekologicznej społeczeństwa, rokrocznie rośnie - w 2018 roku uzyskano wzrost ilości zebranych odpadów o blisko 7% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Tabl. 17. Selektywna zbiórka nieczystości

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Mg								
Odpady suche (papier, tworzywa sztuczne, metale)	3.775	3.930	4.285	4.974	6.017	6.757	7.570	8.154	8.673
Szkło	952	1.136	1.230	1.578	2.051	2.286	2.296	2.460	2.519
Odpady mokre (bioodpady)	4.142	4.300	4.435	4.836	5.972	5.992	6.572	6.955	6.891
Razem	8.869	9.366	9.950	11.388	14.040	15.035	16.438	17.569	18.033

G. TRANSPORT

System transportowy jest jednym z podstawowych czynników warunkujących sprawne funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju miasta. Jednostką zajmującą się nadzorem nad stanem i funkcjonowaniem miejskiej sieci drogowo-ulicznej jest Miejski Zarząd Dróg.

W okolicach miasta przebiega autostrada A1 będąca częścią Transeuropejskiego Korytarza Transportowego (tzw. VI korytarz TINA) biegnącego z Gdańska do Cieszyna i dalej przez Słowację i Czechy na Bałkany.

Poza tym przez miasto przebiegają cztery drogi krajowe:

S10 - droga szybkiego ruchu w kierunku Bydgoszczy, Szczecina i Warszawy,

15 - w kierunku Inowrocławia, Poznania, Wrocławia i Olsztyna,

80 - w kierunku Bydgoszczy po prawej stronie Wisły,

91 - w kierunku Gdańska i Łodzi;

oraz 11 dróg wojewódzkich:

200 - Wielka Nieszawka - Cierpice,

257 - Toruń Przybyszewskiego - Toruń - rzeka Wisła - Mała Nieszawka,

258 - Toruń - Złotoria - Silno - rz. Wisła - Wygoda - Toruń Czerniewice,

273 - Mała Nieszawka - Wielka Nieszawka - Cierpice,

552 - Różankowo - Lubicz,

553 - w kierunku Różankowa,

572 - Lubicz - stacja PKP,

585 - Podgórska - Dybowska,

654 - Toruń - Złotoria - Silno,

657 - Złotoria - Lubicz,

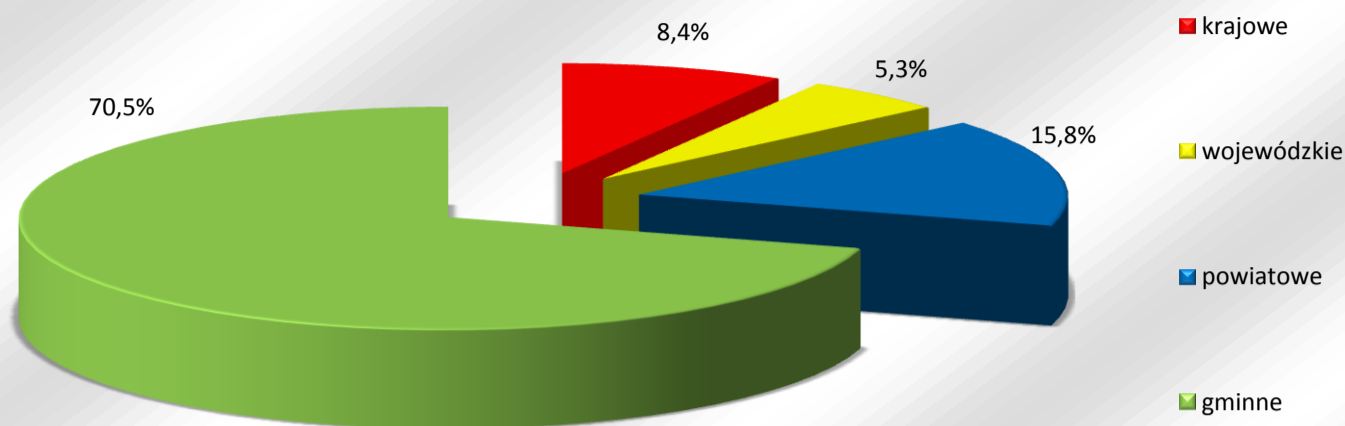
bez nr - Trasa Średnicowa Północna - Trasa Prezydenta Władysława Raczkiewicza.

Tabl. 18. Sieć drogowo-uliczna

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2017	2018
Ogółem w km	344,2	397,4	430,2	440,8	454,2	453,3	455,3	461,0	476,6	480,8	481,6	481,9
Drogi krajowe w km	41,5	39,2	39,3	39,3	39,3	39,3	39,3	39,4	40,9	40,6	40,6	40,6
Drogi wojewódzkie w km	13,9	18,3	18,3	18,2	18,2	18,2	18,2	17,9	18,0	19,3	22,1	25,6
Drogi powiatowe w km	71,6	71,5	75,1	75,1	75,1	76,3	79,0	77,6	79,3	80,5	78,5	76,0
Drogi gminne w km	217,2	268,6	297,5	308,1	321,5	319,4	318,8	326,1	338,3	340,4	340,4	339,7

Rys. 14. Drogi na terenie Gminy Miasta Toruń
Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Długość dróg krajowych na terenie Torunia na dzień 31 grudnia 2018 roku wynosiła 40,6 km, a dróg wojewódzkich 25,6 km. Wszystkie drogi krajowe, wojewódzkie oraz powiatowe posiadają nawierzchnię utwardzoną, w przeważającej większości bitumiczną.

Na koniec 2018 roku zarejestrowanych było 143.923 pojazdów, w tym 108.108 osobowych. Liczba samochodów osobowych wzrosła od 1990 roku ponad sześciokrotnie (o 91.806 pojazdów). W porównaniu do roku poprzedniego liczba pojazdów osobowych wzrosła o 19.975 (tj. o 22,7%).

W Toruniu stale rozbudowywana jest infrastruktura rowerowa. Długość ścieżek rowerowych (dróg dla rowerów) rocznie rośnie o kilka lub kilkanaście kilometrów. Na koniec roku 2018 wyniosła ona ok. 116 km, tj. o 8 km więcej niż rok wcześniej.

Przez miasto przebiegają linie kolejowe w czterech kierunkach: Kutno - Piła, Poznań - Skandawa. Stacją obsługującą ten czterokierunkowy ruch jest Toruń Główny. Obie linie są liniami pierwszorzędnymi, dwutorowymi i zelektryfikowanymi. Część transportu kolejowego obsługiwana jest również przez stację Toruń Wschodni.

Jednym z kluczowych problemów infrastrukturalnych Torunia jest system transportowy warunkujący sprawne funkcjonowanie oraz możliwości rozwoju miasta. Najistotniejszymi mankamentami dzisiejszego układu komunikacyjnego Torunia są:

- mały udział ulic dwujezdniowych,

- niewystarczająca sieć ulic związanych z trasami wylotowymi.

Istotnym elementem komunikacji jest transport zbiorowy. Dąży się do sytuacji, w której transport zbiorowy będzie sprawnie funkcjonował, będzie atrakcyjnym środkiem podróżowania, a przez to poprawiał stan bezpieczeństwa w transporcie drogowym i optymalizował rozkładu ruchu z preferencją dla transportu zbiorowego. Podejmuje się przedsięwzięcia takie jak: budowa systemu zarządzania ruchem drogowym, przebudowa systemu sygnalizacji świetlnej uwzględniającego priorytet dla komunikacji tramwajowej) oraz modernizacja przystanków tramwajowych dla potrzeb obsługi osób niepełnosprawnych, optymalizacja transportu lokalnego i przeciwdziałanie zmniejszającej się liczbie osób korzystających ze środków komunikacji publicznej. Ważnymi elementami tych działań są ukończone prace nad systemem informacji pasażerskiej w czasie rzeczywistym oraz budowa trasy tramwajowej do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika (Kampusu Bielańskiego). Szansą dla regionu jest ukończony projekt „Szybkiej Kolei Metropolitalnej w bydgosko - toruńskim obszarze metropolitalnym BiT-City”. Zbliżając do siebie Toruń i Bydgoszcz, stał się on nie tylko sposobem na szybkie i wygodne podróżowanie, ale przede wszystkim stanowi fundament rozwoju społeczno-gospodarczego naszego regionu.

MIESZKANIA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy oraz Zakładu Gospodarki Mieszkaniowej.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia
3. Informacje o zasobach mieszkaniowych (Tabl. 19) i mieszkaniach oddanych do użytku dotyczą mieszkań w budynkach mieszkalnych i niemieszkalnych. Nie obejmują one lokali zbiorowego zamieszkania (np. hoteli pracowniczych, domów studenckich, internatów, domów opieki społecznej) oraz pomieszczeń nieprzeznaczonych na cele mieszkalne, a okresowo zamieszkałych (np. pomieszczenia inwentarskie, piwnice, barakowozy, statki, wagony).
4. Mieszkanie jest to lokal składający się z jednej lub kilku izb łącznie z pomieszczeniami pomocniczymi, wybudowany lub przebudowany dla celów mieszkalnych dla jednej rodziny, konstrukcyjnie wydzielony trwałymi ścianami w obrębie budynku, do którego to lokalu prowadzi niezależne wejście z klatki schodowej, ogólnego korytarza, wspólnej sieni, bądź bezpośrednio z ulicy, podwórza lub ogrodu.

5. Powierzchnia użytkowa mieszkania jest to łączna powierzchnia pokoi, kuchni, przedpokoi, łazienek i wszystkich innych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkania.

6. Dane o mieszkaniach oddanych do użytku (Tabl. 20) dotyczą mieszkań w budynkach nowowytbudowanych i rozbudowanych oraz uzyskanych w wyniku adaptacji inwestycyjnej. Jako kryterium opracowania informacji przyjęto przynależność organizacyjną inwestora, a nie właściciela lub użytkownika.

Zasoby mieszkaniowe

Według stanu na 31 grudnia 2018 roku zasób mieszkaniowy Torunia stanowiło 90.767 mieszkań. Do 2003 roku ponad 50% zasobów mieszkaniowych stanowiły mieszkania spółdzielcze. Od roku 2004 zmieniono sposób agregacji danych zliczając razem wszystkie ich rodzaje poza indywidualnymi.

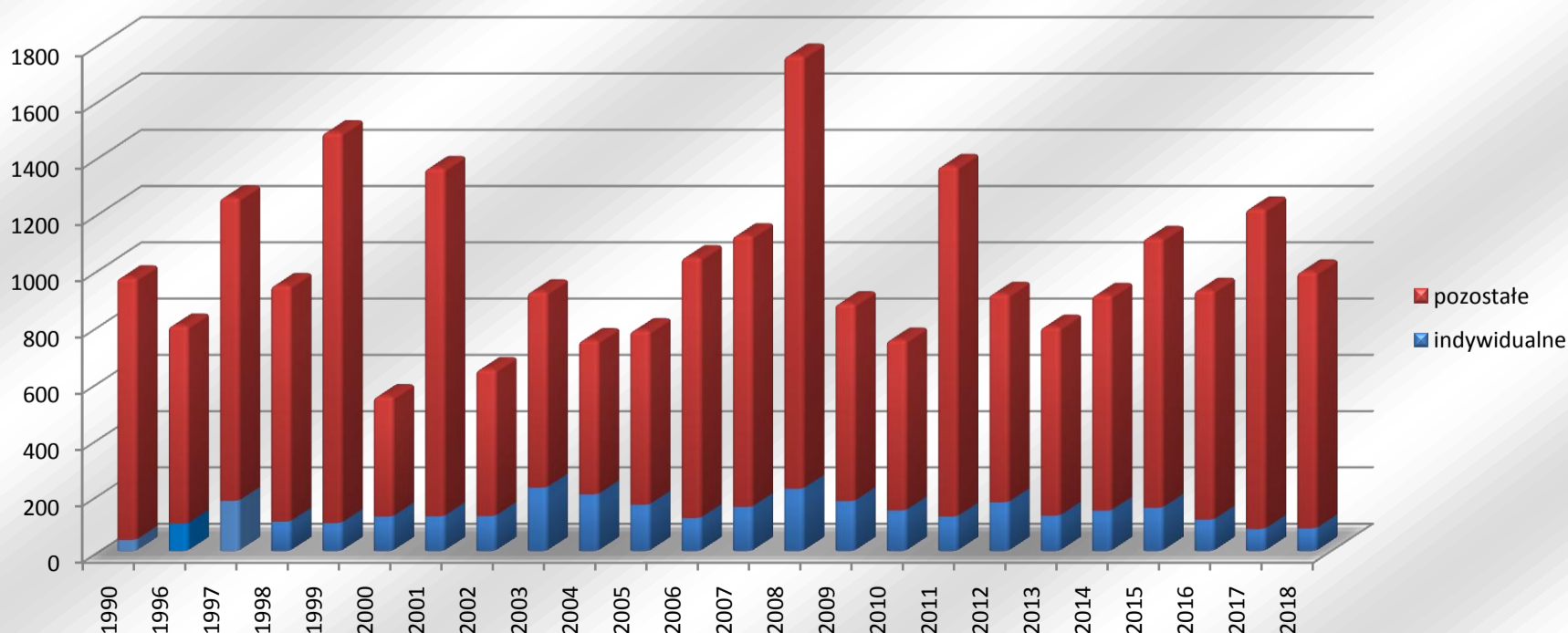
Tempo przyrostu zasobów mieszkaniowych jest słabe. W stosunku do 1990 roku liczba mieszkań wzrosła o 30.710 (tj. o 51,1%). Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania utrzymuje się w ostatnich latach na zbliżonym poziomie - w 2018 roku było to 58,7 m².

Tabl. 19. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane

Stan w dniu 31 XII

Lata	Mieszkania	Przeciętna liczba osób w mieszkaniu	Przeciętna pow. użytkowa mieszkania w m ²
1990	60.057	3,22	52,5
1996	66.763	2,93	53,7
2000	70.820	2,76	54,3
2002	74.780	2,76	56,7
2004	76.351	2,73	57,0
2006	78.065	2,65	57,2
2008	80.901	2,55	57,5
2010	82.526	2,49	58,0
2012	84.966	2,40	58,5
2013	85.727	2,37	58,6
2014	86.586	2,35	58,6
2015	87.679	2,31	58,6
2016	88.589	2,29	58,7
2017	89.785	2,26	58,7
2018	90.767	2,23	58,7

Rys. 15. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów w latach 1996-2018

Tabl. 20. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów

Stan w dniu 31 XII

Lata	Ogółem	Budownictwo				
		indywidualne	spółdzielcze	społeczne czynszowe	komunalne	Inne
1990	969	39	894	-	22	X
1996	798	97	352	-	-	349
2000	547	122	77	90	-	258
2002	643	124	137	168	10	204
2004	746	201		545		
2006	1.041	117		924		
2008	1.757	221		1.536		
2009	877	177		700		
2010	748	144		604		
2011	1.365	122		1.243		
2012	911	173		738		
2013	794	125		669		
2014	907	143		764		
2015	1.109	153		956		
2016	925	111		814		
2017	1.214	78		1.136		
2018	910	80		910		

Mieszkania oddane do użytku

Liczba mieszkań oddawanych do użytku w latach 1990-2018 ulegała wahaniom. Na przykład po rekordowym 2008 roku w kolejnym oddano do użytku ponad połowę mniej mieszkań. Rok 2018 przyniósł z kolei spadek liczby oddanych mieszkań w stosunku do roku poprzedniego o 25,0%. Na przestrzeni lat wzrósł udział budownictwa indywidualnego - z 4,0% w roku 1990 do 8,8% w roku 2018.

Zasoby komunalne

Jednostką zarządzającą w imieniu Gminy całością substancji mieszkaniowej w budynkach stanowiących własność komunalną, a od 1995 roku stanowiących także własność wspólnot mieszkaniowych, jest Zakład Gospodarki Mieszkaniowej. ZGM zarządza tylko tymi wspólnotami mieszkaniowym, w których Gmina posiada swoje zasoby. Zarządzanie nieruchomościami Gminy Toruń oraz nieruchomościami stanowiącymi własność wspólnot mieszkaniowych odbywa się przez terenowe Biura Obsługi Mieszkańców. Aktualnie na terenie miasta działają cztery BOM-y.

Od roku 1995, tj. od czasu wejścia w życie ustawy o własności lokali, zarządzane zasoby dzieli się na własność Gminy i własność wspólnot mieszkaniowych. Od 1990 roku odnotowano spadek o 406 (tj. o 44,0%) liczby budynków administrowanych przez BOM. W 1996 roku budynki będące własnością wspólnot mieszkaniowych, którymi zarządza BOM stanowiły 31,9% ogółu budynków. W 2018 roku udział ten wyniósł 39,7%.

W latach 1990-2018 ilość lokali mieszkalnych administrowanych przez ZGM spadła, zmniejszając się w ostatnim z analizowanych lat o 188, tj. o 2,6%. Udział lokali mieszkalnych stanowiących własność Gminy w ogólnej liczbie lokali administrowanych przez BOM wynosił w 1996 roku 87,8%, a w roku 2018 spadł do 75,6%.

W lutym 2018 roku ZGM otrzymał w administrowanie nowo powstały budynek przy ul. Olsztyńskiej 130 z 22 lokalami mieszkalnymi.

W celu zaspokojenia rosnących potrzeb mieszkaniowych Rada Miasta Torunia w 1996 roku podjęła decyzję o utworzeniu przez Gminę Toruńskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Spółka z o.o. Towarzystwo rozpoczęło działalność w czerwcu 1997 roku, a przedmiotem jego działania jest budowa domów mieszkalnych i ich eksploatacja na zasadach najmu.

TTBS realizuje budownictwo mieszkaniowe o umiarkowanych czynszach, skierowane do osób średnio zarabiających. W swej działalności inwestycyjnej preferuje rozwiązania zapewniające umiarkowane koszty budowy i eksploatacji zasobu mieszkaniowego przy zachowaniu środowiska przyjaznego człowiekowi. Toruńskie TBS realizuje politykę mieszkaniową Gminy.

W latach 2005-2017 w zasobach komunalnych wybudowano 662 nowe lokale mieszkalne i 308 nowych lokali socjalnych. Ponadto w latach 2014-2017 oddano do użytku 177 lokali komunalnych mieszkalnych wybudowanych w formule współpracy Gminy z TTBS z dofinansowaniem z Funduszu Dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego. W 2017 roku oddano do użytkowania w zasobach komunalnych 20 lokali w wybudowanym budynku przy ul. Drzymały 13 oraz zakończono kolejny etap budowy wielorodzinnych budynków mieszkalnych przy ul. Poznańskiej 294c w formule współpracy Gminy z TTBS, oddając do użytkowania budynek z 72 lokalami mieszkalnymi. W 2017 roku kontynuowano prace budowlane zmierzające do wybudowania budynku mieszkalnego przy ul. Poznańskiej 294c z 36 lokalami w formule współpracy Gminy z TTBS z dofinansowaniem z Funduszu Dopłat Banku Gospodarstwa Krajowego.

Tabl. 21. Zasoby komunalne

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	2000	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Budynki	923	928	895	889	859	791	779	751	734	669	544	529	515	507	517
Budynki wspólnot mieszkaniowych				284	327	316	304	294	282	258		225	221	208	205
Budynki komunalne				605	532	490	486	457	452	411		319	308	299	312
Lokale mieszkalne	9.307	9.480	9.296	9.285	9.491	8.513	8.655	8.978	8.842	8.451	7.578	7.455	7.269	7.173	6.985
Lokale wspólnot mieszkaniowych				1.133	2.609	2.688	2.689	2.794	2.723	2.461		1.826	1.843	1.747	1.704
Lokale komunalne				8.152	6.882	6.298	5.744	6.184	6.119	5.990		5.752	5.612	5.426	5.281
Pow. użytkowa mieszkań w m ² :	424.758	428.342	422.279	436.208	426.948	384.953	392.002	413.924	421.912	398.38	-	-	-	-	-
Powierzchnia mieszkań wspólnot mieszkaniowych				72.228	129.871	136.980	139.049	138.386	146.400	127.428		-	-	-	-
Powierzchnia mieszkań komunalnych				363.980	297.077	247.972	252.952	275.538	275.511	270.958		-	-	-	-
Kategoria I	121.142	128.627	131.845	112.834	79.716	80.487	79.716	82.661	92.432	100.749	-	-	-	-	-
Kategoria I a	68.588	68.588	68.588	58.236	29.719	26.707	29.719	24.440	22.754	21.311	-	-	-	-	-
Kategoria I b	43.763	41.222	41.044	36.398	25.326	23.573	25.326	27.389	25.903	24.820	-	-	-	-	-
Kategoria II	135.536	131.919	126.296	105.555	94.402	119.070	94.402	112.199	110.249	99.125	-	-	-	-	-
Kategoria III	55.729	57.986	54.506	50.957	17.829	27.224	17.829	28.849	27.952	24.953	-	-	-	-	-

PRZEMYSŁ

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Informacje działu dotyczą działalności podmiotów gospodarczych zaliczonych do sekcji PKD Przemysł (sekcje: Górnictwo i wydobywanie; Przetwórstwo przemysłowe; wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych; dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją), w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

4. Produkcja sprzedana dotyczy całokształtu działalności podmiotu gospodarczego, tj. zarówno działalności przemysłowej jak i nieprzemysłowej. Produkcja sprzedana przemysłu obejmuje: wartość sprzedanych wyrobów gotowych (niezależnie od tego czy otrzymano za nie należne opłaty), półfabrykatów i części własnej produkcji; wartość robót i usług świadczonych odpłatnie zarówno przemysłowych jak i nieprzemysłowych; zryczałtowaną odpłatność agenta w przypadku zawarcia umowy na warunkach zlecenia; pełne przychody agenta w przypadku zawarcia umowy agencyjnej.

5. Dane o zatrudnieniu i wynagrodzeniu obejmują zatrudnionych na podstawie stosunku pracy w pełnym oraz niepełnym wymiarze czasu pracy, po przeliczeniu na pełne etaty, w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.

Tabl. 22. Przemysł: produkcja sprzedana, zatrudnienie i wynagrodzenia

Stan w dniu 31 XII

Lata	Produkcja sprzedana tys. złotych (ceny bieżące)	Przeciętne zatrudnienie	Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w złotych
1993	912.067,1	-	-
1996	2.111.125,9	26.703	885
2000	2.934.283,7	23.889	1.835
2002	3.021.976,7	22.887	1.979
2004	5.201.887,4	26.640	2.206
2006	4.150.156,6	21.634	2.489
2008	4.290.002,2	19.695	2.913
2010	4.360.264,4	17.087	3.041
2012	5.498.024,1	15.525	3.408
2013	5.431.372,4	14.587	3.633
2014	4.985.751,1	14.288	3.777
2015	5.121.537,4	13.961	3.890
2016	5.476.247,4	13.957	4.121
2017	6.099.796,2	14.179	4.425
2018	5.909.533,4	14.040	4.648

Tabl. 23. Przetwórstwo przemysłowe: produkcja sprzedana, zatrudnienie i wynagrodzenia

Stan w dniu 31 XII

Lata	Produkcja sprzedana tys. złotych (ceny bieżące)	Przeciętne zatrudnienie	Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w złotych
1993	873.637,8	-	-
1996	1.856.503,2	24.323	853
2000	2.600.793,8	21.498	1.777
2002	2.584.592,3	20.379	1.882
2004	4.514.308,7	24.203	2.128
2006	3.945.652,8	20.605	2.460
2008	4.063.695,8	18.833	2.885
2010	4.045.565,9	15.418	3.026
2012	5.171.574,7	14.140	3.383
2013	5.070.773,4	13.289	3.616
2014	4.663.164,7	13.044	3.767
2015	4.777.257,2	12.775	3.880
2016	5.128.118,0	12.708	4.135
2017	5.668.985,3	13.010	4.450
2018	5.410.396,2	12.916	4.683

Produkcja sprzedana

W związku ze zmianą sposobu agregacji danych nie ma możliwości porównania danych w poszczególnych latach, w szczególności danych od 2017 roku z danymi wcześniejszymi.

Udział sekcji przetwórstwo przemysłowe w wartości produkcji sprzedanej przemysłu ulegał nieznacznym wahaniom - w 2018 roku

udział ten wyniósł 91,6%. W ramach tej sekcji największą wartość produkcji sprzedanej odnotowuje się w podsekcji produkcja artykułów spożywczych (46,2%).

W 2017 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (bez wypłat z zysku) w przemyśle wyniosło 4.648 zł. W sekcji produkcja artykułów spożywczych było ono najwyższe i wyniosło 6.414zł.

BUDOWNICTWO

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia
3. Informacje działu dotyczą działalności podmiotów gospodarczych zaliczonych do sekcji PKD Budownictwo, w których liczba pracujących przekracza 9 osób.
4. Do produkcji podstawowej zaliczono wykonywane na terenie kraju roboty budowlano-montażowe w zakresie inwestycji, remontów,

konserwacji, budownictwa tymczasowego na placach budów. Wartość robót produkcji podstawowej obejmuje produkcję własną, tj. wykonaną siłami własnymi jednostki.

5. Dane o zatrudnieniu i wynagrodzeniu dotyczą pracowników pełnozatrudnionych (łącznie z sezonowymi i zatrudnionymi dorywczo) oraz niepełnozatrudnionych w przeliczeniu na pełne etaty, w jednostkach, w których liczba pracujących przekracza 9 osób. Dane nie obejmują uczniów.

Tabl. 24. Produkcja budowlano-montażowa, zatrudnienie i wynagrodzenia w budownictwie

Stan w dniu 31 XII

Lata	Produkcja budowlano-montażowa tys. złotych (ceny bieżące)	Przeciętne zatrudnienie	Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w złotych
1993	63.369,0	3.891	314
1996	130.903,3	2.674	743
2000	426.604,0	4.128	1.730
2002	254.076,3	3.028	1.836
2004	236.093,2	2.593	1.796
2006	432.734,6	2.993	1.981
2008	619.767,0	3.652	2.902
2010	549.848,2	3.852	2.667
2012	670.168,5	3.880	3.270
2013	701.585,2	3.631	3.496
2014	717.960,5	3.194	3.580
2015	724.607,4	3.102	3.745
2016	524.751,6	2.993	3.914
2017	696.240,0	2.866	4.117
2018	810.710,6	2.821	4.124

Produkcja budowlano-montażowa

W związku ze zmianą sposobu agregacji danych nie ma możliwości porównania danych w poszczególnych latach, w szczególności danych od 2017 roku z danymi wcześniejszymi.

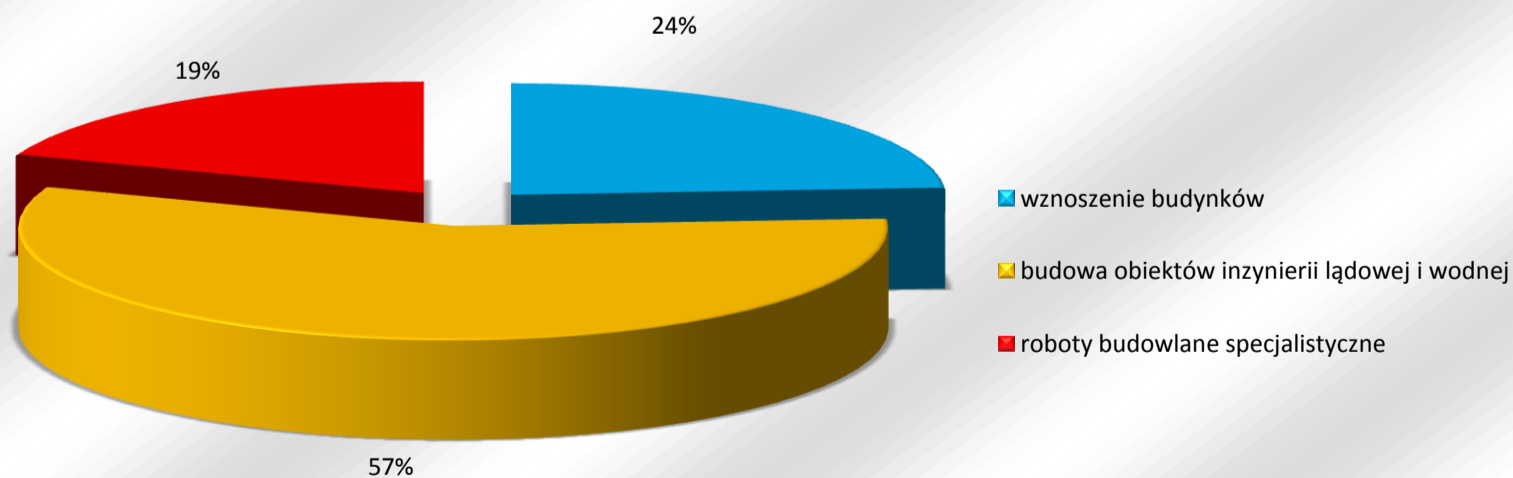
W 2018 roku w strukturze produkcji dominowały roboty związanych z budową obiektów inżynierii lądowej i wodnej, których wartość wyniosła 459.256tys. zł.

Wartość robót budowlanych związanych ze wznoszeniem budynków wyniosła 194.418tys. zł.

Pozostałą wartość tj. 157.037tys. zł stanowiły roboty budowlane specjalistyczne, w tym wykonywanie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i pozostałych instalacji budowlanych 91.523 tys. zł.

Rys. 16. Produkcja budowlano-montażowa wg grup PKD

Stan w dniu 31 XII 2018r.

Zatrudnienie i wynagrodzenia

Od roku 1993 zatrudnienie w przedsiębiorstwach budowlanych podlega istotnym wahaniom - obecnie od kilku lat obserwujemy jego malejący trend.

Najwięcej zatrudnionych pracowało przy wznoszeniu budynków-48,8%.Sektor prywatny zatrudnia 100% ogółu zatrudnionych w

przedsiębiorstwach budowlanych. W 1993 roku odsetek ten kształtował się na poziomie 42,1%.

Wynagrodzenia w ostatnich latach w branży systematycznie roszą, mimo to pozostają poniżej poziomu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej.

FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Dane obejmują podmioty, w których liczba pracujących przekracza 49 osób i które prowadzą księgi handlowe (z wyłączeniem banków, instytucji ubezpieczeniowych i szkół wyższych oraz osób fizycznych prowadzących indywidualne gospodarstwa rolne).
4. Przychody z działalności gospodarczej obejmują otrzymane i należne kwoty: ze sprzedaży produktów (wyrobów i usług), towarów i materiałów, składników majątkowych (środków trwałych, materiałów, wyposażenia, inwestycji itp.), z operacji finansowych, z dotacji przedmiotowych i innych zwiększeń przychodów.
5. Koszty uzyskania przychodów obejmują: koszt własny sprzedanych produktów (wyrobów i usług), wartość w cenach zakupu (nabycia) sprzedanych towarów i materiałów, pozostałe koszty operacyjne, koszty finansowe (odsetki, prowizje od pożyczek i kredytów itp.).
6. Wynik finansowy brutto (zysk lub strata) stanowi różnicę pomiędzy przychodami z działalności gospodarczej a kosztami uzyskania tych przychodów skorygowaną o saldo strat i zysków nadzwyczajnych.
7. Wynik finansowy netto (zysk lub strata) wynika z pomniejszenia zysku brutto o obowiązkowe odpisy (w szczególności podatek do-

chodowy) lub powiększenia straty brutto o obowiązkowe odpisy na rzecz budżetu państwa.

Przychody, koszty i wyniki finansowe

Od 1993 roku przychody z działalności gospodarczej przedsiębiorstw wyraźnie wzrosły, jednak dane w poszczególnych latach są nieporównywalne z uwagi na zmiany w sposobie agregacji danych. W 2018 roku największy udział w wartości przychodów przedsiębiorstw miały: handel i naprawy (69,4%) oraz przetwórstwo przemysłowe (18,9%).

Wskaźnik poziomu kosztów w przedsiębiorstwach (relacja kosztów uzyskania przychodów z całości kształtu działalności do przychodów z całości kształtu działalności) w 2018 roku wyniósł 97,0%.

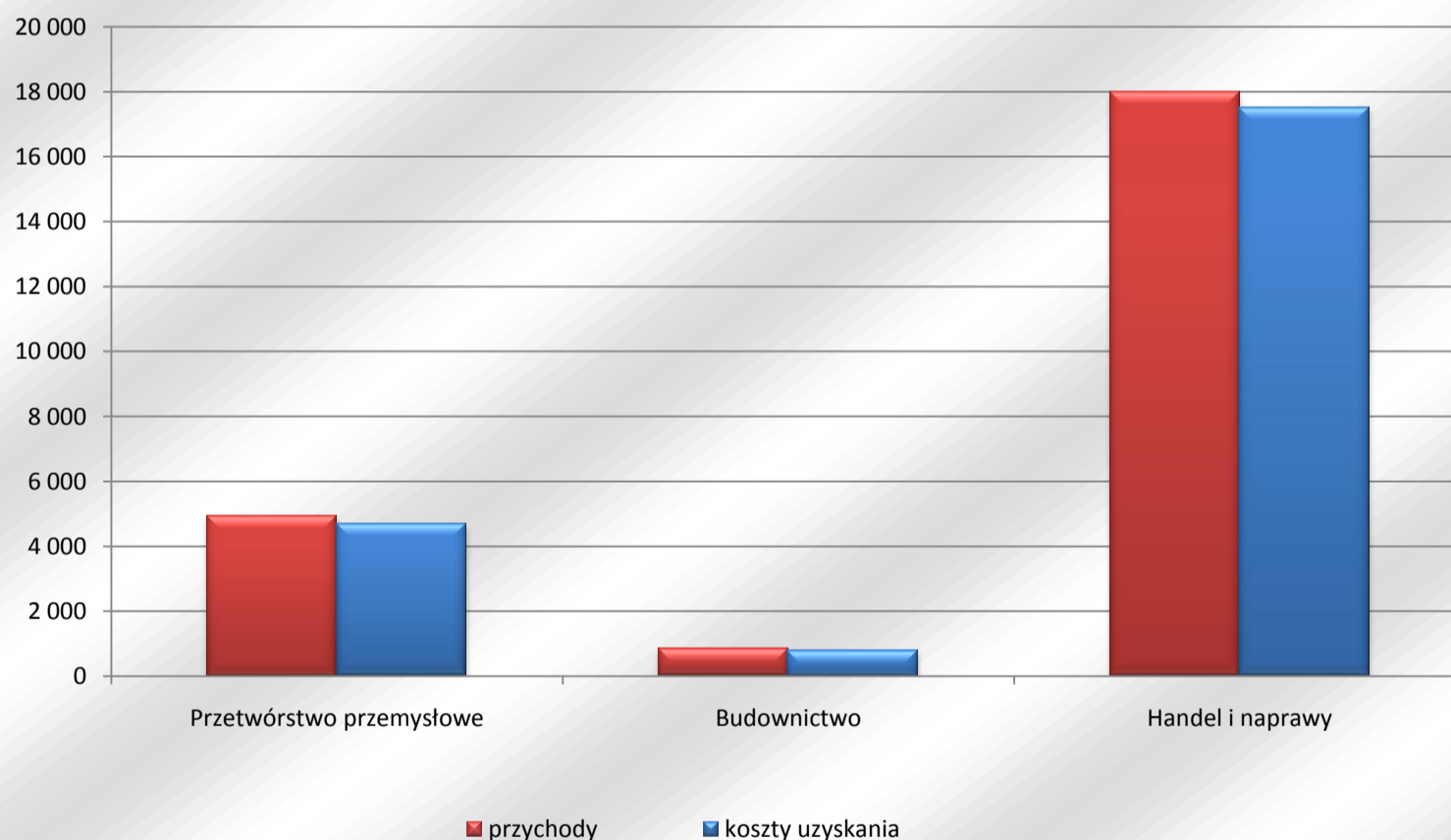
Najlepsze wyniki finansowe wypracowane zostały w sekcji przetwórstwo przemysłowe, która osiągnęła wskaźnik rentowności obrotu netto (relacja wyniku finansowego netto do przychodów z całości kształtu działalności) na poziomie 3,9%.

Majątek obrotowy, kredyty i zobowiązania przedsiębiorstw

Majątek obrotowy przedsiębiorstw rośnie nieprzerwanie od 1993 roku, wzrósł również w 2018 w stosunku do roku 2017 - o 111.880 tys. zł, tj. o 1,1%. W strukturze majątku obrotowego w 2018 roku najwięcej stanowiły należności i roszczenia - ich udział wyniósł 37,0%.

Największy udział w wartości majątku obrotowego przedsiębiorstw miała sekcja Handel i naprawy -65,6%. W 2018 roku wzrosły wartości zapasów i zobowiązań oraz należności. Saldo kredytów i pożyczek stanowiło 7,1% wartości zobowiązań.

Rys. 17. Przychody i koszty przedsiębiorstw wg sekcji PKD w 2018 roku (w mln zł)

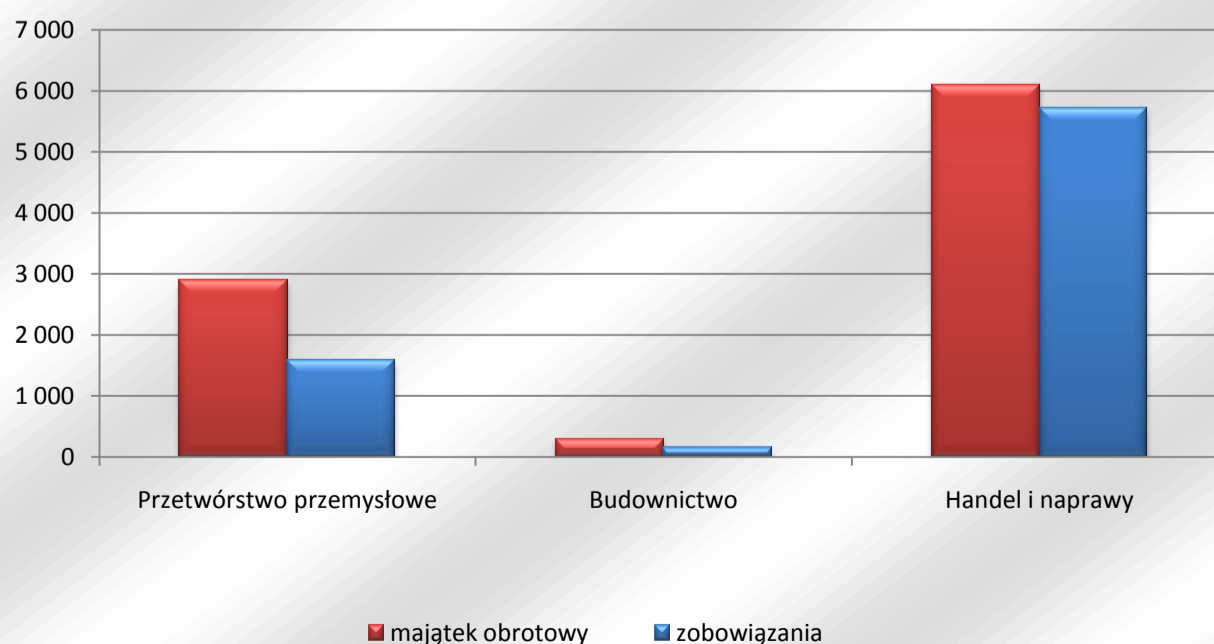
Tabl. 25. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw wg sekcji PKD
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie		1993	1998	2002	2006	2010	2012	2014	2016	2017	2018
		w tys. zł									
Ogółem	przychody	1.634.286	6.250.260	8.324.214	13.657.965	18.128.343	21.054.054	21.462.016	23.140.940	25.283.680	25.917.756
	Koszty	1.527.942	6.040.945	7.959.734	12.985.804	17.367.265	19.841.967	20.713.195	21.886.636	24.182.034	25.133.113
	wynik brutto	101.885	211.466	365.871	673.086	763.576	1.212.077	748.821	1.254.304	1.101.646	784.643
	Wynik netto	32.318	114.483	257.405	522.354	572.014	986.075	629.604	1.050.402	898.536	644.609
Przetwórstwo przemysłowe	przychody	932.205	2.800.310	5.045.629	5.844.176	4.301.304	5.203.941	4.625.584	5.088.637	5.544.978	4.906.179
	koszty	859.430	2.701.793	4.728.564	5.469.499	3.928.862	4.381.584	4.381.820	4.420.823	5.044.282	4.676.557
	wynik brutto	72.775	98.517	317.065	375.604	372.233	822.661	243.765	667.814	500.696	229.622
	wynik netto	15.575	50.794	224.237	276.680	264.639	683.980	199.815	559.979	410.940	190.608
Budownictwo	przychody	76.008	369.843	321.969	438.647	687.172	625.333	703.621	620.580	778.263	844.443
	koszty	77.921	337.130	323.535	407.557	693.763	639.955	675.055	595.682	740.513	806.055
	wynik brutto	-1.913	32.713	-1.566	31.090	-6.591	-14.622	28.566	24.898	37.750	38.388
	wynik netto	-5.121	21.389	-3.761	25.478	-8.727	-18.562	22.818	20.179	31.305	32.639
Handel i naprawy	przychody	221.401	1.848.738	2.529.680	6.445.914	11.768.768	13.537.781	14.399.156	15.209.952	16.606.742	17.986.790
	koszty	220.019	1.816.759	2.492.850	6.212.878	11.450.479	13.216.183	14.043.768	14.753.372	16.108.874	17.516.353
	wynik brutto	1.382	31.979	36.830	233.040	320.987	321.586	355.387	456.580	497.868	470.437
	wynik netto	-1.237	20.304	28.158	196.729	263.441	261.280	304.161	386.782	412.890	390.993

Tabl. 26. Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1993	1998	2002	2006	2008	2012	2014	2016	2017	2018
	w tys. zł									
Majątek obrotowy ogółem	481.033	1.629.499	2.370.182	5.012.880	5.495.747	7.086.262	7.722.090	8.952.339	9.943.502	10.055.382
w tym:										
- należności i roszczenia	263.641	899.875	1.437.855	2.182.214	2.624.569	2.960.311	3.048.575	3.336.529	3.658.177	3.724.560
- zapasy	159.306	556.056	672.821	2.292.082	2.278.385	2.818.512	3.269.285	3.335.333	3.580.108	4.126.732
Zobowiązania ogółem	521.123	1.392.546	2.266.888	3.995.933	4.413.248	5.082.836	6.374.815	7.027.424	8.259.341	8.822.393
w tym:										
- kredyty i pożyczki	179.863	457.445	735.413	1.300.261	1.387.469	1.146.884	1.185.607	547.015	621.274	630.710

Rys. 18. Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw wg sekcji PKD w 2018 roku (w mln zł)

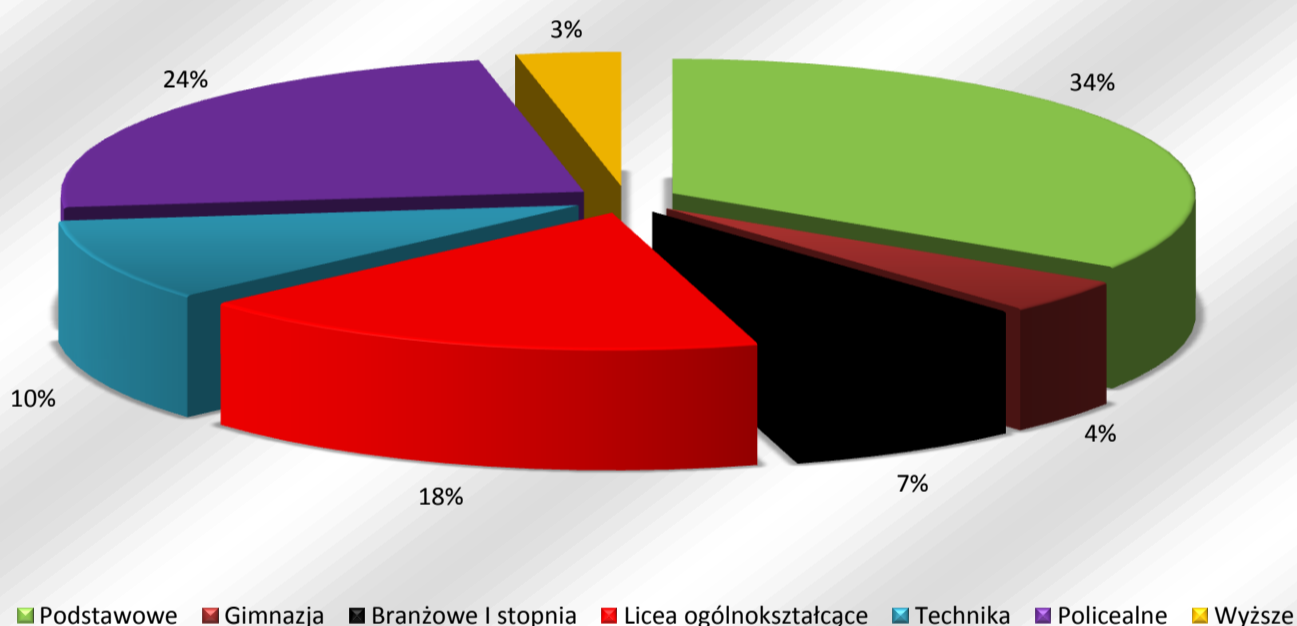

EDUKACJA I WYCHOWANIE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Z dniem 1 września 1999 roku wprowadzono reformę ustroju szkolnego, której zasady reguluje ustawa z 8 stycznia 1999 roku - Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (Dz. U.Nr 12, poz. 96). W roku szkolnym 1999/2000 w miejsce dotychczasowych ośmioletnich szkół podstawowych powstały sześciolatte szkoły podstawowe i trzyletnie gimnazja, w których nauka jest obowiązkowa.
4. Z dniem 1 września 2017 roku weszła w życie ustawa z dnia 14 grudnia 2016 roku - Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59), która wprowadza nową reformę systemu oświaty polegającą na stopniowej likwidacji gimnazjów, przywróceniu 8-letnich szkół podstawowych, 4-letnich liceów ogólnokształcących i 5-letnich techników oraz przekształceniu zasadniczych szkół zawodowych w szkoły branżowe I stopnia.
5. Dane dotyczące szkół podstawowych, gimnazjów, szkół zawodowych oraz liceów ogólnokształcących - jeśli nie zaznaczono inaczej - wykazano łącznie ze szkołami specjalnymi.

6. Dane dla szkół branżowych I stopnia przedstawiono łącznie z danymi dotyczącymi zasadniczych szkół zawodowych. Dane dla techników przedstawiono łącznie z danymi dotyczącymi liceów profilowanych (funkcjonujących w latach 2002-2014) oraz ogólnokształcących szkół artystycznych.
7. Pomieszczenia do nauczania nie obejmują pomieszczeń w szkołach specjalnych.
8. Dane o absolwentach szkół ogólnokształcących i zawodowych dotyczą poprzedniego roku szkolnego, szkół wyższych - roku kalendarzowego. Informacje o absolwentach szkół wykazano łącznie z eksternami. Dane o absolwentach szkół wyższych dotyczą liczby wydanych dyplomów ukończenia studiów wyższych zawodowych i magisterskich (jednolitych i uzupełniających).
9. Informacje dotyczące szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego podano według stanu na początku roku szkolnego, a dotyczące szkolnictwa wyższego według stanu w dniu 31 XII.
10. W związku z zaprzestaniem agregacji danych dotyczących nauczycieli oraz szkolnictwa zawodowego nie są one prezentowane w niniejszym opracowaniu. Wcześniejsze znajdują się w poprzednich edycjach „Raportu o stanie miasta”.

Rys. 19. Szkolnictwo według typów szkół
Rok szkolny 2018/2019

A. DANE ZBIORCZE

W roku szkolnym 2018/2019, po wcześniejszym zmniejszeniu z uwagi na likwidację gimnazjów, liczba placówek pozostała na zbliżonym poziomie. W strukturze szkół dominują szkoły podstawowe i policealne.

Nie zanotowano również istotnych zmian w strukturze uczniów i studentów, poza tą wynikającą z pozostawienia uczniów w VII i VIII klasach szkoły podstawowej. Uczniowie klas gimnazjalnych przypisani są w latach 2017/18 i 2018/2019 do gimnazjów.

Udział liczby studentów w ogólnej liczbie uczących się w Toruniu był najwyższy w roku szkolnym 2005/06 osiągając 47,7% (wobec 15,9% w 1990/91 roku). W ostatnim analizowanym roku szkolnym udział ten wyniósł 45,9%. Wyraźnie zmieniały się ilości uczniów w szkołach średnich (obecnie ponadgimnazjalnych) - do roku 1998/99 więcej uczniów uczyło się w szkołach zawodowych, od roku 1999/2000 większy udział mają uczniowie liceów ogólnokształcących. Systematycznie spada również udział uczniów szkół branżowych I stopnia (dawniej zasadniczych zawodowych) z 12,9% w 1990/91 roku do 1,6% w roku 2018/19. Odnotowano również spadek liczby osób stu-

diujących w roku akademickim 2018/2019. W stosunku do roku poprzedniego liczba ta spadła o 792 osoby (tj. o 2,9%).

Od roku szkolnego 2002/03 znacząco wzrosła liczba absolwentów w wyniku pojawienia się pierwszego rocznika absolwentów gimnazjów. W kolejnych latach malała ona jednak wraz ze spadkiem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. W roku 2018/19 była niższa przede wszystkim z powodu pozostawienia uczniów w VII i VIII klasach szkoły podstawowej.

W porównaniu z rokiem 1990/91 największy przyrost absolwentów - prawie sześciokrotny - zanotowały szkoły wyższe. W odniesieniu do roku ubiegłego nastąpił jednak spadek liczby absolwentów szkół wyższych o 1.288 osób (tj. o 17,3%).

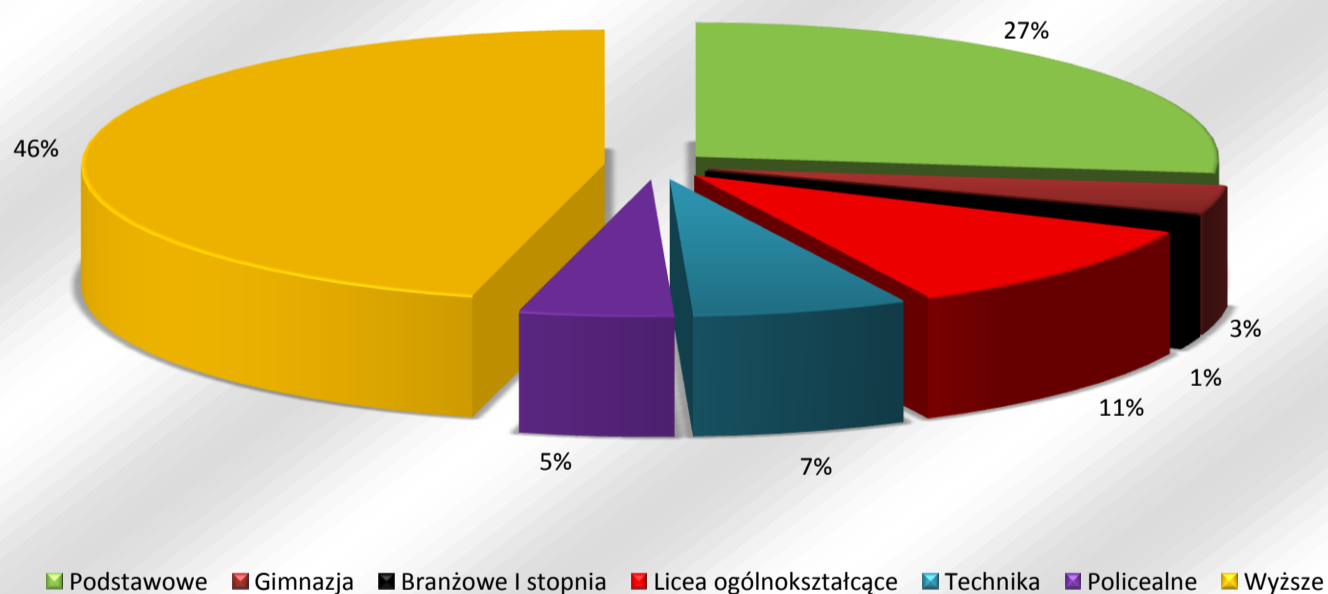
Szkoły wyższe zdecydowanie dominują także w strukturze absolwentów, wydając w ostatnim roku 54,1% wszystkich absolwentów. W strukturze tej odnotowano od początku lat dziewięćdziesiątych zasadnicze zmiany. Udział absolwentów szkół wyższych wzrósł z 18%. Spadł natomiast znacząco udział absolwentów szkół branżowych I stopnia (dawniej zasadniczych zawodowych) z 35,4% do 1,9% w roku 2018.

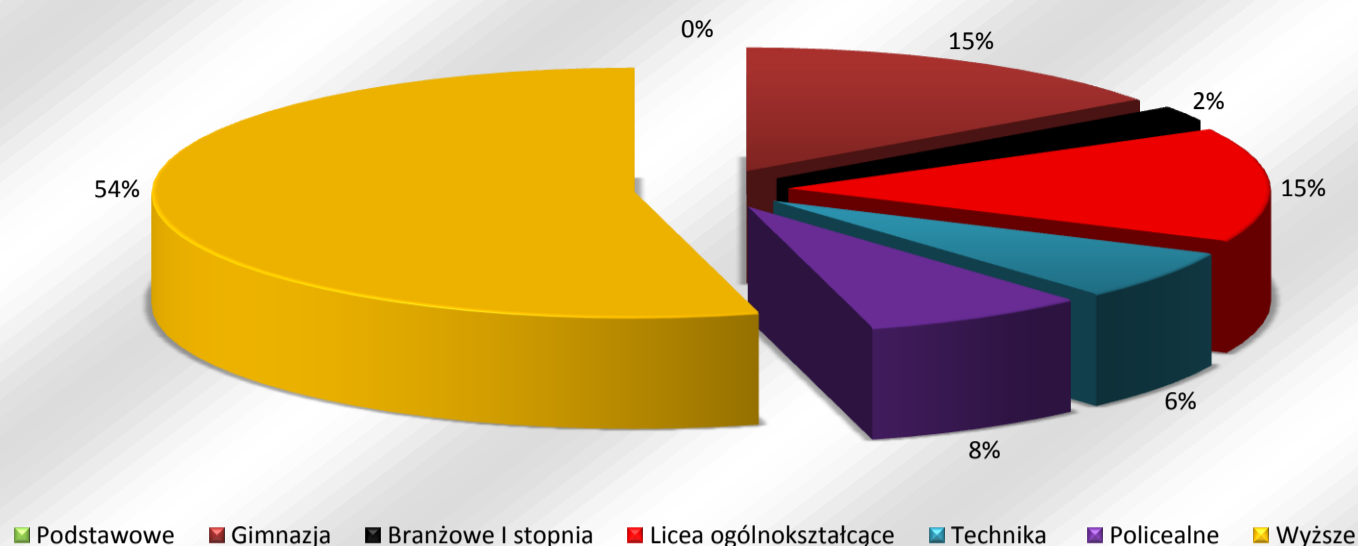
Tabl. 27. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe - szkoły, uczniowie i studenci, absolwenci

Wyszczególnienie		1990/91	92/93	98/99	2000/01	02/03	04/05	06/07	08/09	2010/11	12/13	14/15	16/17	17/18	2018/19
SZKOŁY	Podstawowe	31	37	44	39	38	32	31	31	33	35	36	38	40	42
	Gimnazja	-	-	-	34	35	36	34	34	34	31	31	30	5	5
	Branżowe I stopnia	29	17	17	17	19	12	11	11	11	11	9	8	8	9
	Licea ogólnokształcące	8	13	15	19	26	27	31	28	28	28	31	24	21	22
	Technika	36	34	41	42	48	43	27	20	19	19	10	13	13	12
	Policealne	16	14	31	38	37	58	60	54	45	41	39	33	35	29
	Wyższe	1	1	2	2	3	4	5	5	7	7	8	7	4	4
UCZNIOWIE I STUDENCI	Podstawowe	27.943	28.538	23.952	15.241	14.156	12.854	11.633	10.890	10.549	10.754	11.383	11.657	13.494	15.341
	Gimnazja	-	-	-	6.131	8.718	8.355	7.460	6.799	6.095	5.815	5.812	5.556	3.690	1.919
	Branżowe I stopnia	7.478	6.447	4.933	4.574	2.097	1.457	1.338	1.313	1.306	1.196	856	892	877	903
	Licea ogólnokształcące	3.654	4.690	8.239	9.732	8.187	8.448	8.391	8.099	5.758	7.124	6.755	6.362	6.102	6.131
	Technika	7.800	7.584	8.347	8.040	7.209	6.480	5.048	5.076	4.340	4.442	3.487	3.580	3.657	3.789
	Policealne	1.970	1.805	2.961	2.992	3.947	4.639	5.481	5.171	4.621	4.663	3.882	3.213	2.929	2.714
	Wyższe	9.207	10.250	27.996	30.468	34.034	36.545	34.552	31.954	32.184	30.385	26.354	24.092	26.972	26.180
ABSOLWENCI	Podstawowe	3.020	3.301	3.663	6.194	2.650	2.385	2.171	1.976	1.768	1.634	1.714	1.652	-	-
	Gimnazja	-	-	-	-	2.949	2.690	2.648	2.271	2.149	1.859	1.774	1.831	1.772	1.726
	Branżowe I stopnia	2.084	2.059	1.373	1.399	1.296	349	396	389	492	441	155	264	213	216
	Licea ogólnokształcące	745	902	1.685	1.904	2.282	2.451	2.775	2.473	2.265	2.182	1.296	1.827	1.933	1.686
	Technika	1.362	1.421	1.936	1.697	1.816	2.086	1.637	986	1.122	1.016	353	750	717	732
	Policealne	630	988	1.516	1.463	1.370	1.837	1.812	1.228	1.169	1.067	1.175	1.034	1.072	852
	Wyższe	1.067	1.431	4.105	6.236	7.333	7.602	8.209	7.807	8.792	8.351	7.830	6.358	7.442	6.154

Rys. 20. Szkolnictwo według liczby uczniów i studentów
Rok szkolny 2018/2019

Rys. 21. Szkolnictwo według liczby absolwentów
Rok szkolny 2018/2019

Tabl. 28. Przedszkola

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1995	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem	34	34	35	35	34	33	33	32	32	33	33	35	38	42	46	48	47	50	52	53
Gminne	17	17	17	17	17	17	17	15	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17	17
miejsca	4117	4318	4381	4240	4128	4260	4069	3916	4022	4141	4360	4361	4780	5206	5612	5482	5340	5933	6349	6429
dzieci	5067	5042	4894	4586	4567	4506	4155	3992	4115	4275	4414	4377	4603	4928	5222	4984	5441	5551	5812	5872

B. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

W roku 2017 funkcjonowały w Toruniu 53 przedszkola. W porównaniu do 1995 nastąpił wzrost o 19 tego typu placówek. Z ogólnej liczby 53 przedszkoli, 17 prowadzonych jest przez jednostki samorządu gminnego, których liczba od 1995 roku utrzymuje się na stałym poziomie (poza 2007 rokiem, w którym funkcjonowało 15 placówek).

Stabilna w ostatnich latach sytuacja - zarówno w zakresie liczby placówek jak i liczby uczęszczających dzieci - skutkowałą wskaźnikiem 111 dzieci przypadających na jedno przedszkole w roku szkolnym 2018/19.

C. SZKOLNICTWO OGÓLNOKSZTAŁCĄCE (bez specjalnych)

Szkolnictwo podstawowe

W roku szkolnym 2018/2019 w Toruniu funkcjonowało 37 szkół podstawowych. Liczba uczniów uczęszczających do tych szkół wynosiła 15.043 osoby.

W szkołach podstawowych miał miejsce rosnący trend liczby uczniów zatrzymany jedynie zniesieniem obowiązku szkolnego dla 6-latków. W roku 2018/19 liczba uczniów wzrosła z powodu pozostawienia uczniów w VII i VIII klasach.

W ostatnim roku liczba szkół podstawowych wzrosła o dwie, tj. o 5,7%. Liczba absolwentów szkół podstawowych ulega wahaniom. W ostatnich 2 latach szkoły podstawowe nie wydały absolwentów.

Wskaźnik liczby uczniów na oddział wykazywał w analizowanym okresie tendencję malejącą. Od roku 1990/91 spadł on z 27 do 21.

Gimnazja

Rok szkolny 1999/2000 był pierwszym rokiem, w którym - zgodnie z wprowadzoną reformą oświaty - zaczęły funkcjonować gimnazja. Gimnazja liczyły wtedy 3.164 uczniów w klasach pierwszych. W latach funkcjonowania trzech klas liczba uczniów stopniowo spadała. W ostatnich dwóch latach zmniejszyła się w wyniku braku naboru do klas pierwszych.

Likwidacja gimnazjów spowodowała, że w danych statystycznych pozostały jedynie dwie takie szkoły. Do danych o oddziałach i uczniach zalicza się jednak klasy gimnazjalne i uczęszczających do nich uczniów.

Wskaźnik liczby uczniów na oddział pozostawał w całym analizowanym okresie na zbliżonym poziomie.

Licea ogólnokształcące

W stosunku do roku szkolnego 1990/91 liczba liceów ogólnokształcących dla młodzieży wzrosła ponad dwukrotnie, przy czym jest niższa niż w rekordowym roku 2004/05.

W tym samym czasie wahała się liczba uczniów i oddziałów. Wartości te były największe w roku szkolnym 2000/01. Mimo spadku w kolejnych latach nadal są wyraźnie większe od wielkości z początku lat 90-tych, niezależnie od zmniejszenia liczby klas do trzech.

Wskaźnik liczby uczniów na oddział pozostawał w całym analizowanym okresie na zbliżonym poziomie.

Od 1998 roku pod patronatem UMK działa jedyne w Polsce Gimnazjum i Liceum Akademickie kształcące szczególnie uzdolnioną młodzież.

Tabl. 29. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1990/91	1991/92	1999/00	2000/01	02/03	04/05	06/07	08/09	10/11	12/13	14/15	16/17	17/18	2017/18
Szkoły	26	27	35	35	35	29	28	28	30	31	32	33	35	37
Pomieszczenia do nauczania	612	658	762	629	582	546	556	728	680	693	bd.	bd.	bd.	bd.
Oddziały	992	1.010	797	656	616	535	478	458	453	462	506	539	628	714
Uczniowie	27.117	27.382	18.912	14.941	13.874	12.566	11.346	10.639	10.325	10.570	11.197	11.448	13.242	15.043
Absolwenci z poprzedniego roku szkolnego	2.875	3.069	3.460	6.041	2.605	2.338	2.136	1.941	1.738	1.596	1.685	1.619	-	-
Liczba uczniów na szkołę	1.043	1.014	540	427	396	433	405	380	344	341	350	347	378	407
Liczba uczniów na oddział	27	27	24	23	23	23	24	23	23	23	22	21	21	21

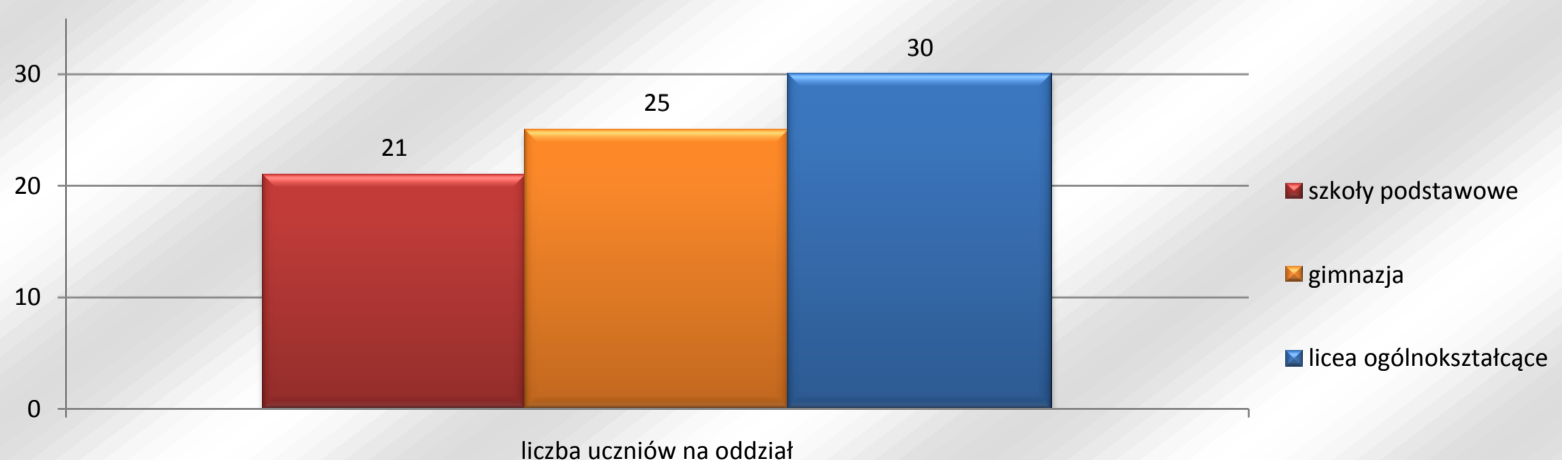
Tabl. 30. Gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1999/00	2000/01	2002/03	2004/05	2006/07	2008/09	2010/11	2012/13	2014/15	2016/17	2017/18	2018/19
Szkoły	29	30	32	32	29	29	29	26	25	27	3	2
Pomieszczenia do nauczania	205	220	300	384	354	337	334	293	bd.	bd.	bd.	bd.
Oddziały	124	224	350	326	287	271	251	234	222	222	145	72
Uczniowie	3.164	5.944	8.507	8.103	7.171	6.559	5.925	5.535	5.532	5.448	3.530	1.779
Absolwenci z poprzedniego roku szkolnego			2.893	2.643	2.639	2.187	2.085	1.808	1.681	1.788	1.718	1.676
Liczba uczniów na szkołę	109	198	266	253	247	226	204	212	221	202	x	x
Liczba uczniów na oddział	26	24	24	25	25	24	24	24	25	25	24	25

Tabl. 31. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez specjalnych)

Wyszczególnienie	1990/91	1991/92	1999/00	2000/01	02/03	04/05	06/07	08/09	10/11	12/13	14/15	16/17	17/18	2018/19
Szkoły	7	12	15	15	16	17	16	16	15	15	15	15	14	16
Pomieszczenia do nauczania	115	134	270	304	359	302	291	322	325	366	bd.	bd.	bd.	bd.
Oddziały	113	139	269	289	242	250	222	210	198	183	170	164	162	168
Uczniowie	3.392	4.271	8.408	9.069	7.460	7.453	6.822	6.256	5.758	5.347	5.136	5.022	4.940	5.053
Absolwenci z poprzedniego roku szkolnego	676	831	1.464	1.593	2.060	2.302	2.308	2.163	1.916	1.794	1.693	1.589	1.649	1.469
Liczba uczniów na szkołę	485	356	561	605	466	438	426	391	384	356	342	335	353	316
Liczba uczniów na oddział	30	31	31	31	31	30	31	30	29	29	30	31	30	30

Rys. 22. Uczniowie w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach ogólnokształcących (bez specjalnych)

D. SZKOLNICTWO WYŻSZE

W Toruniu w 2018 roku działały dwie wyższe uczelnie publiczne - Uniwersytet Mikołaja Kopernika i nieujmowane w statystyce współpracujące z Wydziałem Teologicznym UMK Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Toruńskiej, a także trzy niepubliczne- Wyższa Szkoła Bankowa, Wyższa Szkoła Kultury Społecznej i Medialnej oraz Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa.

W latach 1990-2018 wzrosła liczba studentów zarówno na studiach stacjonarnych (wcześniej określanych jako dzienne) jak i na studiach niestacjonarnych (wcześniej określanych jako studia dla pracujących - wieczorowe, zaoczne i eksternistyczne), co spowodowało znaczny przyrost liczby studentów ogółem (o 22.624 osoby). W ostatnim roku liczba studentów wzrosła w porównaniu z rokiem poprzednim o 4.859 osób.

Studujący na studiach stacjonarnych stanowili w roku akademickim 2018/19-64,0% ogółu studentów. W roku akademickim 1990/91 udział ten kształtował się na poziomie 72,9%. Studiujące w Toruniu kobiety stanowiły 65,7% ogółu studentów.

Przyrost liczby studentów skutkował wzrostem liczby absolwentów. W latach 1990-2013 nastąpił dziesięciokrotny przyrost liczby absolwentów ogółem, po czym nastąpił spadek do wartości 7-krotnie wyższych w ostatnim roku w porównaniu do roku 1990.

W latach 1998-2008 liczba absolwentów studiów niestacjonarnych stanowiła większość ogółu absolwentów. W roku 2018 przeważali absolwenci studiów stacjonarnych stanowiąc 64,5%. W 2018 roku kobiety stanowiły 62,1% ogólnej liczby absolwentów.

Tabl. 32. Studenci i absolwenci szkół wyższych

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990/91	1996/97	1998/99	2000/01	02/03	04/05	06/07	08/09	10/11	12/13	14/15	16/17	17/18	2018/19
	Ogółem													
Studenci	9.207	23.661	27.899	30.468	34.034	36.545	34.552	38.243	39.850	38.494	35.365	24.092	26.972	31.831
Absolwenci	1.067	2.856	4.166	6.236	7.333	7.602	8.209	9.111	10.419	10.687	10.083	6.358	7.442	7.577
	Studia stacjonarne													
Studenci	6.709	11.054	12.938	14.749	17.745	19.538	18.561	21.820	24.180	25.163	23.494	16.872	20.391	20.364
Absolwenci	793	1.662	2.058	2.566	2.947	3.080	3.609	4.352	5.882	6.259	6.378	4.372	5.564	4.888
	Studia niestacjonarne													
Studenci	2.498	12.607	14.961	15.719	16.289	17.007	15.991	16.423	15.670	13.331	11.871	7.220	6.581	11.467
Absolwenci	274	1.194	2.108	3.670	4.386	4.522	4.600	4.759	4.537	4.428	3.705	1.986	1.878	2.689

Tabl. 33. Nauczyciele akademicy pełnozatrudnieni UMK

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990/91	1998/99	2000/01	02/03	04/05*	06/07*	08/09*	10/11*	12/13*	13/14*	14/15*	16/17*	17/18*	2018/19*
Ogółem w tym:	987	1.187	1.253	1.329	1.879	1.980	2.058	2.000	2.011	1.945	1.945	1.929	1.933	2.271
- profesorowie	159	270	288	319	444	469	486	482	487	462	462	450	483	501
- docenci, adiunkci dr hab.	73	77	80	94	109	111	129	131	173	231	233	247	242	309
- pozostali	755	840	885	916	1.326	1.400	1.443	1.387	1.351	1.252	1.250	1.232	1.208	1.461

* w tym Collegium Medicum w Bydgoszczy

OCHRONA ZDROWIA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy Wydziału Zdrowia - Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego oraz Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

3. Od 2012 roku badaniami statystycznymi zostały objęte oprócz jednostek ochrony zdrowia podległych Ministerstwu Zdrowia również jednostki podległe Ministerstwu Obrony Narodowej. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej określa zarówno podmioty tworzące jak i formy prowadzenia podmiotów leczniczych.

4. Dane dotyczące kadry medycznej obejmują pracujących bez względu na rodzaj umowy, na podstawie, której wykonywana jest praca w podmiotach realizujących świadczenia zdrowotne w ramach środków publicznych. Dane o pracownikach medycznych nie obejmują osób pracujących w placówkach naukowo-badawczych, uczelniach medycznych, oraz innych szkołach wyższych szkolących kadrę medyczną, jednostkach administracji rządowej lub samorządowej i NFZ.

Personel służby zdrowia

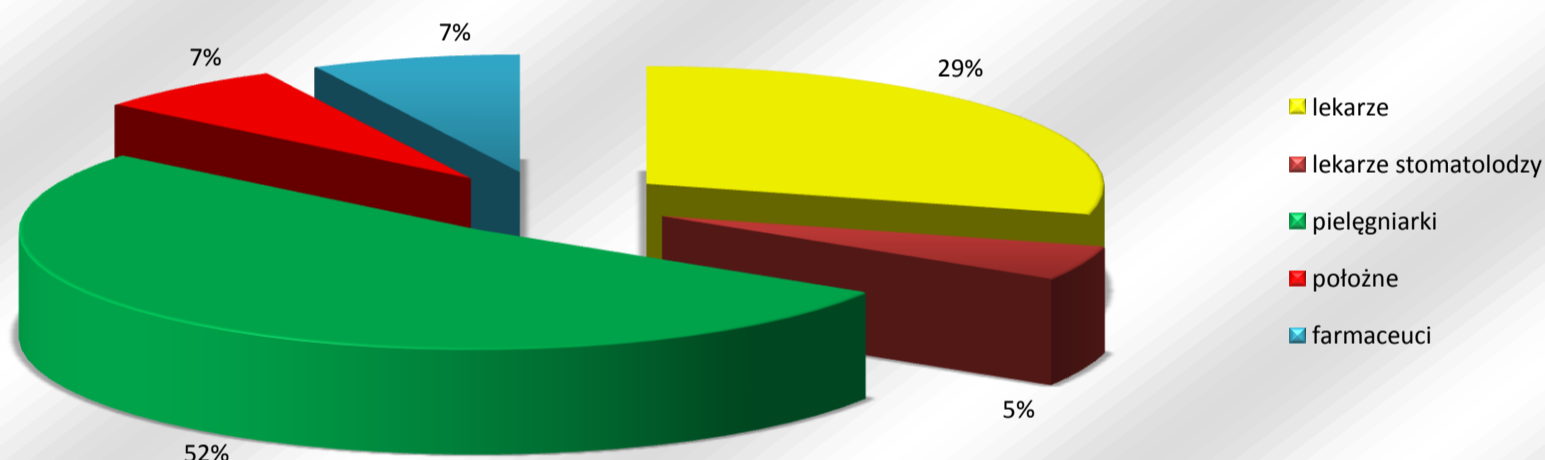
W latach 2000-2018 występowały wahania wielkości zatrudnienia we wszystkich grupach personelu służby zdrowia. W ostatnim analizowanym okresie w stosunku do roku poprzedniego ubyło lekarzy dentystów oraz pielęgniarek, zanotowano natomiast przyrost zatrudnienia lekarzy i położnych.

W stosunku do 2000 roku liczba lekarzy wzrosła o 27,7%, liczba lekarzy dentystów o 30,3%, liczba pielęgniarek o 7,8%, a liczba położnych o 25,9%.

W 2018 roku wskaźnik liczby lekarzy na 10 tys. ludności wzrósł do poziomu 39,3 natomiast liczby położnych do poziomu 9,2. Analogiczny wskaźnik dla lekarzy dentystów spadł do poziomu 6,4, natomiast w przypadku pielęgniarek do poziomu 70,0.

Rys. 23. Personel służby zdrowia

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Tabl. 34. Personel służby zdrowia

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Lekarze	538	572	557	578	632	622	642	655	586	608	601	697	651	792	771	794
Lekarze stomatolodzy	125	109	108	97	121	99	94	99	100	101	88	106	97	116	148	129
Pielęgniarki	1.182	1.176	1.205	1.237	1.297	1.313	1.393	1.419	1.366	1.399	1.446	1.401	1.379	1.391	1.423	1.415
Położne	143	158	141	141	150	147	150	148	146	161	153	151	159	179	178	185
	na 10.000 ludności															
Lekarze	26,6	28,3	27,3	28,2	30,7	30,4	30,5	31,4	28,3	29,5	29,3	34,1	32,0	39,1	38,1	39,3
Lekarze stomatolodzy	6,2	5,4	5,3	4,7	5,9	4,8	4,5	4,8	4,8	4,9	4,3	5,2	4,8	5,7	7,3	6,4
Pielęgniarki	58,5	58,3	59,1	60,3	62,9	64,3	66,1	68,1	65,9	67,9	70,4	68,6	67,9	68,7	70,3	70,0
Położne	7,1	7,8	6,9	6,9	7,3	7,2	7,1	7,1	7,0	7,8	7,5	7,7	7,8	8,8	8,8	9,2

Tabl. 35. Apteki
Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1994	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Apteki	23	34	44	53	60	59	62	63	60	64	64	72	73	76
Liczba ludności w tys. na 1 aptekę	8,8	6,0	4,7	3,9	3,5	3,5	3,3	3,3	3,4	3,1	3,1	2,8	2,8	2,7

Stacjonarna opieka zdrowotna

W Toruniu funkcjonują 3 szpitale: Szpital Miejski im. Mikołaja Kopernika, Wojewódzki Szpital Zespolony im. L. Rydygiera, MATOPAT Szpital Specjalistyczny Niepubliczny. W ramach stacjonarnej opieki zdrowotnej w Toruniu działa również Wojewódzki Ośrodek Lecznictwa Psychiatrycznego.

Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Lecznictwo ambulatoryjne realizowane jest w warunkach niewymagających udzielania świadczeń w trybie stacjonarnym i całodobowym w ramach:

- podstawowej opieki zdrowotnej (POZ), tj. świadczeń zdrowotnych z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej i pediatrii. W 2018 roku w 34 poradniach POZ udzielono 976.486 porad.
- świadczeń specjalistycznych, tj. świadczeń opieki zdrowotnej we wszystkich dziedzinach medycyny z wyłączeniem świadczeń udzielanych w zakresie POZ. W 2018 roku w 327 poradniach udzielono 1.034.325 porad.

Apteki

Od 1990 roku liczba aptek wzrosła ponad 3-krotnie. W wyniku wzrostu liczby aptek spadła liczba ludności przypadającej na aptekę. W 2018 roku wyniosła 2,7 tys. i spadła w porównaniu z rokiem 1990 o 6,1 tys. (tj. o 69%).

Żłobki

Funkcję opiekuńczo-wychowawczą dla najmłodszych dzieci sprawują w Toruniu żłobki. Do 2010 roku funkcjonowały w Toruniu jedynie żłobki miejskie. Od 2011 roku stale przybywa żłobków niepublicznych. Na koniec 2018 roku funkcjonowały w Toruniu 33 żłobki (3 miejskie i 30 prywatnych) na łączną liczbę 1.508 miejsc. Gmina Miasta Toruń dotuje prywatne żłobki w wysokości 400 zł miesięcznie na dziecko objęte opieką.

Tabl. 36. Ambulatoryjna opieka zdrowotna

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1994	1998	Wyszczególnienie	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
ZAKŁADY (przychodnie)														
- rejonowe	15	15	- ogólne	47	60	67	65	71	74	80	93	99	103	108
- specjalistyczne	11	14	- medycyny pracy	8	13	11	18	x	x	x	x	x	x	x
- inne	6	5	- praktyki lekarskie*	43	35	43	34	41	39	34	32	32	31	28
PORADY UDZIELONE W PRZYCHODNIACH (w tysiącach)														
- rejonowe	624	702	- ogólne	1.365	1.677	2.306	1.736	1.907	1.809	1.880	1.927	1.928	2.234	2.067
- specjalistyczne	358	523	- medycyny pracy	77	87	-	114	x	x	x	x	x	x	x
- inne	77	65	- praktyki lekarskie	160	147	-	89	136	-	-	-	-	-	-

*) działające na podstawie umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia

Tabl. 37. Żłobki

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1993	1996	1999	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Żłobki	12	4	4	4	3	3	3	3	3	6	8	11	17	19	20	26	33
Miejsca rzeczywiste	680	280	280	285	235	220	220	220	240	392	443	564	704	788	848	996	1.508
Dzieci przebywające	-	492	525	518	423	425	444	400	439	527	642	915	993	1.111	1.181	1.448	-

Statystyczna ocena stanu zdrowia mieszkańców

Do oceny wykorzystano negatywne mierniki zdrowia - umieralność, chorobowość i zachorowalność. Prezentowane w materiale dane pochodzą z opracowań Kujawsko-Pomorskiego Centrum Zdrowia Publicznego w Bydgoszczy.

Zestawienia danych dokonano w oparciu o dane publicznych i niepublicznych zakładów opieki zdrowotnej udzielających świadczeń zdrowotnych oraz w oparciu o dane indywidualnych, indywidualnych specjalistycznych i grupowych praktyk lekarskich, pielęgniarek i położnych udzielających świadczeń zdrowotnych w ramach środków publicznych.

Podstawowymi przyczynami zgonów w Toruniu, tak jak w woj. kujawsko-pomorskim i całej Polsce, są choroby układu krążenia, stanowiące w naszym mieście 32,2% oraz nowotwory stanowiące ok. 32,8% ogółu przyczyn. W chorobach układu krążenia najwięcej jest

zgonów z powodu miażdżycy, choroby niedokrwiennej serca, zawału serca oraz chorób naczyń mózgowych. Wśród nowotworów dominują umiejscowione w obrębie narządów oddechowych (oskrzela i płuca), narządów trawiennych oraz piersi i narządów płciowych kobiet.

W województwie kujawsko-pomorskim w 2018 roku pod opieką lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej, u których stwierdzono schorzenia było 91.170 osób w wieku 0-18 i 689.441 osób w wieku 19 lat i więcej,

Podobnie jak w latach poprzednich najczęstszymi problemami zdrowotnymi dzieci i młodzieży były dychawica oskrzelowa, zniekształcenia kręgosłupa, zaburzenia refrakcji i akomodacji oka oraz otyłość. Natomiast wśród osób dorosłych były to choroby układu krążenia, choroby układu mięśniowo-kostnego, przewlekłe choroby układu trawiennego i choroby obwodowego układu nerwowego.

Tabl. 38. Zgony wg głównych przyczyn (wybranych grup chorób) i współczynnik zgonów w przeliczeniu na 10 tys. ludności w Toruniu

Stan w dniu 31 XII

Rok	Zgony ogółem		Choroby ukł. krążenia		Nowotwory		Choroby ukł. Oddechowego		Choroby ukł. trawiennego	
	Liczba	wsp.	Liczba	wsp.	Liczba	wsp.	Liczba	wsp.	Liczba	wsp.
1999	1.746	87,2	718	35,9	489	24,4	139	6,9	69	3,5
2000	1.703	84,9	675	33,6	490	24,4	118	5,9	72	3,6
2002	1.663	80,6	677	32,8	494	23,9	83	4,0	70	3,4
2004	1.661	81,2	678	33,1	513	25,1	89	4,4	57	2,8
2006	1.721	85,2	669	33,1	526	26,1	95	4,7	87	4,3
2007	1.879	93,3	688	34,2	566	28,1	143	7,1	90	4,5
2008	1.747	86,8	691	34,3	519	25,8	90	4,5	93	4,6
2009	1.852	92,1	755	37,6	572	28,5	140	7,0	76	3,8
2010	1.855	90,3	711	34,6	601	29,3	144	7,0	60	2,9
2011	1.812	88,4	653	31,8	551	26,9	168	8,2	79	3,9
2012	1.903	92,9	708	34,8	621	30,6	165	8,1	80	3,9
2013	1.890	92,7	726	35,7	581	28,5	136	6,7	84	4,1
2014	1.921	94,6	720	35,4	587	28,9	105	5,2	59	2,9
2015	1.910	94,1	793	39,1	577	28,4	123	6,1	56	2,8
2016	1.915	94,5	646	33,7	619	32,3	120	6,3	81	4,0
2017	1.959	96,7	630	31,1	642	31,7	144	7,1	85	4,2
2018	2.022	99,9	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.

Tabl. 39. Dane o stanie zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej

(u których stwierdzono schorzenie będących pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej w Toruniu)

Rozpoznanie	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2017
Nowotwory	780	1.020	1.286	1.334	2.133	2.822	3.910	5.381	6.233	7.432
Gruźlica	75	87	103	79	59	140	56	46	48	55
Choroby tarczycy	1.822	2.334	2.809	2.552	3.944	4.326	6.144	7.451	8.079	9.491
Cukrzyca	3.274	4.176	5.339	6.300	7.348	8.002	8.390	8.956	9.344	10.267
Niedokrwistość	1.140	1.040	1.443	1.110	1.284	1.728	2.175	2.810	3.132	2.919
Choroby obwodowego układu nerwowego	3.886	4.116	5.002	4.618	6.740	8.372	10.209	11.741	13.125	14.267
Choroby układu krążenia w tym:	19.961	25.517	28.553	29.002	38.314	41.916	52.531	45.579	47.658	49.113
- przewlekła choroba reumatyczna	1.610	1.460	1.589	1.446	1.213	1.169	522	507	564	513
- choroba nadciśnieniowa	9.576	13.664	16.253	19.081	25.360	29.394	39.134	33.891	34.984	35.405
- choroby naczyń mózgowych	1.835	1.606	1.536	1.892	1.444	1.455	1.521	1.856	1.813	1.926
- niedokrwienność serca	6.242	7.927	9.468	10.502	8.236	8.635	8.254	7.076	7.201	7.341
Przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa	2.683	4.363	4.497	4.436	6.479	6.088	6.305	6.679	7.045	7.156
Przewlekłe choroby układu trawiennego	3.843	4.808	5.041	5.322	7.635	10.485	13.328	16.115	17.692	19.814
Choroby ukł. mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej	7.268	8.252	9.029	9.284	13.268	16.987	23.672	30.181	32.669	37.565
Pacjenci z innymi schorzeniami wymagający opieki czynnej	2.153	2.287	3.457	2.963	3.127	3.031	3.716	4.232	3.854	4.059
Ogółem	41.378	49.750	58.223	56.232	68.303	77.622	96.577	89.614	90.121	95.090

Źródło: Kujawsko-Pomorskie Centrum Zdrowia Publicznego Kujawsko-Pomorskiego Urzędu Wojewódzkiego w Bydgoszczy

Tabl. 40. Zapadalność mieszkańców Torunia na choroby zakaźne i zatrucia

Stan w dniu 31 XII

Jednostka chorobowa	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2016	2017	2018
Salmonellozy-zatrucia pokarmowe	135	166	93	85	52	51	47	58	91	82
Ospa wietrzna	749	1.172	1.525	918	801	1.217	913	926	830	591
Różyczka	27	63	21	20	23	167	8	2	2	-
Wirusowe zapalenie wątroby:										
typu A	3	-	-	-	-	-	-	-	7	2
typu B	10	17	15	8	3	6	34	38	28	23
typu C	20	32	13	17	8	34	65	52	47	21
Szczepienia p/wścieklicznie osób pokąsanych	59	48	73	46	52	65	65	49	45	39
Świnka	x	110	23	18	18	20	10	4	7	7

W 2018 roku w Toruniu wskaźniki zachorowań na 100 tys. ludności dla poszczególnych jednostek chorobowych kształtowały się następująco:

- wskaźnik zachorowań na salmonellozy i zatrucia pokarmowe (wskaźnik wojewódzki - 20,8; wskaźnik toruński - 40,5),

- wskaźnik zachorowań na ospę wietrzną (wskaźnik wojewódzki - 476,0; wskaźnik toruński - 291,9),

- wskaźnik zachorowań na wirusowe zapalenie wątroby: typu B (wskaźnik wojewódzki - 10,6; wskaźnik toruński - 11,4), typu C (wskaźnik wojewódzki - 12,1; wskaźnik toruński - 10,4).

POMOC SPOŁECZNA

Zadania z zakresu pomocy społecznej realizuje w Toruniu Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, który jest jednostką organizacyjną Gminy Miasta Toruń, powołaną do realizacji zadań określonych przez ustawę o pomocy społecznej i inne ustawy.

W dniu 21 listopada 2013 roku została przyjęta „Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla miasta Torunia na lata 2014-2020”. Strategia jest jednym z kluczowych dokumentów, na podstawie których realizowana jest polityka społeczna w gminie. Zawiera ona cele strategiczne i operacyjne oraz wskaźniki służące do monitorowania działań podejmowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Celem pomocy społecznej jest umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenia niekorzystnych dla nich sytuacji życiowych, których nie są oni w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Zadania realizowane są poprzez wykwalifikowaną kadrę pracowników socjalnych.

Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej, poza trudną sytuacją materialną, dotknięte są różnymi dysfunkcjami jak: bezrobocie, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych zwłaszcza w rodzinach wielodzietnych i niepełnych, sieroctwo, potrzeba ochrony macierzyństwa, samotności osób starszych, różnego rodzaju dysfunkcje i trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu zakładu karnego.

Pomocą w formie zadań zleconych i zadań własnych bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania w roku 2018 objęto ogółem 4.580 rodzin, tj. o 6,61% rodzin mniej w porównaniu do roku poprzedniego - na ogólną liczbę osób w tych rodzinach 8.172, w tym:

- w formie świadczeń pieniężnych - 3.812 rodzin, tj. o 8,98% mniej niż w roku 2017, o liczbie osób w tych rodzinach - 7.076,

- w formie świadczeń niepieniężnych - 1.806 rodzin, tj. o 58,21% mniej niż w 2017 roku o liczbie osób w tych rodzinach - 4.089.

W ramach zadań własnych Ośrodek objął pomocą 4.549 rodzin, którym przyznano świadczenie w trybie decyzji, na ogólną liczbę 8.069 osób w tych rodzinach. Stanowi to o 7,19% rodzin mniej niż w roku poprzednim.

Pomocą w ramach zadań zleconych objęto 56 rodzin, na ogólną liczbę 185 osób w tych rodzinach. Rodzinom tym świadczone pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych realizowanych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Usługi te wykonywane są przez osoby posiadające odpowiednie przygotowanie specjalistyczne, a także doświadczenie w pracy z osobami dotkniętymi chorobą psychiczną. W porównaniu do roku 2017 nastąpił wzrost o 40,00% w liczbie świadczeniobiorców i o 76,58% w liczbie zrealizowanych godzin oraz o 100,63% w ogólnym koszcie zrealizowanego zadania.

Tabl. 41. Zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej

Stan w dniu 31 XII

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Zadania własne									
Liczba rodzin	6.270	5.527	5.512	5.909	5.621	5.442	5.158	4.901	4.549
Liczba osób	13.529	11.697	11.416	12.257	11.499	10.732	9.672	8.822	8.069
Zadania zlecone									
Liczba rodzin	11	8	10	10	14	18	28	40	56
Liczba osób	13	14	27	24	33	52	87	127	185

Tabl. 42. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych w latach 2017-2018 pomocą społeczną

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	2017			2018		
	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych i własnych	8.359	4.904	8.831	7.632	4.580	8.172
Świadczenia przyznane w ramach zadań zleconych	42	40	127	57	56	185
Świadczenia przyznane w ramach zadań własnych	8.355	4.901	8.822	7.600	4.549	8.069
Pomoc udzielana w postaci pracy socjalnej (pomoc finansowa i praca socjalna)	-	5.429	10.391	-	3.285	5.927
W tym: wyłącznie w postaci pracy socjalnej	-	1.472	2.550	-	768	1.157
Praca socjalna prowadzona w oparciu o kontrakt socjalny	Liczba kontraktów socjalnych - część A - 247* Liczba kontraktów socjalnych - część B - 187 Liczba osób objęta kontr. socjalnymi - cz. A - 256 Liczba osób objęta kontr. socjalnymi - cz. B - 187			Liczba kontraktów socjalnych - część A - 459 Liczba kontraktów socjalnych - część B - 0 Liczba osób objęta kontr. socjalnymi - cz. A - 462 Liczba osób objęta kontr. socjalnymi - cz. B - 0		

*od 2017 r. w sprawozdaniu MRPiPS dane dotyczące kontraktów są prezentowane w podziale na kontrakty A i B. Kontrakt A dotyczy osób i rodzin, z którymi zawierany jest kontrakt w zakresie rozwiązywania trudnej sytuacji życiowej; kontrakt B dotyczy osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, o których mowa w art. 49 ustawy z dnia 20.04.2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy

W 2018 roku wiodącą przesłanką do udzielenia pomocy była długotrwała choroba. Ten czynnik wystąpił w przypadku 2.457 rodzin i dotyczył 3.629 osób wchodzących w ich skład. W porównaniu do roku 2017 jest to spadek liczby rodzin o 1,21%.

Kolejnymi istotnymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej były: bezrobocie - 1.535 rodzin na ogólną liczbę 3.200 osób w tych

rodzinach (spadek liczby rodzin o 19,89%), niepełnosprawność - 1.404 rodzin na ogólną liczbę 2.111 osób w tych rodzinach (spadek liczby rodzin o 8,95%) oraz potrzeba ochrony macierzyństwa - 776 rodzin

i 2.872 osób wchodzących w ich skład (wzrost liczby rodzin o 51,26%).

Tabl. 43. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Powód trudnej sytuacji życiowej	2018	
	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo	3.972	7.020
Sieroctwo	1	1
Bezdomność	358	396
Potrzeba ochrony macierzyństwa	776	2.872
w tym: wielodzietność	65	341
Bezrobocie	1.535	3.200
Niepełnosprawność	1.404	2.111
Długotrwała lub ciężka choroba	2.457	3.629
Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych	748	2.070
w tym: rodziny niepełne	369	1.021
rodziny wielodzietne	59	335
Przemoc w rodzinie	11	26
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0
Alkoholizm	201	234
Narkomania	35	41
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	109	149
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą	1	2
Zdarzenie losowe	9	18
Sytuacja kryzysowa	431	759
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0

Najczęściej przyznawaną formą pomocy pieniężnej w 2018 roku były zasiłki celowe. Skorzystało z niej 3.578 rodzin na ogólną liczbę 6.818 osób funkcjonujących w tych rodzinach. Znaczna była również liczba

osób i rodzin korzystających z zasiłków okresowych. Wyniosła ona 3.171, co oznacza spadek w stosunku do roku poprzedniego o 6,49%.

Tabl. 44. Typy rodzin objętych pomocą w latach 2017-2018

Stan w dniu 31 XII

WYSZCZEGÓLNIENIE	2017		2018		
	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH	
RODZINY OGÓŁEM	6.376	11.381	5.348	9.329	
liczba osób w rodzinie	1	4.089	3.529	3.529	
	2	870	740	1.480	
	3	620	1.860	464	1.392
	4	412	1.648	345	1.380
	5	270	1.350	171	855
	6.i.więcej	115	694	99	693
w tym rodziny z dziećmi ogółem	1.584	5.379	1.436	4.935	
o liczbie dzieci	1	663	563	1.289	
	2	548	1.911	509	1.771
	3	232	1.068	241	1.097
	4	90	503	71	400
	5	34	225	35	235
	6	12	93	10	77
	7.i.więcej	5	46	7	66
Rodziny niepełne ogółem	855	2.429	779	2.238	
o liczbie dzieci	1	410	355	724	
	2	291	887	279	857
	3	95	385	100	404
	4.i.więcej	59	330	45	253
Rodziny emerytów i rencistów ogółem	387	521	451	635	
o liczbie osób	1	296	325	325	
	2	65	130	94	188
	3	17	51	20	60
	4.i.więcej	9	44	12	62

W 2018 roku na terenie Gminy Miasta Torunia funkcjonowało 307 rodzin zastępczych i 12 rodzinnych domów dziecka, w których umieszczonych było łącznie 499 dzieci, w tym 46 dzieci posiadających orzeczenie o niepełnosprawności.

1. Rodziny zastępcze:

a) spokrewnione - 219 (277 dzieci)

b) niezawodowe - 77 (98 dzieci)

c) rodziny zawodowe - 13 (53 dzieci), w tym:

- specjalistyczne - 4 rodziny (12 dzieci),

- pełniące zadania pogotowia rodzinnego - 5 rodzin (27 dzieci),

- zawodowe - 4 rodziny (13 dzieci).

2. Rodzinne Domy Dziecka - 12 (72 dzieci).

Ustanowionych zostało 28 nowych rodzin zastępczych (21 spokrewnionych i 7 niezawodowych), w których umieszczono łącznie 46 dzieci.

Tabl. 45. Rodzina piecza zastępcza w okresie od stycznia do grudnia 2018 roku

L.P.	FORMA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ	ILOŚĆ RODZIN*	ILOŚĆ DZIECI*	ILOŚĆ NOWO UTWORZONYCH RODZIN ZASTĘPCZYCH W 2018 r.
1.	Rodziny spokrewnione	196	248	21
2.	Rodziny niezawodowe	64	81	7
3.	Rodziny zawodowe - pełniące funkcje pogotowia rodzinnego	4	11	0
4.	Rodziny zawodowe specjalistyczne	3	8	0
5.	Rodziny zastępcze zawodowe	4	13	2
6.	Rodzinne Domy Dziecka	12	69	1
Razem		283	430	31

* stan na dzień 31.12.2018 r.

Tabl. 46. Instytucjonalna piecza zastępcza w okresie od stycznia do grudnia 2018 roku

Lp.	Wyszczególnienie	W okresie od 01.01.2018 r. do 30.06.2018 r.*	W okresie od 01.07.2018 r. do 31.12.2018 r.**
1.	Liczba placówek opiekuńczo-wychowawczych, w tym pełniących funkcję:	9	9
1.1.	socjalizacyjną	5	5
1.2.	interwencyjną	1	2
1.3.	specjalistyczno-terapeutyczną	0	0
1.4.	rodzinną	3	3
2.	Miejsca w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (przeciętnie), z tego pełniących funkcję:	122	106
2.1.	socjalizacyjną	84	68
2.2.	interwencyjną	14	14
2.3.	specjalistyczno-terapeutyczną	0	0
2.4.	rodzinną	24	24
3.	Dzieci przebywające w placówkach opiekuńczo-wychowawczych (przeciętnie), z tego pełniące funkcję:	95	97
3.1.	socjalizacyjną	68	68
3.2.	interwencyjną	11	14
3.3.	specjalistyczno-terapeutyczną	0	0
3.4.	rodzinną	16	15
4.	Osoby zatrudnione w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	82	76
4.1.	zajmujące się opieką i wychowaniem	62	56

*stan na dzień 30.06.2018r.

**stan na dzień 31.12.2018r.

KULTURA

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy oraz informacji Wydziału Kultury Urzędu Miasta.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia
3. Stan księgozbioru w bibliotekach wykazany jest w woluminach (tomach). Do księgozbioru zaliczono druki zwarte (książki i broszury) oraz gazety i czasopisma.
4. Muzea - dane dotyczą muzeów podległych samorządowi wojewódzkiemu i gminnemu oraz Uniwersytetowi Mikołaja Kopernika.

Instytucje kultury

Miasto Toruń jest organizatorem dla 9 instytucji kultury: Centrum Kultury Dwór Artusa, Centrum Nowoczesności Młyn Wiedzy, Centrum Kultury Zamek Krzyżacki, Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu (współprowadzone przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, samorząd województwa kujawsko-pomorskiego oraz samorząd miasta Toruń), Domu Muz, Muzeum Okręgowego w Toruniu, Teatru Baj Pomorski, Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej, Toruńskiej Agendy Kulturalnej oraz dwóch placówek edukacyjnych, tj. Młodzieżowego Domu Kultury i Ogniska Pracy Pozaszkolnej „Dom Harcerza”. Działalność galeryjną w Toruniu prowadziły w 2018 roku ponadto Galeria Sztuki Wozownia, Galeria i Ośrodek Plastycznej Twórczości Dziecka (instytucje samorządu województwa kujawsko-pomorskiego).

Ponadto w Toruniu działają w obszarze kultury liczne stowarzyszenia, fundacje i związki twórcze. Na szczególne wyróżnienie zasługuje Akademickie Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa” należące do Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Teatry

W Toruniu istnieją trzy teatry samorządowe, tj. Teatr Baj Pomorski, dla którego organizatorem jest Gmina Miasta Toruń oraz Teatr im. W. Horzycy i Impresaryjny Teatr Muzyczny podległe samorządowi województwa kujawsko-pomorskiego. Ofertę kulturalną wzbogacają prowadzony przez Fundację „Pro Theatro” Teatr Lalek „Zaczarowany Świat” oraz Teatr VAŠKA i Teatr Impresaryjny AFISZ.

Teatr Baj Pomorski

Do zakresu działania Teatru należy zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa, tworzenie i upowszechnianie kultury teatralnej, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, upowszechnianie narodowego dziedzictwa kulturalnego oraz godne reprezentowanie kultury polskiej za granicą.

W 2018 roku Teatr Baj Pomorski przygotował 4 premiery: Jaś i Małgosia, Literkowo, Pan Lampa i Kłopot. Ogółem wystawiono 383 spektakle repertuarowe, które obejrzało 63.607 widzów oraz 96 inne wydarzenia. Poza budynkiem Teatru zaprezentowano 53 spektakle. Realizowane były działania edukacyjne i udział w imprezach okolicznościowych na terenie Torunia, takich jak Święto Konstytucji 3 Maja, Dzień Dziecka, Dni Torunia, Kulturalne Lato, Noc Kultury czy Mikołajki w Teatrze. W dniu 8 września Teatr uczestniczył w Narodowym Czytaniu Przedwiośnia Stefana Żeromskiego, które zaprezentował na scenie. W dniach od 12 do 20 października odbyła się XXV edycja Międzynarodowego Festiwalu Teatrów Lalek „Spotkania”. W Festiwalu wzięły udział teatry z Polski, a także Duda Paiva Company z Holandii, Angeles de trapo z Malagi, TheatreKarlssonHaus z Petersburga, Łotewski Teatr Lalek z Rygi i Theater des Lachens z Frankfurtu. Grand Prix 25 MFTL Spotkania, nagrodę ufundowaną przez Prezydenta Miasta Torunia w wysokości 15.000 zł otrzymał spektakl „Don Kichot” w reżyserii Franka Soehnle Theater des Lachens za mistrzowskie wyartykułowanie jednego z najważniejszych mitów kultury europejskiej.

W dniach 23-25 listopada 2018 roku Baj Pomorski zorganizował 33. edycję Toruńskich Spotkań Teatrów Jednego Aktora. Po odnowieniu

tradycji prezentacji sztuki monodramu w Toruniu była to już trzynasta, a w całej historii toruńskiego festiwalu teatrów jednego aktora - trzydziesta trzecia edycja wydarzenia. Podczas Festiwalu widzowie wzięli udział w 9 przedstawieniach oraz warsztatach teatralnych i spotkaniach. Kapituła Akredytowanych Dziennikarzy przyznała nagrodę za najlepsze przedstawienie, ufundowaną przez Prezydenta Miasta Torunia, Przemysławowi Bluszczowi za spektakl „Samospalenie”.

Instytucje muzyczne

Głównym organizatorem życia muzycznego w Toruniu jest Toruńska Orkiestra Symfoniczna, której nowa siedziba w Centrum Kulturalno-Kongresowym Jordanki stała się najważniejszą salą koncertową Torunia. Program muzyczny Torunia wzbogacają koncerty i festiwale organizowane przez inne instytucje oraz organizacje pozarządowe. W 2018 roku 27. sezon koncertowy zainaugurował również Zespół Kameralny MULTICAMERATA, działający w składzie kwintetu smyczkowego.

Toruńska Orkiestra Symfoniczna

Do zakresu działania Orkiestry należy rozwijanie i zaspokajanie potrzeb muzycznych, upowszechnianie muzyki, rozwój kultury, pozyskiwanie i przygotowywanie społeczeństwa do aktywnego uczestnictwa w kulturze oraz współtworzenie jej wartości. Począwszy od 12 grudnia 2015 roku zespół koncertuje w swojej nowej siedzibie w CKK Jordanki, a we wrześniu 2018 roku zainaugurowała swój 40. sezon artystyczny. Łącznie w roku 2018 Toruńska Orkiestra Symfoniczna zrealizowała 93 wydarzenia dla 59.811 odbiorców.

Wśród wydarzeń, na które warto zwrócić uwagę, był koncert w dniu 27 kwietnia, na którym gościliśmy w Toruniu wybitny zespół specjalizujący się w fotochoreografii symfonicznej - WestwaterArts. Liczne zgromadzeni słuchacze mogli podziwiać piękno fotografii stworzonych i dopasowanych do konkretnych kompozycji.

22 czerwca 2018 roku, w ramach obchodów 40-lecia współpracy miast partnerskich, odbył się koncert inauguracyjny XXII Festiwal Nova Muzyka i Architektura w trakcie którego na scenie koncertowej CKK Jordanki zaprezentował się ogromny aparat artystyczny, złożony z Toruńskiej Orkiestry Symfonicznej i GoettingerSymphonieOrchester oraz dwóch chórów z Getyngi - StadtkantoreiGoettingen i Kantorei St. Jacobi. Pod muzycznym kierownictwem Mariusza Smolija wykonana została II symfonia Gustawa Mahlera „Zmartwychwstanie”. W wykonaniu tego monumentalnego dzieła wzięły również udział dwie wybitne wokalistki Jadwiga Rappe - alt i Ewa Biegas- sopran. Na scenie mogliśmy podziwiać ponad 200 wykonawców. Tydzień później koncert ten powtórzony został w StadthalleGoettingen.

12 października odbył się koncert inauguracyjny kolejną edycję Festiwalu Siły Natury. Motywem przewodnim ubiegłorocznego festiwalu był ogień, dlatego podczas kolejnych wieczorów prezentowane były dzieła inspirowane tym żywiołem. Program zwieńczyły dwa koncerty sylwestrowe, podczas których królowały piosenki Elvise Presleya wykonane przez Toruńską Orkiestrę Symfoniczną z towarzyszeniem Band for Elvis pod dyrekcją Bartosza Żurakowskiego.

Ważnym elementem działalności TOS jest edukacja muzyczna, m.in. cykl koncertów zatytułowany „Symfonia Familijna”, w ramach którego odbyły się 4 koncerty dla 2.498 słuchaczy. Były to „Dotyk dźwięku”, „Piraci z Penzance”, „Historia Pana Beethovena”, „Polskie melodie dla Niepodległej”. Ponadto dla najmłodszych odbiorców zostało zrealizowanych łącznie 432 audycji muzycznych realizowanych w siedzibie orkiestry oraz w przedszkolach i szkołach całego województwa, w których wzięło udział 56.360 młodych słuchaczy.

Centrum Kulturalno-Kongresowe Jordanki

Celem działalności spółki jest realizacja zadania własnego Gminy polegającego na zaspokajaniu potrzeb wspólnoty samorządowej poprzez umożliwienie organizowania różnorodnych spotkań bizne-

sowych, kongresów, targów, koncertów zarówno w konfiguracji teatralnej, jak i na płaskiej podłodze. Łącznie w drugim kalendarzowym roku działalności w obiekcie odbyło się 309 wydarzeń, w których uczestniczyło 150.230 osób.

Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu”

Podstawowym celem Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” jest realizacja, tworzenie, zarządzanie i udostępnianie regionalnej kolekcji sztuki współczesnej zapoczątkowanej Narodowym Programem Kultury „Znaki Czasu”, a także prowadzenie działalności wystawienniczej i wydawniczej, prowadzenie działalności edukacyjnej i promocyjnej na rzecz sztuki współczesnej, organizowanie krajowej i międzynarodowej wymiany artystycznej oraz festiwali, koncertów, wykładów, warsztatów, konferencji, seminariów i programu filmowego, prowadzenie biblioteki oraz bazy danych dotyczących twórców i dzieł sztuki współczesnej. Instytucja, prowadząc swą działalność, współpracuje ze środowiskami twórczymi oraz z polskimi i zagranicznymi podmiotami publicznymi i prywatnymi w zakresie rozwoju sztuki współczesnej. Centrum Sztuki Współczesnej „Znaki Czasu” w Toruniu od 1 stycznia 2010 roku jest instytucją kultury, wpisaną do rejestru prowadzonego przez Gminę Miasta Toruń. Centrum prowadzone jest jako wspólna instytucja przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Województwo Kujawsko-Pomorskie i Gminę Miasta Toruń.

W roku 2018 w siedzibie instytucji zaprezentowano 17 wystaw, które obejrzało 71,7 tys. osób. W dniu 18 lutego zakończyła się unikalna na skalę europejską, przekrojowa prezentacja dorobku artystycznego Davida Lyncha - wybitnego twórcy kina, telewizji i sztuk plastycznych, w której otwarciu wziął udział osobiście ich twórca. Kolejnym wyjątkowym wydarzeniem była wystawa towarzysząca 26. edycji Festiwalu Camerimage pt. „Malarstwo wciąż żywe” prezentująca ok. 200 prac z kolekcji Michaela Haasa. Instytucja zorganizowała 3 festiwale. W festiwalach i imprezach towarzyszących uczestniczyło 11,9 tys. osób. W Centrum Sztuki Filmowej odbyło się 998 wydarzeń (w tym seanse filmowe, spotkania, wykłady itp.), w których uczestniczyło 24,1 tys. osób. W Centrum Literatury natomiast odbyło się 105 wydarzeń, w których udział wzięło 3,2 tys. osób. Poza tym odbywały się wydarzenia specjalne, m.in. Międzynarodowy Dzień Jogi, Międzynarodowy Kongres Azjatycki, Ogólnopolski Dzień Wolnej Sztuki, Dni Otwarte Funduszy Europejskich. W ramach działań edukacyjnych realizowanych przez Dział Edukacji odbyło się 446 wydarzeń, w których udział wzięło ponad 8 tys. osób.

Centrum Kultury Dwór Artusa

Do zakresu działalności Dworu Artusa należy inicjowanie i wspieranie działalności kulturalnej sprzyjającej kreowaniu postaw twórczych oraz powstawaniu różnorodnych form i przejawów aktywności twórczej, a tym samym zaspokajanie potrzeb i aspiracji kulturalnych społeczeństwa. W 2018 roku Centrum zrealizowało w sumie 406 imprez z udziałem 61.496 widzów w tym: 159 imprezy kulturalne własne i współorganizowane oraz 159 działań edukacyjnych własnych i współorganizowanych, w których udział wzięło 43.486 osób. W ramach wszechstronnej działalności prowadzonej przez instytucję można wymienić 97 koncertów, występów kabaretowych i spektakli teatralnych, 12 wystaw oraz 66 spotkań autorskich i wykładów. Działalność edukacyjna natomiast obejmowała warsztaty i spotkania w ramach tzw. Sztuki w Artusie, filmowe poniedziałki i prelekcje filmowe, spektakle multimedialne oraz zwiedzania instytucji wraz z prelekcjami. Z wyłączeniem realizowanych regularnie tur zwiedzania budynku Dworu Artusa odbyło się 132 działania edukacyjne, 59 imprez kinowych i 88 imprez obcych - wynajmów. Wśród najważniejszych ubiegłorocznych wydarzeń należy wyróżnić koncert Gloria Campaner & Leszek Możdżer w ramach Artus Festival oraz koncert Fabia Rebordao w ramach Wieczorów Fado.

Dom Muz

Dom Muz jest instytucją kultury prowadzącą działalność merytoryczną w obiektach przy ul. Podmurnej 1/3, ul. Poznańskiej 52, Okólnej 169 oraz na terenie miast. Dom Muz organizuje imprezy artystyczne, popularyzuje i prezentuje dokonania amatorskiego ruchu artystycznego, stwarza warunki dla rozwoju kultury, organizuje konkursy i przeglądy, upowszechnia wiedzę o kulturze, sztuce i literaturze. Oferta programowa instytucji jest cały czas uaktualniana i poszerzana zgodnie z potrzebami uczestników i potencjalnych odbiorców. W roku 2018 Dom Muz zorganizował 287 działań i wydarzeń własnych (114 kulturalnych i 173 edukacyjnych) dla ponad 15,8 tys. osób. W „Domu Muz” przy ul. Podmurnej odbywały się próby zespołów muzycznych i zajęcia międzypokoleniowej grupy teatralnej, udostępniono wystawy malarstwa i grafiki. W filii „Domu Muz” przy ul. Poznańskiej i przy ul. Okólnej prowadzono zajęcia i spotkania skierowane do wszystkich grup wiekowych, w tym zajęcia stałe (zespoły wokalne, taneczne, muzyczne, kluby seniora), warsztaty teatralne, wystawy (w tym prac plastycznych uczestników zajęć), koncerty, kluby zainteresowań oraz przedstawienia teatralne, spotkania tematyczne i okolicznościowe. W filii przy ul. Okólnej czynna była świetlica środowiskowa dla dzieci i młodzieży, działająca w ramach kontynuowanego projektu z zakresu psychoprofilaktyki. W dniach od 17 do 19 sierpnia instytucja zorganizowała XVIII edycję Międzynarodowego Festiwalu Harmonijki Ustnej w Toruniu, w ramach którego odbyło się 9 koncertów, a także warsztaty gry na harmonijce ustnej i konkurs harmonijkowy, podczas których zaprezentowali się wykonawcy z Polski, Niemiec, Włoch, Kanady i USA.

Centrum Kultury Zamek Krzyżacki

Do zakresu działania Centrum Kultury Zamek Krzyżacki należy kulturalne i turystyczne zagospodarowanie terenu ruin zamku krzyżackiego wraz z otoczeniem, trwała ochrona powierzonego dziedzictwa kulturowego oraz promocja tego miejsca. W 2018 realizowało imprezy plenerowe popularyzujące miejsce i jego historię, m.in. wykłady, „żywe lekcje historii”, animowane zwiedzanie zamku, średniowieczny turniej rycerski, festyny i spektakle historyczne, festyny rodzinne, pokazy walk rycerskich, warsztaty mediawistyczne, konkursy, pokazy filmowe w ramach Kina Letniego, 3-dniową Majówkę Rycerską, spektakle w ramach Teatru Historycznego. Ruiny zamku zwiedziło 44,9 tys. turystów, w wydarzeniach organizowanych przez instytucję uczestniczyło 48,9 tys. osób. W zadaniach edukacyjnych uczestniczyło 1,2 tys. osób.

Toruńska Agenda Kulturalna

Do zakresu działania Toruńskiej Agendy Kulturalnej należy prowadzenie działalności w zakresie kreowania i rozwijania działalności kulturalnej prowadzonej na terenie miasta, w tym promocja Torunia ukierunkowana na zbudowanie kulturalnej marki miasta.

W roku 2018 Agenda zorganizowała lub współorganizowała m.in. Festiwal Bella Skyway, Festiwal Wspomnień, Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej, Festiwal Sztuki Faktu, Festiwal Teatrów Ulicznych, Festiwal Archipelag Zabawy, koncert na Dzień Matki; koordynowała Święto Miasta, Kulturalne Lato - Scena Letnia, Święto Toruńskiego Piernika, Majówkę 2018, Święto Tańca, Święto Muzyki, oprawę artystyczną Wigilii Miejskiej, Święto Trzech Króli oraz program „Mikrowsparcia”. Ogółem przy udziale Toruńskiej Agendy Kulturalnej odbyło się 247 wydarzeń kulturalnych własnych oraz 89 działań edukacyjnych adresowanych do ponad 520 tys. osób.

Głównym wydarzeniem artystycznym zorganizowanym przez instytucję w 2018 roku była zrealizowana w dniach 21-26 sierpnia 10. edycja Międzynarodowego Festiwalu Światła Bella Skyway Festival, którego myślą przewodnią była energia. W ramach festiwalu zostało zaprezentowanych 17 instalacji, z których większość została wykonana przez artystów z Polski. Nie zabrakło również prezentacji z Włoch, Finlandii, Rosji i Singapuru. Największą instalacją była wyjątkowa

kowa, składająca się w całości z płonących elementów instalacja francuskiej grupy Carabosse pod nazwą: Installation de feu. Instalacja została umiejscowiona wokół Zamku Krzyżackiego i w Fosie Zamkowej. Projekt składał się z ponad 600 elementów, w tym huśtawek, fontann, ruchomych spiral, kul z ogniem, postaci poruszanych ogniem. Podczas każdego wieczoru instalacji towarzyszyła muzyka wykonywana na żywo. Łącznie w pokazach festiwalowych uczestniczyło ponad 380.000 osób.

Wśród kolejnych wydarzeń realizowanych przez instytucję na szczególną uwagę zasługuje również 6. Festiwal Sztuki Faktu zrealizowany w dniach 22-24 listopada 2018 roku w Akademickim Centrum Kultury i Sztuki „Od Nowa” oraz w Centrum Kulturalno Kongresowych Jordanki. Motto ubiegłorocznej edycji „Łączy nas historia” związane było z setną rocznicą odzyskania przez Polskę niepodległości. Jak co roku, w ramach Festiwalu, ogłoszono konkurs na reportaż telewizyjny i dokument z pogranicza reportażu, którego tematem byli ludzie, zjawiska oraz sytuacje określające rytm współczesności, zrealizowany przez zakwalifikowanych do konkursu uczestników. Oceniono formę i styl wypowiedzi reporterskiej, rzetelność opracowania tematu, atrakcyjność tematu i związek wideoreportażu z tematem. Do Toruńskiej Agencji Kulturalnej wpłynęło aż 75 reportaży. Jury przyznało Grand Prix, które wręczono Łukaszowi Rucińskiemu i Maciejowi Dudziez TVN 24 za reportaż „Wody skażone trotylem”. Najnowszym przedsięwzięciem instytucji był Archipelag Zabawy - I Toruński Festiwal Dla Dzieci. Ekscytująca kolejka tyrolska, wciągające wyścigi mini samochodów, strefa naukowa pełna niespodzianek, spotkania i sparingi z toruńskimi sportowcami, rozwijające warsztaty plastyczne, muzyczne i filmowe, a także kilkadziesiąt innych kreatyw-

nych zabaw - to wszystko czekało na dzieci bezpłatnie na festiwalu, który odbył się 15 i 16 czerwca w Arenie Toruń.

Centrum Nowoczesności „Młyn wiedzy”

Od 2013 roku działa Centrum Nowoczesności „Młyn Wiedzy”. Siedziba instytucji to dawne młyny Richtera, budynki zbudowane na przełomie XIX i XX wieku. Na przestrzeni 5 tys. m², na 6 kondygnacjach znajduje się przestrzeń wystawiennicza, pracownie naukowe, sale ekspozycyjne i biura.

Do zadań Centrum należy popularyzacja osiągnięć nauki, techniki i kultury, dorobku naukowego oraz kulturowego oraz wzbudzanie ciekawości świata poprzez zainteresowanie naukami przyrodniczymi, technicznymi oraz różnorodnymi formami aktywności kulturalnej i artystycznej.

Młyn Wiedzy udostępniał w 2018 roku wystawy stałe: „O obrotach”, „Rzeka”, „przebudowa”, „przeżycie”, IDEE oraz zorganizował 27 imprez kulturalnych, prowadził działania edukacyjne (2.505 wydarzeń, w tym 2.421 w kategoriach biletowanych oraz 84 innych wydarzeń w infrastrukturze i poza nią). Instytucja prowadziła aktywną współpracę z nauczycielami - spotkania Klubu Nauczyciela „Belferski Młynek”, konferencje „Pomoce naukowe w edukacji” i „Nauczyciel w centrum uwagi” oraz szkolenia w ramach projektu „Nauka to takie proste”. W ramach działalności merytorycznej Centrum przygotowało ponadto wystawy z towarzyszącymi mini pokazami, specjalne pokazy naukowe, prowadziło warsztaty dla szkół i przedszkoli, warsztaty okazjonalne, działało laboratorium fizyczne i biologiczne, pracownia informatyczna i studio multimedialne. Z oferty edukacyjnej Centrum skorzystało 193 tys. osób.

Tabl. 47. Biblioteki publiczne

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Placówki biblioteczne	54	44	50	53	44	43	46	43	39	41	36	41	44	47	44
Liczba ludności na 1 placówkę	3.745	4.633	4.102	3.682	4.644	4.900	4.528	4.818	5.282	5.008	5.675	4.955	4.603	4.310	4.593
Księgozbiór (tys.)	863,4	851,4	823,4	812,2	796,8	786,3	774,7	794,3	773,9	762,8	745,7	762,4	753,1	755,9	739,1
Czytelnicy zarejestrowani w ciągu roku (tys.)	37,6	41,0	41,5	42,6	41,2	45,1	44,1	37,4	32,1	30,5	29,1	25,2	23,1	21,7	20,5
Wypożyczenia w ciągu roku (tys.)	792,2	898,9	876,2	781,8	791,0	895,5	874,7	717,6	660,0	587,7	567,3	529,0	512,3	442,0	374,1
Księgozbiór na 1.000 ludności	4.270	4.177	4.014	3.938	3.899	3.732	3.719	3.785	3.756	3.715	3.650	3.753	3.719	3.731	3.658
Czytelnicy na 1.000 ludności	186	202	203	206	202	214	212	181	156	148	142	124	114	107	101
Wypożyczenia na 1.000 ludności	3.915	4.412	4.272	3.791	3.871	4.240	4.198	3.463	3.206	2.863	2.770	2.604	2.529	2.183	1.848

Tabl. 48. Muzea, kina

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1990	1994	1996	1998	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Muzea	2	2	2	3	3	3	3	3	3	4	4	5	10	9	7
Zwiedzający muzea i wystawy w tys.	322,7	213,8	192,4	237,9	198,4	146,7	158,2	137,9	252,8	247,0	266,5	313,6	449,8	422,6	388,6
- w tym młodzież szkolna	209,0	75,3	92,2	136,7	109,3	73,3	21,9	19,2	x	15,7	x	x	x	x	x
Kina (stan w dniu 31 XII)	7	3	3	3	3	4	2	3	3	3	4	5	4	4	4
Seanse	3454	3475	3410	6912	4895	4984	5017	27215	25489	25301	40415	38809	35727	36828	37145
Widzowie w tys.	214,5	155,8	182,6	165,8	208,1	271,1	249,1	589,1	550,5	625,2	585,8	609,1	755,1	825,5	859,3

Biblioteki

W Toruniu działa Wojewódzka Biblioteka Publiczna - Książnica Kopernikańska posiadająca 14 filii znajdujących się w różnych dzielnicach miasta, Biblioteka Pedagogiczna im. gen. bryg. prof. Elżbiety Zawackiej (instytucje samorządu województwa kujawsko-pomorskiego) oraz Biblioteka Uniwersytecka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Biblioteki działają także w strukturach pozostałych szkół

wyższych istniejących w Toruniu jak np. przy Wyższej Szkole Bankowej. Ponadto istnieje Biblioteka Diecezjalna im. ks. Stanisława Kujota, która jest agendą diecezjalną i podlega Biskupowi Toruńskiemu. Możliwość korzystania ze zbiorów bibliotecznych stwarzają także biblioteki działające w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i średnich.

Liczba placówek bibliotecznych (bibliotek, filii i punktów bibliotecznych) w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszyła się o 3. Na przestrzeni ostatnich lat księgozbiór bibliotek oraz liczba wypożyczeń ulegały wahaniom. W 2017 roku w stosunku do roku poprzedniego spadła zarówno liczba woluminów, jak i wypożyczeń.

Muzea

W Toruniu działają m.in. placówki muzealne: Muzeum Okręgowe w Toruniu (instytucja samorządu gminy), Muzeum Etnograficzne im. Marii Znamierowskiej - Prúfferowej (instytucja samorządu województwa kujawsko - pomorskiego) oraz Muzeum Uniwersyteckie i Muzeum Przyrodnicze UMK. Zbiory sztuki sakralnej z terenu diecezji toruńskiej prezentowane są w działającym od 20 grudnia 2014 Muzeum Diecezjalnym w Toruniu. Ponadto ofertę wystawienniczą wzbogacają podmioty prywatne: Żywe Muzeum Piernika, Muzeum Piśmiennictwa i Drukarstwa oraz Muzeum Pomorskie Armii Krajowej i Wojskowej Służby Polek prowadzone przez organizację pozarządową.

Muzeum Okręgowe w Toruniu

W skład Muzeum Okręgowego wchodzi następujące oddziały: Ratusz Staromiejski, Dom Mikołaja Kopernika, Kamienica pod Gwiazdą ze zbiorami sztuki orientu, Muzeum Historii Torunia w Domu Eskenów, Muzeum Podróżników im. Tony Halika, Muzeum Toruńskiego Piernika oraz Biblioteka Naukowa przy ul. św. Jakuba 20a. Muzeum prowadzi działalność, która obejmuje ochronę dziedzictwa kulturowego poprzez gromadzenie, przechowywanie, konserwowanie, opracowanie naukowe oraz udostępnianie dóbr kultury do celów naukowych i edukacyjnych. Muzeum prowadzi badania naukowe i działalność oświatową oraz popularyzatorską w zakresie podstawowych wartości sztuki, historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej. W roku 2018 wykonana została modernizacja Domu Kopernika oraz modernizacja pomieszczeń wystawienniczo-edukacyjnych w Muzeum Toruńskiego Piernika (Oficyna MTP). W Domu Kopernika powstała nowoczesna wystawa stała, której otwarcie nastąpiło w dniu 22.06.2018 roku. Dokonano również zakupu muzealiów do mającego powstać Muzeum Twierdzy Toruń, zamontowano urządzenia klimatyzacyjno-grzewcze w Ratuszu Staromiejskim i system pomiaru i kontroli wilgoci w Domu Kopernika.

W Muzeum prezentowano 14 wystaw stałych, otwarto 23 nowe wystawy czasowe, wśród których warto wymienić otwartą 1 czerwca wystawę *Wyspiański* oraz *Przez lądy, morza i oceany... Podróże Tony'ego Halika*, przygotowaną z okazji 20 rocznicy śmierci słynnego podróżnika. Kontynuowano 6 wystaw czasowych otwartych w ostatnim kwartale 2017 roku, m.in. *Toruń - życie nad Wisłą* oraz *Helena i Otton Steinbornowie - Dobro Rzeczypospolitej najwyższym prawem*. Ważnym aspektem działalności wystawienniczej Muzeum Okręgowego były również wystawy plenerowe organizowane na dziedzińcu Ratusza Staromiejskiego, w tym m.in. *Toruń - Getynga. 40 lat partnerstwa, Ojcowie niepodległości* oraz *Stulecie odzyskania Niepodległości. Drogi do Wolnej Polski*. Ponadto w 19 maja, 23 czerwca oraz 7 września odbyły się Toruńskie Noce Muzealne. Poza siedzibą Muzeum odbyło się 14 wystaw m.in. w Radomiu, Ciechanowie, Warszawie, Wrocławiu. Wydano drukiem 11 pozycji, przeprowadzono 2.562 lekcji muzealnych i warsztatów (w 2018 roku Muzeum oferowało łącznie 214 tematów lekcji muzealnych i warsztatów dla dzieci). Ekspozycje Muzeum Okręgowego w Toruniu odwiedziło 366,4 tys. osób.

W zajęciach edukacyjnych uczestniczyło 6,4 tys. osób, w wernisażach wystaw i spotkaniach udział wzięło ok. 27,7 tys. osób, w tym: projekcję w Domu Kopernika - 4D obejrzało 6,7 tys. osób, natomiast projekcję w Muzeum Historii Torunia – „Księga Toruń 3D” obejrzało 8 tys. osób.

Kina

W roku 2017 funkcjonowały w Toruniu 4 kina ujmowane w danych statystycznych, w których znajdowały się łącznie 22 sale. Pod względem liczby miejsc dominują 2 multiplexy należące do spółki Cinema City. W obiekcie Cinema City Czerwona Droga znajduje się 12 sal i 2.495 miejsc. Natomiast w Centrum Handlowym Plaza w Toruniu znajduje się 8 sal dysponujących 1.332 miejscami. Salami kinowymi dysponują również miejskie instytucje kultury. W Centrum Sztuki Współczesnej Znak Czasu znajduje się Kino Centrum, dysponujące 136 miejscami, którego repertuar oraz program spotkań z twórcami kina przygotowuje dwójka kuratorów - pracowników instytucji. Kolejna sala kinowa Artus Cinema, wyposażona w nowoczesny sprzęt multimedialny, dysponująca 46 miejscami znajduje się w pomieszczeniach piwnicznych Dworu Artusa. Sala kinowa na 80 osób, w której odbywają się spotkania i pokazy specjalne znajduje się również w Ratuszu Staromiejskim Muzeum Okręgowego w Toruniu.

Planetarium

Od 1994 roku działa toruńskie Planetarium im. Władysława Dzierżewskiego. Cieszy się ono dużą frekwencją turystyczną, szczególnie w okresie maj-czerwiec. Poza sezonem turystycznym odwiedzane jest przez uczniów i nauczycieli, ze względu na swoją bogatą ofertę edukacyjną, wspomagającą nauczanie przedmiotów przyrodniczych. Od 2005 roku udostępniona zwiedzającym jest Sala Orbitarium, w której można sterować urządzeniami sondy kosmicznej Cassini, tylko o połowę mniejszej od oryginalnej, która cały czas pracuje na orbicie Saturna. Na zawieszonych ekranach można wyświetlić krótkie animacje komputerowe i prześledzić losy innych misji kosmicznych oraz poznać bliżej planety Układu Słonecznego. W 2012 roku udostępniono dla zwiedzających salę Geodium z interaktywną wystawą. Wystawa poświęcona jest Ziemi jako planecie. Jej centralnym elementem jest obracający się i odpowiednio oświetlony model kuli ziemskiej o średnicy 2,15 m. Dzięki grze światła w łatwy sposób można przekonać się, dlaczego mamy cztery pory roku, a po dniu następuje noc. Wokół globusa znajdują się interaktywne urządzenia, dzięki którym można samodzielnie eksperymentować, włączając odpowiednie przyciski. Na wystawie są też 2 stanowiska z kolekcją skał i minerałów. Cztery narożniki sali Geodium to plastyczne instalacje pokazujące, jak na przestrzeni dziejów zmieniała się nasza planeta. Odwiedzający znajdą tam wybuchający wulkan, ocean będący kolebką życia, monumentalny lodowiec z zorzami polarnymi, czy wreszcie makietę cywilizacji człowieka.

W 2018 roku w seansach Planetarium uczestniczyło 247.598 osób, natomiast wystawę w sali Geodium odwiedziły 35.787 osób.

Wydarzenia kulturalne

13 grudnia 2012 roku Rada Miasta Torunia przyjęła w drodze uchwały „Strategię Rozwoju Kultury Miasta Torunia do Roku 2020”. Strategia wyznaczyła łącznie 4 cele strategiczne, 11 celów operacyjnych oraz 38 zadań czyli przedsięwzięć priorytetowych koniecznych do osiągnięcia danego celu operacyjnego. Wdrażanie koordynuje powołany w dniu 27 marca 2013 roku zarządzeniem Prezydenta Miasta Torunia Zespół ds. Wdrażania Strategii Rozwoju Kultury Miasta Torunia do roku 2020. Spośród przykładowych działań związanych z wdrażaniem strategii należy wymienić inicjowanie i wspieranie działań artystycznych wzbogacających całoroczną ofertę kulturalną, w szczególności letnią.

W 2018 roku miejskie instytucje kultury zaprosiły łącznie na ponad 1.600 wydarzeń kulturalnych, spektakli teatralnych, koncertów, wernisaży wystaw stałych w których łącznie uczestniczyło ponad 1,6 mln osób. Dodatkowo same tylko instytucje kultury zrealizowały ponad 6.600 działań edukacyjnych, warsztatów plastycznych, lekcji muzealnych i audycji muzycznych.

W ramach dwóch tur otwartego konkursu ofert na realizację zadań publicznych Gminy w zakresie wspierania rozwoju kultury i ochrony jej dóbr oraz podtrzymywania tradycji narodowej zostały przyznane

dotacje na realizację 72 zadań realizowanych w trybie jednorocznym, do których należy dodać 5 realizowanych w ramach dotacji przyznanych w konkursach trzyletnich. Ogółem na projekty realizowane w 2018 roku przez organizacje pozarządowe przeznaczono 2,4 mln zł.

Łącznie współpracowano z artystami z 33 krajów, m.in.: USA, Kolumbia, Japonia, Chiny, Tajlandia, Tajwan, Turcja, Rosja, Ukraina, Litwa, Estonia, Szwecja, Irlandia, Wielka Brytania, Francja, Hiszpania, Niemcy, Belgia, Włochy, Szwajcaria, Słowacja, Czechy, Serbia, Chorwacja, Rumunia, Węgry.

Wśród wielu cyklicznych imprez o charakterze międzynarodowym, ogólnopolskim, regionalnym i lokalnym warto wymienić w szczególności Międzynarodowy Festiwal Filmowy TOFIFEST, Toruński Festiwal Nauki i Sztuki, Toruń Blues Meeting Festival, Międzynarodowy Festiwal Harmonijki Ustnej Harmonica Bridge, Jazz Od Nowa Festival, Świętojański Festiwal Organowy, Artus Forte Festiwal, Akademickie Spotkania Teatrów Alternatywnych KLAMRA, Festiwal Sztuki Bilbordowej Art Moves, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Lalek SPOTKANIA, Toruński Festiwal Książki, Międzynarodowy Festi-

wal „Europa - Toruń. Muzyka i Architektura”, festiwal światła Bella SkywayFestival, Festiwal Piosenki i Ballady Filmowej, Toruńskie Spotkania Teatrów Jednego Aktora. Międzynarodowy Festiwal Muzyki i Sztuki Krajów Bałtyckich PROBALTICA, Festiwal Wisły.

Nagrodę Miast Partnerskich Torunia i Getyngi im. Samuela Bogumiła Lindego w roku 2018 roku otrzymały polska pisarka Małgorzata Szejnert oraz niemiecki pisarz NavidKermani. Nagroda została wręczona w dniu 3 czerwca 2018 roku w Ratuszu w Getyndze. Nagroda Artystyczna Miasta Torunia im. G. Ciechowskiego została wręczona podczas specjalnego koncertu w dniu 15 grudnia, a otrzymał ją zespół "Tęskno" - muzyczny projekt wokalistki Joanny Longić i kompozytorki Hani Rani.

26 osób zajmujących się działalnością artystyczną, twórców i animatorów kultury otrzymało w 2018 roku Stypendia Miasta Torunia w dziedzinie kultury. Łącznie w ramach kwoty 150.000 zł zostało ufundowanych 14 stypendiów całorocznych, 2 na pierwsze półrocze i 10 na drugie półrocze 2018 roku.

MIEJSCA NOCLEGOWE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.
2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.
3. Do obiektów noclegowych turystyki zaliczono: hotele i inne obiekty wykorzystywane dla turystyki.
4. Dane o obiektach i miejscach noclegowych wykazano według stanu w dniu 31 XII. Dotyczą miejsc całorocznych i sezonowych.

Obiekty i miejsca noclegowe

Liczba obiektów noclegowych turystyki w 2018 nie zmieniła się. W stosunku do 2017 spadła jednak (o 125, tj. 2,9%) liczba miejsc noclegowych.

Liczba korzystających z noclegów była w 2018 roku niższa niż w roku poprzednim o 3,1 tys., tj. 0,9%.

W strukturze bazy noclegowej hotele stanowiły dokładnie połowę obiektów ogółem.

Udział miejsc noclegowych w hotelach, w ogólnej liczbie miejsc noclegowych wyniósł 59,6%.

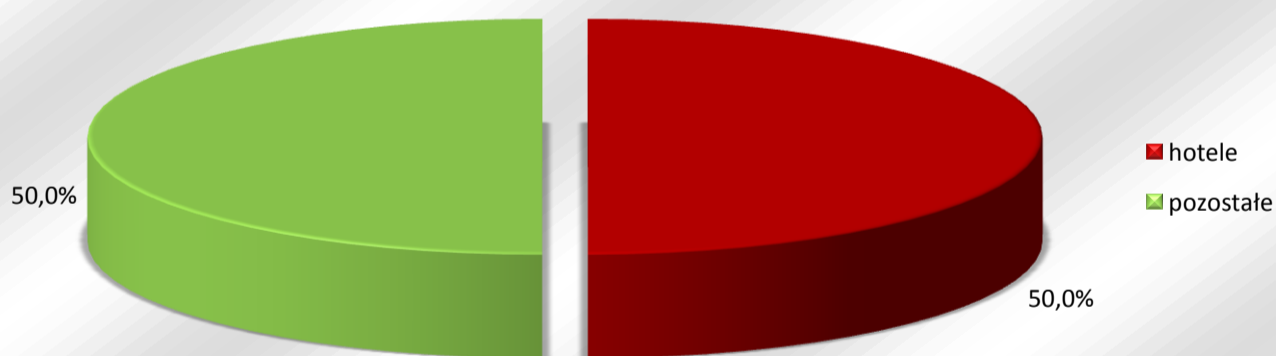
Tabl. 49. Obiekty noclegowe turystyki

Stan w dniu 31 XII

Lata	Obiekty	Miejsca noclegowe ogółem	Miejsca noclegowe całoroczne	Korzystający z noclegów w tys.
1990	16	1.666	1.006	85,6
1996	19	2.048	1.291	84,4
2000	20	1.746	1.094	107,4
2002	26	1.729	1.322	124,7
2004	29	1.775	1.606	138,0
2006	30	2.108	1.930	158,8
2008	30	2.189	2.033	176,8
2010	36	2.702	2.550	210,1
2012	37	2.997	2.781	232,1
2014	34	3.168	3.168	241,2
2015	40	3.532	3.532	267,8
2016	46	4.080	3.873	346,8
2017	50	4.305	3.941	363,1
2018	50	4.180	3.876	360,0

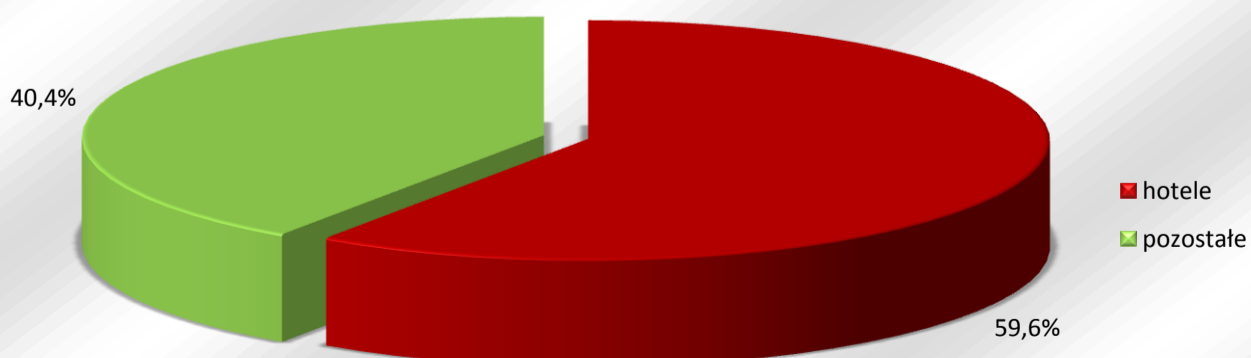
Rys. 24. Obiekty noclegowe turystyki

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Rys. 25. Miejsca noclegowe turystyki - ogółem

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

SPORT I REKREACJA

W mieście funkcjonują instytucje, stowarzyszenia oraz kluby sportowe statutowo zajmujące się sportem i rekreacją. Potencjał sportowo-rekreacyjny Torunia to blisko 200 stowarzyszeń. Miasto wspiera ok. 120 organizacji, z czego ze stałej pomocy korzysta prawie 80 klubów sportowych. W klubach zrzeszonych jest ponad 5.500 osób, w tym: dzieci, młodzież oraz osoby dorosłe w ponad 40 dyscyplinach. Toruń zajął 13 miejsce w klasyfikacji gmin we współzawodnictwie sportowym dzieci i młodzieży objętym Systemem Sportu Młodzieżowego, w którym uczestniczyło 910 gmin.

Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji jest zakładem budżetowym Gminy Miasta Toruń. Jego podstawowym zadaniem jest prowadzenie działalności i świadczenie usług w zakresie upowszechniania sportu, rekreacji i turystyki. MOSiR gospodaruje mieniem gminnym tworząc odpowiednie warunki do uprawiania sportu i rekreacji. Ośrodek zarządza obiektami sportowo-rekreacyjnymi: lodowiskami, stadionem żużlowym Motoarena im. Mariana Rosego, mini aqua parkiem, basenami, halą sportową, halami tenisowymi, stadionami sportowymi, kompleksami ORLIK, boiskami wielofunkcyjnymi, siłowniami zewnętrznymi oraz Przystanią Toruń. Przystań uznana została przez Polski Związek Towarzystw Wioślarskich za obiekt strategiczny dla rozwoju wioślarstwa w Polsce i ważny ośrodek szkolenia centralnego oraz wojewódzkiego w tej dyscyplinie.

W 2018 roku MOSiR wzbogacił się o kolejny kompleks sportowy przy Szosie Chełmińskiej 75B - nową halą tenisową o nowoczesnych europejskich standardach. Hala zaspakaja potrzeby tenisistów pięciu toruńskich klubów sportowych oraz amatorów tej dyscypliny. W nowo otwartej hali ćwiczą także studenci UMK korzystający z programu kształcenia dwutorowego "student-sportowiec".

Baza turystyczna MOSiR - hotel i camping Tramp - zlokalizowana jest w lewobrzeżnej części Torunia. Na terenie Campingu znajduje się: hotel z 16 pokojami (2 i 3-osobowymi) z łazienkami, 5 domków (4-osobowych) całorocznych, 16 domków (4-osobowych) sezonowych, restauracja. Goście korzystający z sezonowych domków campingowych, camperów, przyczep campingowych (90 stanowisk), namiotów (120 stanowisk) mają do dyspozycji świetlice, sanitariaty, prysznic, pralki automatyczne oraz kuchnię polową. Obiekt jest w pełni przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Camping i hotel „Tramp” jest rekomendowany przez Polską Federację Campingu i Caravaningu.

Z uwagi na zarządzanie gminną bazą sportową Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji jest także organizatorem i współorganizatorem wielu masowych i otwartych imprez sportowych oraz rekreacyjnych w trakcie całego roku. W okresie letnim organizuje sezonowe kąpielisko - baseny napowierzchniowe przy uicy Przy Skarpie i Szosie Bydgoskiej, natomiast zimą dwa lodowiska sezonowe zapewniając atrakcyjną formę spędzenia wolnego czasu dla mieszkańców miasta, w szczególności dzieci i młodzieży w okresie wakacji letnich i ferii zimowych.

Spółka Toruńska Infrastruktura Sportowa, której udziałowcem jest Miasto Toruń zarządza wielofunkcyjną halą sportowo-widowiskową „Arena Toruń” - jedyną w Polsce przygotowaną do rozgrywania pełnego programu dyscyplin lekkoatletycznych w zawodach ogólnopolskich i międzynarodowych. W hali przy ulicy gen. Józefa Bema znajdują się: bieżnia okrężna 6-torowa o długości 200 m, bieżnia prosta 8-torowa o długości 60 m, boisko wielofunkcyjne (koszykówka, piłka ręczna, siatkówka i inne), skocznie do skoku wzwyż, skoku o tyczce, skoku w dal i trójskoku, rzutnia do pchnięcia kulą, sala treningowa, sala rozgrzewkowa, siłownia, sala ćwiczeń, sala do sztuk walki, ścianka wspinaczkowa. Ponadto, obiekt dysponuje 28 pokojami hotelowymi, salami konferencyjnymi i bankietową, zapleczem gastronomicznym, sanitarno-szatniowym i socjalnym. W obiekcie znajduje się centrum odnowy biologicznej i rehabilitacyjnej. W hali istnieje możliwość organizacji targów, konferencji oraz imprez o charakterze widowiskowym.

Jednak podstawową funkcją hali jest obsługa zawodów sportowych. W roku 2018 w hali zorganizowanych zostało 118 wydarzeń, w tym 88 imprez sportowych. Szczególnym zainteresowaniem wśród toruńskich kibiców cieszyły się mecze drużyny Polskiego Cukru Toruń w ramach Polskiej Ligi Koszykówki oraz halowe imprezy lekkoatletyczne: III Halowy Europejski Mityng COPERNICUS CUP, Halowe Mistrzostwa Polski Seniorów w LA, Halowe Mistrzostwa Polski Juniorów w LA, Halowe Mistrzostwa Polski Weteranów w LA, Monika Pyrek Camp. Ponadto infrastruktura lekkoatletyczna była wykorzystywana w 2018 roku na potrzeby Miejskiego Klubu Lekkoatletycznego i Polskiego Związku Lekkoatletycznego Masters, na organizację ogólnopolskich mityngów i zawodów lekkoatletycznych oraz licznych akcji kierowanych do mieszkańców np. „Lekkoatletyka dla każdego”, „Kids Athletic”, czy atrakcje organizowane przez Arenę: „Powitanie wakacji”, „Sportowe lato”, „Ferie w Arenie”.

W roku 2018 Miasto realizowało inwestycje sportowo-rekreacyjne oraz prace modernizacyjno-remontowe na obiektach sportowych Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji, w tym m.in.:

- wybudowano baseny letnie wraz z zapleczem (Szosa Bydgoska);
- zakończono budowę hali tenisowej (Szosa Chełmińska);
- rozpoczęto modernizację i rozbudowę basenu przy ul. Bażyńskich;
- przeprowadzono modernizację lodowiska Tor-Tor;
- przeprowadzono modernizację stadionu żużlowego Motoarena, zakupiono nowe bandy pneumatyczne, zaadaptowano niewykorzystane do tej pory pomieszczenia na potrzeby specjalistycznego szkolenia sportowego w kolarstwie (TKK Pacific) wraz z zakupem wyposażenia;
- wykonano remont pomieszczeń Stadionu Miejskiego, renowację murawy rzutni, dostosowano stadion do standardu określonego przez PZPN dla klubów piłkarskich II ligi m.in.: rozbudowano system bezpieczeństwa, zmodernizowano system kontroli i monitoringu;
- dokonano wymiany parkietu w Hali Sportowej „Olimpijczyk”;
- przeprowadzono remont boisk sportowych ORLIK i przyszkolonych boisk wielofunkcyjnych;
- zakupiono silnik do jachtu będącego na stanie Przystani Toruń.

W 2018 roku Prezydent Torunia przyznał stypendia sportowe 221 zawodnikom i trenerom z 30 toruńskich klubów sportowych w 28 dyscyplinach. Stypendia indywidualne są formą wyróżnienia dla zawodnika i trenera, motywacją do stałego polepszania wyników sportowych. Natomiast stypendia dla zawodników gier zespołowych - zespołów seniorskich występujących w ligach wojewódzkich i ogólnopolskich, to finansowa stabilizacja i szansa na zbudowanie silnej drużyny. Stypendia przyznane zostały:

- w sportach zespołowych na najwyższym poziomie rozgrywek stypendia przyznano osobom z następujących siedmiu klubów sportowych: Twarde Pierniki SA - koszykówka mężczyzn, AZS UMK Toruń - koszykówka mężczyzn, MMKS Katarzynki - koszykówka kobiet, Volley Toruń SA - siatkówka kobiet, KST Hokejowa Spółka Akcyjna hokej na lodzie mężczyzn, KS Pomorzanin - hokej na trawie mężczyzn, TKP Elana SA - piłka nożna mężczyzn;
- w sportach indywidualnych i drużynowych stypendia otrzymało 121 osób. Wśród nich są zawodnicy i trenerzy z następujących klubów: AZS UMK - wioślarstwo, TKS-T Budowlani - szermierka, TKK Pacific - kolarstwo, UKS Copernicus Toruń - kolarstwo, MKLA Toruń - lekkoatletyka, MKSW Pomorzanin - boks, SSW Ring Wolny - boks, KS Start-Wisła - tenis ziemny, UKŻ Wiking - żeglarstwo, Toruński Klub Żeglarski - żeglarstwo, MKS Axel - łyżwiarstwo figurowe, Energa KTS Manekin - tenis stołowy, TKG Olimpijczyk - skoki na trampolinie, TKS Judo - judo, UKS Kodokan - judo, MTKP Delfin - pływanie, Toruński Uczniowski Klub Sportowy Meduza - pływanie w płetwach, Stowarzyszenie MX Otopit Toruń - wyścigi samochodowe, Toruński Klub Kickboxingu Smok - kickboxing, Toruńskie Stowarzyszenie Żużlowe - speedrower, UKS OPP Toruń - szachy, Klub Karate ShotokanDojo

Toruń - sztuki walki karate, KKT Kumade - sztuki walki karate, Klub Wysokogórski - wspinaczka sportowa.

W 2018 roku Prezydent przyznał także zbiorowe oraz indywidualne nagrody i wyróżnienia za osiągnięte wyniki sportowe.

Nagrody zbiorowe otrzymały zespoły:

- Klubu Sportowego Pomorzanie za udział w Klubowym Halowym Pucharze Europy (EuroHockey Indor Club Trophy);
- Twardych Pierników za zdobycie brązowego medalu Mistrzostw Polski w rozgrywkach Polskiej Ligi Koszykówki oraz Pucharu Polski w Koszykówce Mężczyzn;
- Klubu Sportowego Toruń Hokejowa Spółka Akcyjna za awans do Polskiej Hokej Ligi;
- Toruńskiego Klubu Piłkarskiego Elana SA za awans do II ligi piłki nożnej;
- Football Club Toruń za zdobycie brązowego medalu Mistrzostw Polski w rozgrywkach Futsal Ekstraklasy;
- Klubu Sportowego Pomorzanie za zdobycie brązowego medalu Halowych Mistrzostw Polski Seniorów w sezonie 2017/2018;
- koszykówki kobiet „Energia Toruń” (MMKS Katarzynki), w związku z udziałem w pucharach Europejskich pn. „FIBA Euro CupWomen”.

Nagrody i wyróżnienia indywidualne otrzymało 236 osób: w tym 217 zawodników (78 seniorów, 123 młodzieżowców, 16 weteranów), 12 trenerów oraz 7 działaczy sportowych zrzeszonych w toruńskich klubach, którzy osiągnęli wysokie wyniki we współzawodnictwie międzynarodowym i krajowym w roku 2017. Osiągnięcia uprawniające do otrzymania nagrody to ustanowienie rekordu świata, Europy, Polski; zajęcie I, II lub III miejsca w Mistrzostwach Świata, Europy oraz Polski.

Ponadto, Prezydent przyznał nagrody za wysokie wyniki sportowe w dyscyplinach objętych programem igrzysk olimpijskich oraz w dyscyplinach nieolimpijskich dla:

- zawodników i trenera Międzyszkolnego Klubu Sportowego Axel biorących udział w XXIII Zimowych Igrzyskach Olimpijskich Pjongczang 2018: Natalia Kaliszek, Maksym Spodyriev oraz trener Sylwia Nowak-Trębacka;
- zawodniczki i trenera Akademickiego Związku Sportowego UMK za zdobycie złotego medalu w 48. Mistrzostwach Świata Seniorów w wioślarstwie: Katarzyna Zillmann, trener Mariusz Szumański;
- zwycięzców „Toruńskich Sztafet Wolności 2018” - imprezy biegowej w związku z obchodami 100-lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości oraz dla zwycięzców „Maratonu Toruńskiego” w kategorii Masters.

Z uwagi na posiadaną odpowiednią bazę sportową w Toruniu odbywa się coraz więcej imprez sportowych o randze międzynarodowej i ogólnopolskiej. W 2018 roku zorganizowano m.in.: Halowy Mityng Lekkoatletyczny „Copernicus Cup”, Halowe Mistrzostwa Polski Juniorów, Juniorów Młodszych i Seniorów w Lekkiej Atletyce, 2018 Toruń FIM Speedway Grand Prix of Poland, Speedway Best PairsCup 2018, Mistrzostwa Świata w kl. 250 cc w mini żużlu, Międzynarodowe Zawody Jawa Cup 250 cc w mini żużlu, Międzynarodowe Zawody Kolarskie Velo Toruń, Międzynarodowy Turniej Bokserski im. Zyg-

munta Krygiera; Międzynarodowy Turniej Tenisowy Kobiet „Bella CUP”, Międzynarodowe Zawody w Łyżwiarstwie Figurowym Mentor Toruń Cup, Międzynarodowy Turniej Hokeja na Lodzie Sponsor Cup 2018, Międzynarodowy Turniej Hokeja na Lodzie ChristmasCup 2018, Międzynarodowe Zawody Pływackie Masters „O Błękitna Wstęgę Wisły” Puchar Polski, Międzynarodowy Turniej Floretowy WUTEH Cup, Akademickie Mistrzostwa Polski w Futsalu i Piłce Siatkowej Kobiet – półfinały, Regaty Żeglarskie o Puchar Prezydenta Miasta Torunia w kl. Optymist w ramach Pucharu Polski, Mistrzostwa Polski Służb Mundurowych w Wieloboju Siłowym i MMA, Finał Indywidualnych Mistrzostw Polski Seniorów w Speedrowerze, Drużynowe Mistrzostwa Polski w Speedrowerze, Puchar Polski Pit BikeSupermoto 2018, Puchar Polski Juniorów w hokeju na trawie, Mistrzostwa Polski w łyżwiarstwie Figurowym Synchronicznym, Mistrzostwa Polski Kobiet w Kolarstwie w Kryterium Ulicznym, Ogólnopolski Maraton Wioślarski ExtremeRowing, Światowa Konfrontacja Boks Olimpijskiego Mecz Polska–Serbia, Ogólnopolski Turniej Siatkówki Plażowej Bella Plaża Gotyku Toruń 2018, Memoriał im. Grzegorza Duneckiego; Memoriał Wojtka Michniewicza w koszykówce.

W 2018 roku zorganizowanych zostało wiele imprez o charakterze rekreacyjnym mających na celu popularyzację aktywności ruchowej wśród mieszkańców miasta

Bogaty kalendarz znaczącej rangi imprez sportowych oraz rekreacyjnych organizowanych w Toruniu wychodził naprzeciw oczekiwaniom i gustom sympatyków sportu i masowej rekreacji. Oferowanie mieszkańcom i turystom atrakcyjnych wydarzeń umożliwiało ciekawe spędzenie czasu wolnego, a także wpływało na uatrakcyjnienie pobytu turystów w mieście.

W 2018 roku Toruń otrzymał tytuł "Europejskie Miasto Sportu 2019" przyznany przez European Capitals and Cities of Sport Federation (ACES Europe) - organizację pozarządową z siedzibą w Brukseli. Otrzymują go miasta wyróżniające się wysokim poziomem kultury fizycznej, propagujące zasady fair-play, zdrowy tryb życia i aktywność fizyczną. Przywileje, które wiążą się z uzyskaniem tytułu to przede wszystkim: możliwość pozyskania zewnętrznych środków finansowych na projekty międzynarodowe realizowane wspólnie z innymi nagrodzonymi miastami, międzynarodowe uznanie oraz podniesienie znaczenia polityki sportowej miasta, dzielenie się doświadczeniami z pozostałymi nagrodzonymi miastami, możliwość wzięcia udziału w kongresach i konferencjach organizowanych przez ACES Europe.

ZMIANY STRUKTURALNE W GOSPODARCE

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

Stan i struktura podmiotów gospodarki narodowej

Liczba podmiotów działających w mieście wzrosła od 1993 roku o 12.812 (tj. o 96,1%).

W strukturze podmiotów gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej, największy udział mają niezmiennie zakłady osób fizycznych -68,1%, na drugim miejscu znajdują się spółki z o.o. -10,6%, a zanimi spółki cywilne -7,9%.

Od 1993 roku największy bezwzględny przyrost liczby podmiotów wystąpił wśród zakładów osób fizycznych - o 7.120 (tj. o 66,7%) i spółek z ograniczoną odpowiedzialnością - o 2.081 (tj. o 307,4%). Na odnotowanie zasługuje również fakt wysokiej dynamiki wzrostu organizacji

społecznych, związków zawodowych i komunalnych jednostek organizacyjnych.

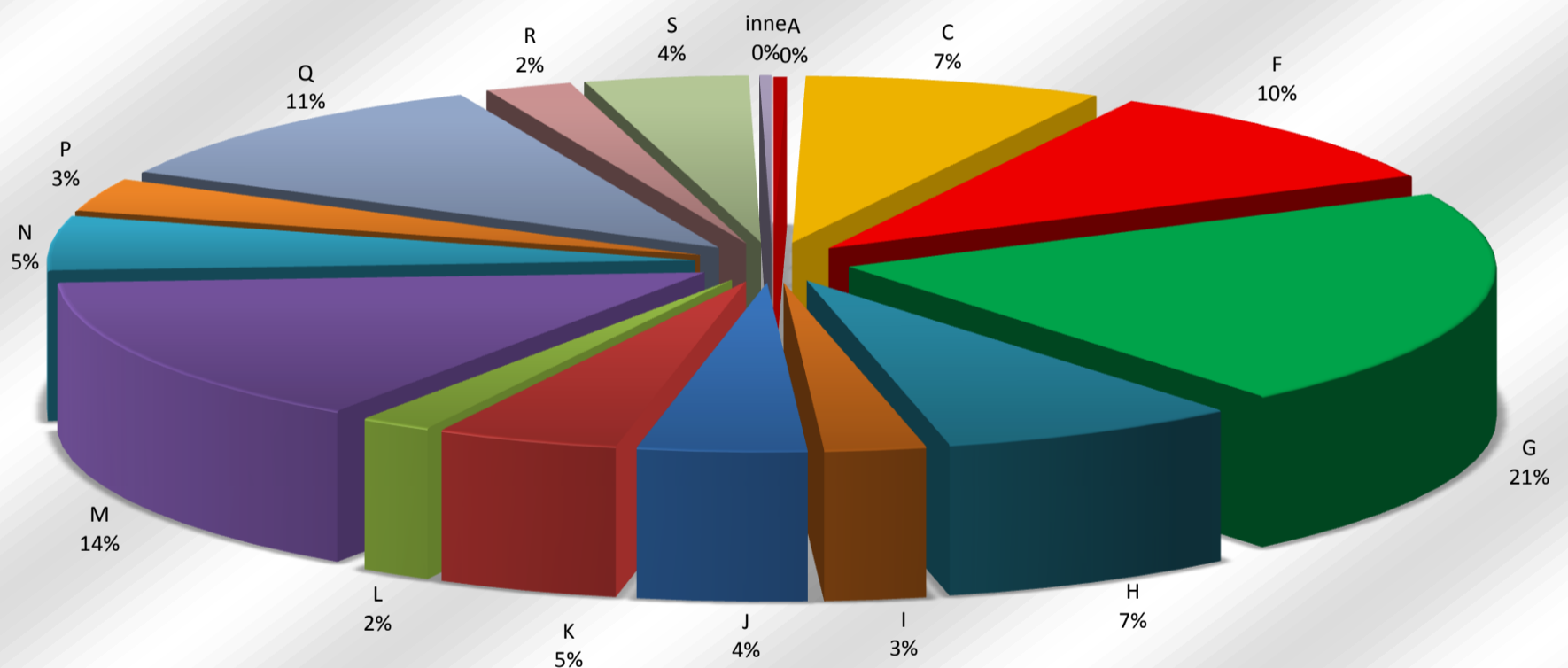
W roku 2018 w stosunku do roku poprzedniego ubyło 88 podmiotów, tj. 0,3%.

W porównaniu do 1993 roku największy bezwzględny przyrost liczby zakładów osób fizycznych nastąpił w sekcji Opieka zdrowotna i pomoc społeczna - o 1.613 (484,4%), Budownictwo - o 828 (86,4%) i Działalność finansowa ubezpieczeniowa -761 (1553,1%) i.

Dane za 2009 rok, dotyczące zakładów osób fizycznych, przedstawione są wg nowej klasyfikacji - PKD 2007. W związku z tym brak możliwości porównania danych, w szczególności dla klas H, L, S oraz nowo wydzielonych J, M, N, R.

Wśród zakładów osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą dominują firmy działające w sekcji Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle.

Rys. 26. Zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wg sekcji PKD
Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Tabl. 50. Podmioty gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1993	1996	1999	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2015	2016	2017	2018
Spółki akcyjne	31	55	78	93	89	85	83	89	93	99	96	103	92
Spółki z o.o.	677	858	1.089	1.371	1.467	1.612	1.722	1.967	2.224	2.806	3.046	3.220	2.758
Spółki cywilne	1.405	1.618	2.086	2.006	1.951	1.928	1.916	1.976	2.040	2.068	2.070	2.072	2.076
Przedsiębiorstwa państwowe	44	30	17	6	5	4	1	-	-	-	-	-	-
Państwowe jednostki organizacyjne	118	67	67	56	38	36	29	21	17	16	16	16	16
Samorządowe jednostki organizacyjne	33	94	129	151	233	228	222	198	56	35	58	59	59
Spółdzielnie	110	106	112	111	113	110	101	96	95	93	93	93	51
Fundacje	34	45	52	65	92	107	118	155	197	270	310	326	329
Kościół katolicki	26	34	38	41	42	43	46	47	45	46	48	50	49
Stowarzyszenia	92	168	274	387	437	496	557	606	653	724	753	775	689
Związki zawodowe	17	88	128	176	183	193	190	181	180	176	179	179	115
Samorząd gospodarczy i zawodowy	19	18	21	21	21	21	21	19	20	10	10	10	4
Bez szczególnej formy prawnej w tym	10.678	13.214	17.112	20.027	20.008	19.382	19.340	17.195	17.392	17.283	17.446	17.280	17.809
- zakłady osób fizycznych	10.671	13.200	17.107	20.016	19.999	19.373	19.331	17.191	13.385	17.267	17.431	17.266	17.791
Pozostałe	42	63	154	850	940	1.002	1.118	1.225	1.691	2.311	1.999	2.043	2.091
Ogółem	13.326	16.458	21.357	25.361	25.619	25.247	25.464	23.775	24.703	25.937	26.124	26.226	26.138

Tabl. 51. Zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności

Stan w dniu 31 XII

Sekcje PKD*	1993	1996	1999	2002	2005	2008	2010	2012	2014	2016	2017	2018
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	36	47	53	94	118	134	100	97	66	67	67	60
C Przetwórstwo przemysłowe	1.306	1.368	1.625	1.878	1.760	1.668	1.460	1.462	1.430	1.368	1.368	1.326
F Budownictwo	958	1.212	1.845	2.038	1.922	2.070	1.844	1.846	1.743	1.714	1.714	1.786
G Handel; naprawa pojazdów samochodowych	5.172	5.533	6.254	6.944	6.584	6.070	4.683	4.373	4.300	3.944	3.944	3.766
H Transport i gospodarka magazynowa	1.164	1.435	1.780	1.984	1.941	1.893	1.626	1.504	1.388	1.357	1.357	1.330
I Zakwaterowanie i gastronomia	321	327	440	587	625	601	502	489	478	465	465	450
J Informacja i komunikacja							476	528	553	625	625	750
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	49	210	731	1.030	1.019	1.073	921	928	935	854	854	810
L Obsługa rynku nieruchomości	931	1.936	2.475	3.244	3.264	3.283	245	253	272	271	271	321
M Działaln. profesjonalna, naukowa i techn.							2.063	2.165	2.307	2.400	2.400	2.573
N Administrowanie i działalność wspierająca							489	774	1.082	953	953	934
P Edukacja	58	133	263	296	314	336	412	447	474	512	512	570
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	333	475	883	1.035	1.083	1.247	1.365	1.501	1.641	1.791	1.791	1.946
R Działaln. zw. z kulturą, rozrywką i rekreacją							325	325	351	348	348	385
S Pozostała działalność usługowa	343	520	756	882	883	945	629	637	685	699	699	730
Ogółem	10.671	13.200	15.967	18.146	19.522	19.331	17.140	17.385	17.766	17.431	17.266	17.791

* nazewnictwo wg PKD 2007, dane do roku 2008 wg wcześniejszych klasyfikacji

BEZPIECZEŃSTWO

1. Tablice działu opracowano na podstawie danych z Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy oraz Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej i Komendy Rejonowej Policji.

2. Prezentowane dane - jeśli nie zaznaczono inaczej - dotyczą miasta Torunia.

Pożary

W 2018 roku zanotowano 728 pożarów. Zdecydowana większość pożarów, bo aż 486 to pożary śmieciarek, traw i drzew. Kolejna grupa obiektów, w których powstawały pożary to obiekty mieszkalne - było ich 131. Pożary środków transportu wystąpiły 42 razy, a pożary w lasach w 42 przypadkach. Ważniejszymi pożarami w 2018 roku były:

- pożar poszycia leśnego przy ul. 63 Pułku Piechoty w dniu 7 czerwca,
- pożar śmieci ul. Kociewska w Toruniu w dniu 17 czerwca,
- pożar budynku mieszkalnego przy ul. Rudackiej 7 w Toruniu w dniu 7 maja,
- pożar budynku restauracji przy Szosie Chełmińskiej 138 w Toruniu w dniu 21 grudnia.

Działania związane z usuwaniem miejscowych zagrożeń

W 2018 roku działania Państwowej Straży Pożarnej w Toruniu związane z usuwaniem miejscowych zagrożeń (1.143), były prowadzone najczęściej w obiektach mieszkalnych (399), środkach transportu (227) oraz obiektach przyrody naturalnej (273).

Najczęstsze przyczyny powstawania miejscowych zagrożeń to huragany i silne wiatry (246), niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu (186), nietypowe zachowania zwierząt, owadów

i ptaków stwarzających zagrożenie (118), wady środków transportu (36), nieumyślne działanie człowieka (34).

Przestępczość

W roku 2018 stwierdzono 5.137 przestępstw wobec 5.456 przestępstw odnotowanych w roku poprzednim, tj. mniej o 319 przestępstw (tj. o 5,8%). Największy spadek zanotowano w przestępstwach o charakterze kryminalnym. W 2018 roku przestępstw o tym charakterze wykryto 3.541, natomiast w 2017 roku stwierdzono 3.876 przestępstw (nastąpił spadek o 335 tj. 8,6%).

W prezentowanym okresie struktura przestępstw wyraźnie się zmieniła. Przestępczość gospodarcza ewoluowała od dominujących wcześniej wyłudzeń towarów w kierunku wyłudzeń i przywłaszczeń pieniędzy. Nastąpił także wzrost liczby przestępstw dokonywanych przez Internet, przeciwko prawom własności przemysłowej i przeciwko prawom autorskim. Zmiany w prawie spowodowały zmniejszenie liczby przestępstw drogowych.

Wypadki drogowe

W 2018 roku zanotowano nieznacznie wyższą w porównaniu z poprzednim okresem ilość zdarzeń drogowych. W całym analizowanym okresie zaobserwować można wyraźny trend malejący w ilości zaistniałych zdarzeń, który jest rezultatem przeprowadzenia wielu akcji prewencyjnych, kontrolnych, oddziaływania na uczestników ruchu w miejscach szczególnie niebezpiecznych, zagrożonych pod względem wypadków i kolizji.

Tabl. 52. Przyczyny powstawania pożarów

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1996	2000	2002	2007	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Ogółem pożarów w tym:	375	624	698	775	764	723	826	745	696	610	617	728
- nieostrożność dorosłych z otw. ogniem	6	13	11	14	9	11	16	341	366	250	305	415
- niesprawność i wady środków transportu	10	13	13	14	15	13	13	26	19	28	28	12
- wady urządzeń grzewczych	24	11	6	24	13	3	11	10	9	13	18	7
- podpalenia	17	11	12	42	27	28	33	94	70	107	106	99
- wady urządzeń elektrycznych	21	17	28	24	18	21	18	29	29	28	27	14
- inne przyczyny	143	394	474	567	606	553	580	212	74	28	22	36
- nieustalone	154	145	127	94	76	96	113	33	20	43	43	53

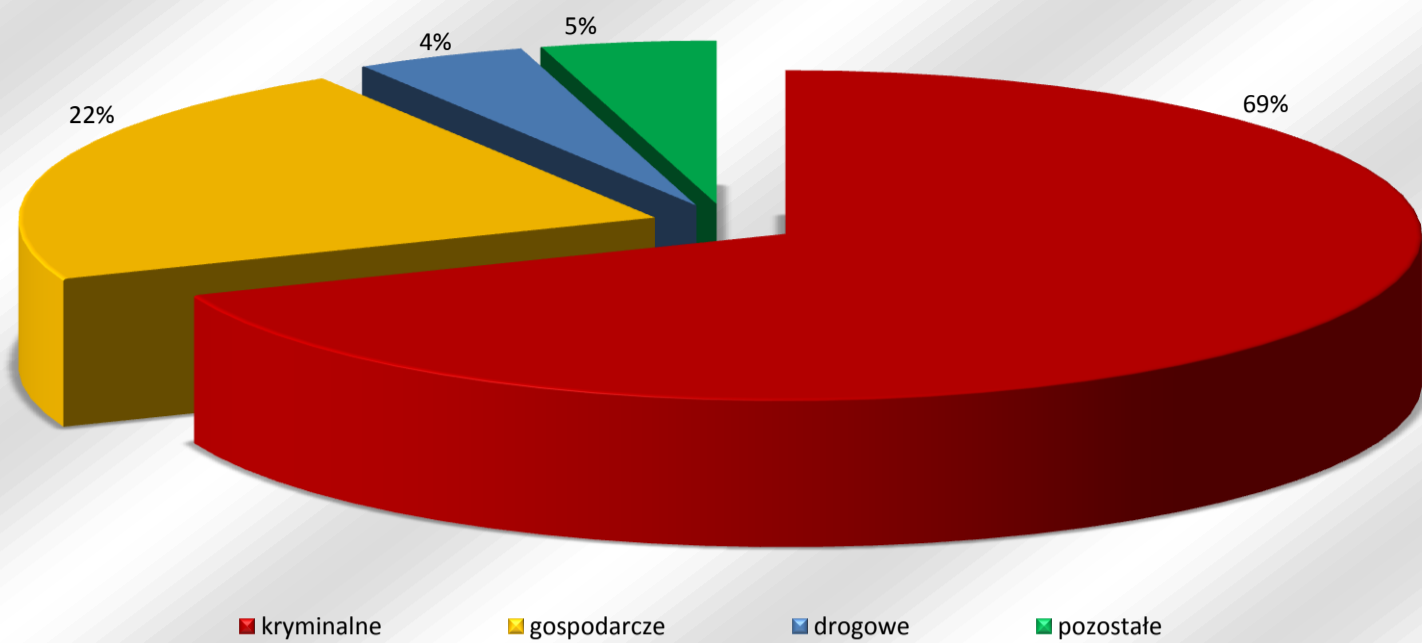
Tabl. 53. Przestępczość

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	1992	1996	2000	2002	2006	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018
Przestępstwa stwierdzone w tym o charakterze:	8.190	10.133	13.993	15.089	12.753	10.384	9.535	11.842	5.753	8.949	6.497	5.456	5.137
- kryminalnym	7.021	8.613	12.026	11.636	6.463	6.620	6.441	7.814	4.013	5.225	4.268	3.876	3.541
- gospodarczym	875	1.002	1.374	1.825	1.989	2.500	1.886	2.599	1.164	2.796	1.706	1.113	1.143
- drogowe	130	140	90	84	230	928	911	1.068	414	598	298	210	223
Wskaźnik wykrywalności	49,3%	53,6%	49,1%	51,3%	52,8%	61,1%	58,2%	61,4%	63,0%	68,9%	67,9%	72,3%	67,2%

Rys. 27. Struktura stwierdzonych przestępstw

Stan w dniu 31 XII 2018 r.

Tabl. 54. Sytuacja na drogach

Stan w dniu 31 XII

Wyszczególnienie	Rejon Toruń					Toruń											
	1992	1998	2004	2007	2008	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Wypadki	354	250	406	230	232	110	122	102	91	82	75	40	65	43	65	53	53
Zabici	49	46	46	54	36	12	15	11	10	6	6	5	9	7	12	5	10
Ranni	467	313	500	321	283	129	157	111	93	85	71	36	60	44	58	57	49

FINANSE MIASTA

Rok 2018 był kolejnym rokiem, w którym finanse publiczne odczuwały skutki ożywienia koniunktury gospodarczej. Przełożyły się one na możliwość pozyskiwania dochodów przez budżet państwa i budżety miast, przede wszystkim w zakresie wpływów z podatku PIT i CIT oraz sprzedaży nieruchomości. Plan realizacji tych dochodów był w trakcie roku na bieżąco monitorowany, a tendencje wzrostowe wpływów znalazły swoje odzwierciedlenie w planie. W trakcie roku

budżet został zmieniony uchwałami Rady Miasta Torunia i zarządzeniami Prezydenta Miasta Torunia.

W efekcie wprowadzonych zmian podstawowe wielkości planu, wg stanu na dzień 31.12.2018 r., przedstawiały się następująco:

- dochody ogółem 1.200.534.219 zł,
- wydatki ogółem 1.285.499.805 zł,
- w tym wydatki majątkowe 274.594.854 zł,
- deficyt budżetowy 84.965.586 zł.

Tabl. 55. Wykonanie budżetów miasta w latach 2002-2018 (w tys. zł)

Stan w dniu 31 XII

Lata	Dochody ogółem	Wydatki ogółem	w tym majątkowe	Deficyt / nadwyżka	Deficyt planowany na początku roku
2002	409.311	447.774	57.553	-38.463	-57.150
2003	396.359	428.321	55.587	-31.962	-55.714
2004	457.445	474.444	86.012	-16.999	-42.229
2005	515.828	544.875	135.953	-29.047	-49.200
2006	574.771	620.064	182.977	-45.293	-62.700
2007	688.841	676.644	213.914	12.197	-33.500
2008	713.861	760.444	242.428	-46.583	-75.450
2009	734.928	802.229	254.825	-67.301	-78.450
2010	742.848	828.529	223.674	-85.681	-86.610
2011	832.946	1.008.188	357.753	-175.243	-175.300
2012	988.865	1.113.533	419.103	-124.668	-180.900
2013	1.040.169	1.119.812	409.655	-79.643	-114 200
2014	1.028.765	1.126.983	381.038	-98.218	-119 000
2015	1.150.979	1.071.379	295.884	79.600	70.400
2016	1.011.986	1.023.486	145.138	-11.500	-59.500
2017	1.089.391	1.105.803	185.976	-16.412	-101.500
2018	1.196.973	1.248.872	267.937	-51.899	-99.100

Wykonanie planu dochodów budżetu miasta

Plan dochodów budżetu miasta na rok 2018 został ustalony na poziomie 1.200.534 tys. zł. Dochody wykonane na koniec roku wyniosły 1.196.973 zł, tj. były niższe od pierwotnie zaplanowanych o 3.561 tys. zł. Plan wydatków budżetu miasta na rok 2018 wynoszący 1.285.500 tys. zł został wykonany na poziomie niższym w stosunku do pierwotnie planowanego o 36.628 tys. zł.

Zewnętrzne źródła zasiły w roku 2018 miejską kasę kwotą 87.998 tys. zł, w tym z funduszy Unii Europejskiej kwotą 75.245 tys. zł.

Ostateczny plan dochodów budżetu miasta na rok 2018 został wykonany na poziomie 99,7%.

Na poziomie wyższym od zaplanowanego wykonano wpływy z podatków i opłat lokalnych, z tytułu udziału w PIT i CIT, oraz z tytułu sprzedaży nieruchomości. Niższe niż zakładano były dotacje na realizację inwestycji oraz dotacje ze środków UE na zadania bieżące. Niższe wykonanie nie oznacza tu jednak utraty wpływów, a jedynie

przesunięcie ich wpływu na rok następny. W trakcie 2018 roku pracownicy miejskich służb konsekwentnie przestrzegali zasady maksymalizacji dochodów poprzez wykorzystanie wszelkich źródeł w celu pozyskiwania zewnętrznych funduszy na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych, remontowych, projektów społecznych.

Wykonanie planu wydatków budżetu miasta

Plan wydatków budżetu miasta na rok 2018 został ustalony na poziomie 1.285.500 tys. zł. Wykonanie wydatków wyniosło 1.248.872 tys. zł, co stanowiło 97,2% ostatecznego planu.

Plan wydatków budżetu miasta na rok 2018 w zakresie wydatków zadań własnych, został ustalony na poziomie 1.099.842 tys. zł. Wykonanie planu wyniosło 1.065.095 tys. zł, tj. 97%.

Plan wydatków majątkowych własnych w kwocie 274.469 tys. zł wykonany został na poziomie 98% (267.811 tys. zł).

Tabl. 56. Wydatki zadań własnych budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej (w tys. zł)

Stan w dniu 31 XII

Lp.	Dział klasyfikacji budżetowej	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	Wzrost /spadek*
1	Rolnictwo i łowiectwo	338	638	471	476	481	414	354	499	+40,9%
2	Leśnictwo	5	-	-	-	-	-	-	-	-
3	Górnictwo i kopalnictwo	36	20	-	9	18	34	20	14	-30,0%
4	Transport i łączność	125.837	138.996	112.323	348.409	164.512	137.637	169.754	195.422	+15,1%
5	Turystyka	1.907	1.785	5.040	3.118	2.507	2.436	2.746	2.254	-18,0%
6	Gospodarka mieszkaniowa	21.936	17.730	15.289	20.304	16.473	15.551	18.289	23.351	+27,7%
7	Działalność usługowa	2.453	1.672	1.844	2.395	2.126	2.918	2.777	3.013	+8,5%
8	Administracja publiczna	34.793	35.563	41.075	43.509	44.001	46.040	54.215	62.239	+14,8%
9	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	8.649	9.546	8.946	9.198	10.182	12.885	11.507	11.655	+1,3%
10	Dochody od osób prawnych, osób fizycznych i od jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	1.177	1.242	-	-	-	-	-	-	-
11	Obsługa długu publicznego	16.886	17.718	38.577	27.865	21.736	21.527	21.795	22.117	+1,5%
12	Różne rozliczenia	4.263	3.961	-	3.390	0	3.163	2.938	3.521	+19,8%
13	Oświata i wychowanie	226.271	270.419	187.414	302.310	200.530	322.644	341.241	369.634	+8,3%
14	Szkolnictwo wyższe	2.438	3.358	1.315	30	50	193	249	350	+40,6%
15	Ochrona zdrowia	9.262	22.229	14.501	22.230	15.058	15.282	16.851	19.389	+15,1%
16	Pomoc społeczna	47.042	56.523	43.249	70.948	54.174	79.364	69.483	74.445	+7,1%
17	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	8.631	11.934	5.707	15.585	8.978	12.206	6.588	6.355	-3,6%
18	Edukacyjna opieka wychowawcza	14.529	18.199	6.415	20.348	6.945	21.121	23.115	22.888	-1,0%
18a	Rodzina	-	-	-	-	-	-	24.422	34.101	+39,6%
19	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	88.826	52.224	54.724	63.985	56.212	57.902	59.791	62.128	+3,9%
20	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	34.630	50.307	28.559	32.194	23.389	50.405	53.443	93.973	+75,9%
21	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	1.287	1.053	2.011	1.436	1.543	1.664	1.575	1.810	+14,9%
22	Kultura fizyczna i sport	50.158	49.519	54.153	74.651	45.784	51.430	45.432	55.936	+23,1%

*Wzrost/spadek w stosunku do roku poprzedniego

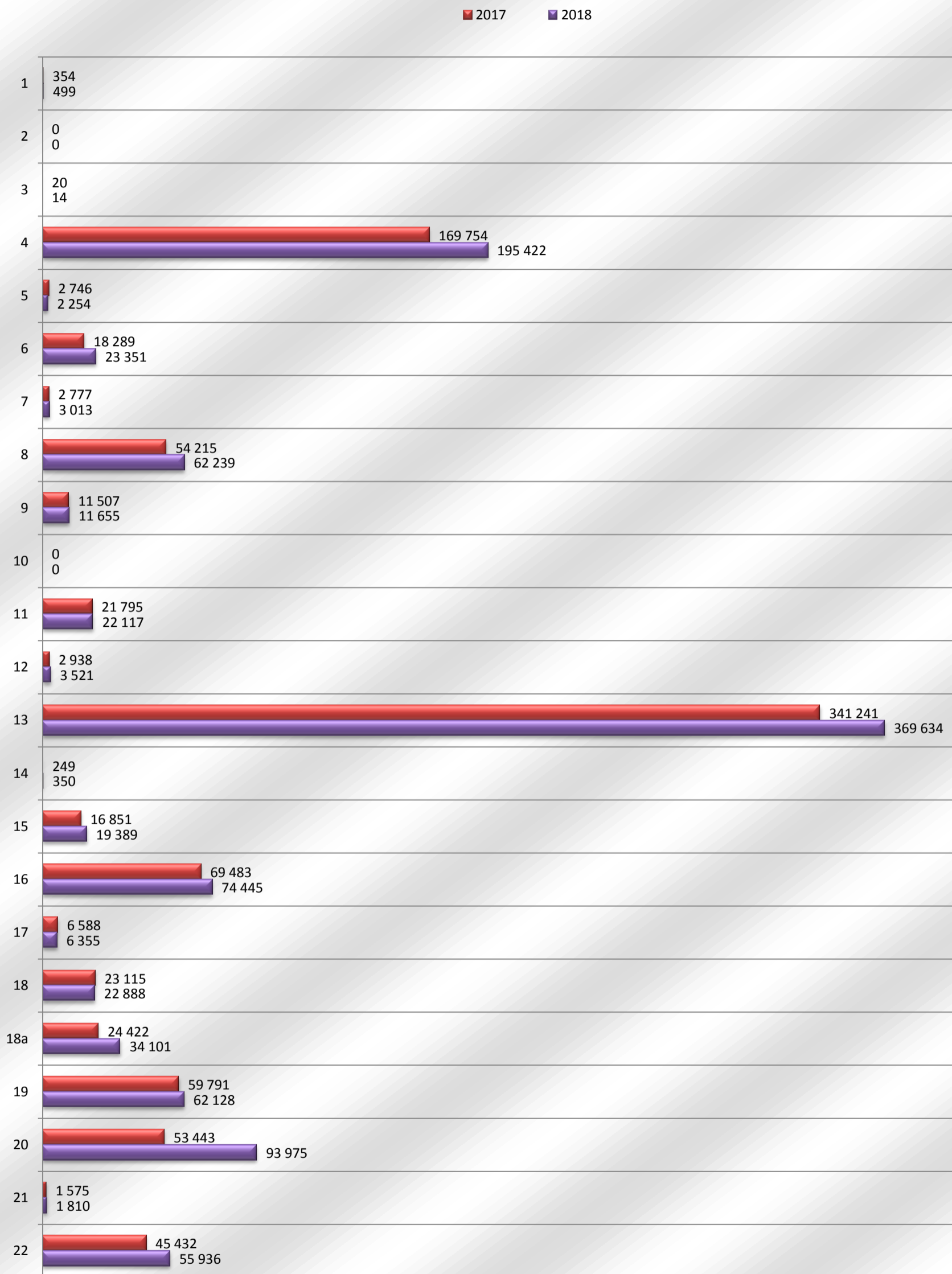
Tabl. 57. Wydatki majątkowe własne budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej (w tys. zł)

Stan w dniu 31 XII

Lp.	Dział klasyfikacji budżetowej	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	Wzrost /spadek*
1	Transport i łączność	73.535	87.166	280.520	257.042	204.145	44.935	78.924	101.985	+29,2%
2	Turystyka	-	143	3.777	440	180	-	-	17	+100,0%
3	Gospodarka mieszkaniowa	20.719	16.633	12.997	17.037	13.636	11.293	13.392	17.796	+32,9%
4	Działalność usługowa	947	30	60	41	14	35	40	132	+230,0%
5	Administracja publiczna	1.733	560	4.448	1.638	3.782	767	1.004	3.076	+206,0%
6	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	2.315	761	1.759	638	2.851	2.824	1.261	1.042	-17,4%
7	Oświata i wychowanie	9.982	27.560	24.674	19.178	22.436	17.138	26.329	28.889	+9,7%
8	Szkolnictwo wyższe	2.438	3.358	2.915	30	50	59	59	60	+1,6%
9	Ochrona zdrowia	3.088	16.179	7.792	10.842	4.329	2.891	4.074	6.683	+64,0%
10	Pomoc społeczna	898	1.278	1.473	732	2.458	4.462	7.572	7.661	+1,2%
11	Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1.319	-	24	834	1.162	25	-	-	-
12	Edukacyjna opieka wychowawcza	100	1.441	28	47	-	-	1.400	445	-68,2%
12a	Rodzina	-	-	-	-	-	-	689	8.492	+1133,0%
13	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	70.286	8.499	30.066	14.926	8.192	9.337	11.911	12.869	+8,0%
14	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	12.042	20.408	6.840	5.258	5.388	18.351	19.628	48.098	+145,0%
15	Ogrody botaniczne i zoologiczne oraz naturalne obszary i obiekty chronionej przyrody	560	254	790	38	100	132	-	150	+100,0%
16	Kultura fizyczna i sport	42.446	39.404	40.940	52.317	23.041	26.288	19.543	30.412	+55,6%

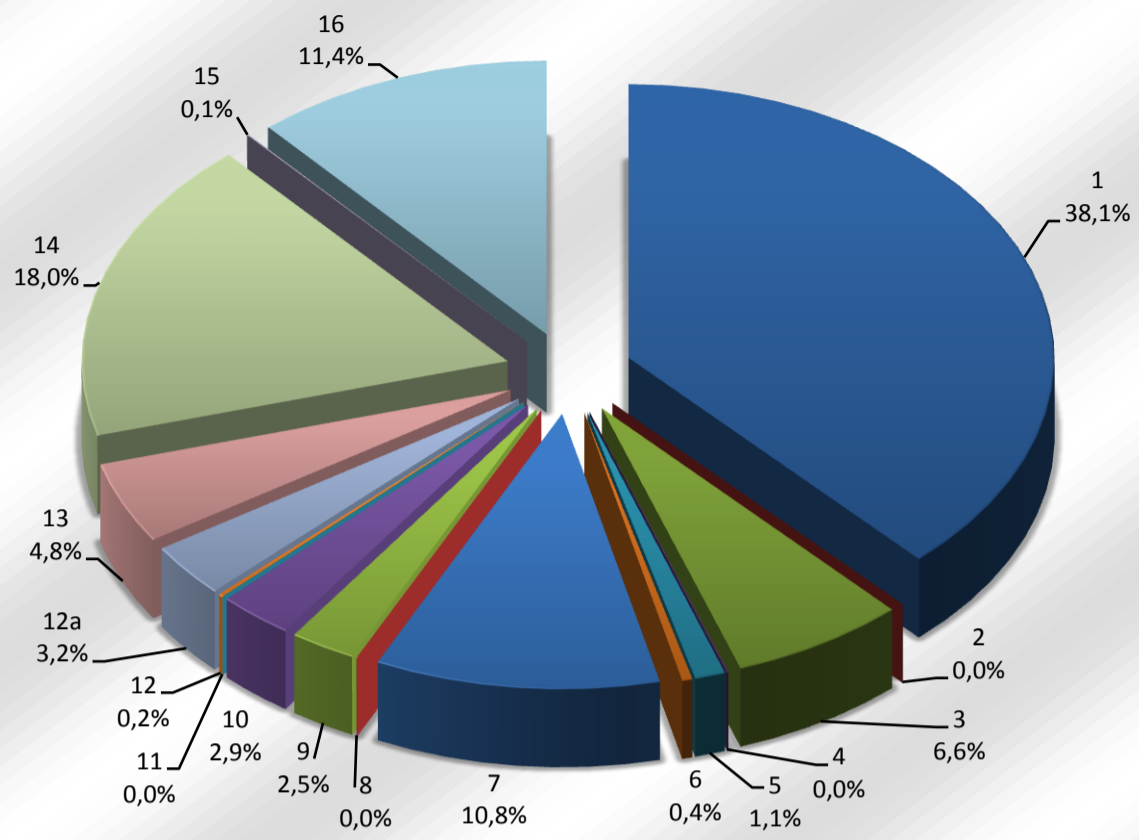
*Wzrost/spadek w stosunku do roku poprzedniego

Rys. 28. Wydatki zadań własnych budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2017 i 2018

Rys. 29. Wydatki majątkowe własne budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej w 2018 roku

ŚRODKI UNIJNE

Gmina Miasta Toruń, jako jednostka samorządu terytorialnego, intensywnie wykorzystuje środki funduszy unijnych w celu szybszego rozwoju miasta i podniesienia poziomu oraz jakości życia mieszkańców.

Należy zauważyć, że już w okresie przedakcesyjnym Gmina Miasta Toruń skutecznie korzystała z dofinansowania ze środków unijnych.

W okresie programowania 2004-2006 Gmina Miasta Toruń oraz jej jednostki organizacyjne pozyskiwały fundusze równie intensywnie na projekty infrastrukturalne, jak i społeczne. W ramach Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i Sektorowego Programu Operacyjnego Transport zrealizowano inwestycje infrastrukturalne o łącznej wartości 163,8 mln zł, przy do-

finansowaniu na poziomie 101,9 mln zł. Natomiast dzięki środkom finansowym ZPORR i Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich zostały zrealizowane projekty społeczne o łącznej wartości 17,9 mln zł (przy dofinansowaniu w wysokości 14,5 mln zł). Zrealizowano także dwa projekty w ramach Sektorowego Programu Operacyjnego Wzrost Konkurencyjności Przedsiębiorstw, jeden w ramach programu INTERREG III B oraz trzy dzięki Mechanizmowi Finansowemu Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

W omawianym okresie programowania Gmina Miasta Toruń i jej jednostki organizacyjne zrealizowały w ramach funduszy europejskich i EOG łącznie 45 projektów - ich średnie dofinansowanie stanowiło ok. 64% kosztów kwalifikowalnych tych inwestycji i przedsięwzięć.

Tabl. 58. Projekty europejskie okresu programowania 2004-2006

Stan w dniu 31 XII 2018 roku

Program operacyjny	Liczba projektów	Koszt całkowity projektów w tys. zł	Dofinansowanie projektów w tys. zł
ZPORR	16	124.208,3	75.763,09
ISPA	2	433.087,5	196.084,5
SPOT	3	43.622,0	30.088,2
SPO WKP	2	14.398,7	10.000,0
SPO RZL	18	13.893,7	10.557,3
INTERREG III B	1	218,8	149,5
EOG	3	6.290,6	4.608,5
Razem	45	635.719,7	327.251,1

W okresie programowania 2007-2013 Polska była największym beneficjentem europejskiej polityki spójności. W celu podniesienia swojej atrakcyjności, jako miejsca dla inwestowania, życia i pracy, Toruń starał się pozyskać środki na realizację inwestycji zarówno o charakterze infrastrukturalnym, jak i społecznym m.in. z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko-Pomorskiego, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki oraz z INTERREG IVC. Wśród najważniejszych przedsięwzięć dotowanych ze środków tej perspektywy finansowej wymienić należy inwestycje: „Budowa mostu drogowego w Toruniu wraz z drogami dojazdowymi”; „Integracja systemu transportu miejskiego wraz z zakupem taboru tramwajowego w Toruniu-BiT City”; „Toruńska Starówka - ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO”; „Zagospodarowanie terenu Jordanek na cele

kulturalno-kongresowe”; „Centrum Nowoczesności”; „Międzynarodowe Centrum Spotkań Młodzieży”; „Toruń - Hanza nad Wisłą”; „Internet-świ@t w twoim domu”. Obok zadań infrastrukturalnych miasto Toruń wraz z jednostkami organizacyjnymi wdrożyło szereg działań współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

W okresie programowania 2007-2013 podpisano łącznie 147 umów o dofinansowanie projektów o łącznej wartości całkowitej 1.853 mln zł (stan na 31.12.2017 r.), w tym w ramach:

- Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko - 8 umów,
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Kujawsko Pomorskiego - 62 umowy,
- Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka - 5 umów,
- Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki - 70 umów,
- INTERREG IV C - 1 umowa,
- EOG - 1 umowa.

Tabl. 59. Projekty europejskie okresu programowania 2007-2013

Stan w dniu 31 XII 2018 roku

Program operacyjny	Liczba projektów	Koszt całkowity projektów w tys. zł	Dofinansowanie projektów w tys. zł
PO IiŚ	8	1.068.141,3	734.774,2
RPO WK-P	62	668.945,7	271.319,7
PO IG	5	25.663,6	14.773,4
PO KL	70	87.314,7	83.993,7
INTERREG IVC	1	506,4	436,8
EOG	1	2.578,3	2.173,9
Razem	147	1.853.150,0	1.107.471,8

W ramach perspektywy finansowej 2014-2020 do dnia 31 grudnia 2018 roku podpisano 125 umów o dofinansowanie projektów (w

tym umowy o dofinansowanie zadań, w których GMT pełni rolę partnera): z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa

Kujawsko-Pomorskiego, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna, Programu URBACT III, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa. Koszt całkowity tych zadań opiewa na kwotę 1.85 mld zł; dofinansowanie - 1,1 mld zł. Najważniejsze przedsięwzięcia infrastrukturalne to: „Przebudowa i rozbudowa ul. Łódzkiej na odcinku od ul. Lipnowskiej do ul. Zdrojowej w Toruniu”; „Przebudowa układu drogowego na pl. Bpa Chrapka w Toruniu”; „Poprawa funkcjonowania komunikacji miejskiej w Toruniu BiT City II”; „Gospodarka wodno-ściekowa na terenie aglomeracji Toruń - III etap”; „Toruńska Starówka - ochrona i konserwacja dziedzictwa kulturowego UNESCO - etap II”; „Rozbudowa Specjalistycznego Szpitala Miejskiego im. Mikołaja Kopernika w Toruniu o nowy budynek szpitalny w celu utworzenia nowych oddziałów szpitalnych i zapewnienia kompleksowości udzielanych świadczeń w SSM im. M. Kopernika w Toruniu”; „Muzeum Twierdzy Toruń – adaptacja Koszar Bramy Chełmińskiej na cele muzealne”; „Przebudowa układu torowo-drogowego w ul. Wały gen. Sikorskiego i al. św. Jana Pawła II wraz z budową pasa tramwajowo-autobusowego w Toruniu - BiT City II”; „Rozbudowa ul. Szosa Chełmińska od Trasy Średnicowej Północnej do ul. Polnej w Toruniu”;

„Przebudowa ul. Turystycznej w Toruniu na odcinku od ul. Ligi Polskiej do granicy administracyjnej miasta”; „Rewitalizacja Parku Tysiąclecia wraz z odbudową układu wodnego fosy przy ul. Podgórskiej”; „Budowa instalacji fotowoltaicznych na budynkach użyteczności publicznej na terenie miasta Torunia”; „Adaptacja pomieszczeń na warsztaty szkolne wraz z dobudową pawilonu w Zespole Szkół Samochodowych przy ul. Grunwaldzkiej 25b w Toruniu”.

Wśród zadań współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego można wskazać: „Wsparcie aktywności zawodowej osób bezrobotnych w Toruniu”; „Rozwój usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych na terenie Gminy Miasta Toruń”; „Toruńskie przedszkolaki - kreatywne dzieciaki”; „Nauka - to takie proste!”; „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w Toruniu”; „Skoordynowana opieka środowiskowa skierowana do osób z chorobą otępienną i ich opiekunów [wdrożenie modelu]”.

Szczegółowe informacje dotyczące projektów realizowanych w Toruniu z udziałem środków finansowych Unii Europejskiej, znajdują się na stronie internetowej: www.torun.pl w zakładce „Projekty europejskie”.

Tabl. 60. Projekty europejskie okresu programowania 2014-2020

Stan w dniu 31 XII 2018 roku

Program operacyjny	Liczba projektów	Koszt całkowity projektów w tys. zł	Dofinansowanie projektów w tys. zł
PO IiŚ	16	748.482.938	424.751.888
RPO WK-P	90	288.735.454	203.939.335
PO WER	16	22.753.505	22.539.808
PO PT	1	182.765	164.489
URBACT III	1	176.100	134.233
PO PC	1	148.000	148.000
Razem	125	1.060.478.762	651.677.752

SPIS TREŚCI

WARUNKI NATURALNE	3
STAN I OCHRONA ŚRODOWISKA	4
LUDNOŚĆ	9
RYNEK PRACY	13
INFRASTRUKTURA	18
MIESZKANIA	25
PRZEMYSŁ	28
BUDOWNICTWO	29
FINANSE PRZEDSIĘBIORSTW	30
EDUKACJA I WYCHOWANIE	32
OCHRONA ZDROWIA	37
POMOC SPOŁECZNA	40
KULTURA	43
MIEJSCA NOCLEGOWE	48
SPORT I REKREACJA	49
ZMIANY STRUKTURALNE W GOSPODARCE	511
BEZPIECZEŃSTWO	533
FINANSE MIASTA	55
ŚRODKI UNIJNE	60

SPIS TABLIC

Tabl. 1. Dane meteorologiczne	3
Tabl. 2. Roczna emisja zanieczyszczeń powietrza na terenie Torunia	6
Tabl. 3. Porównanie wyników pomiaru hałasu drogowego z mapą akustyczną	8
Tabl. 4. Ludność	9
Tabl. 5. Ludność według wieku	9
Tabl. 6. Ludność według ekonomicznych grup wieku	11
Tabl. 7. Ruch naturalny ludności	12
Tabl. 8. Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD	14
Tabl. 9. Bezrobotni	16
Tabl. 10. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna	18
Tabl. 11. Awarie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej	19
Tabl. 12. Produkcja wody	20
Tabl. 13. Ścieki odprowadzone według grup dostawców	20
Tabl. 14. Sieć gazowa, odbiorcy i zużycie gazu sieciowego w gospodarstwach domowych	21
Tabl. 15. Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych	21
Tabl. 16. Komunikacja miejska	21
Tabl. 17. Selektywna zbiórka nieczystości	23
Tabl. 18. Sieć drogowo-uliczna	23
Tabl. 19. Zasoby mieszkaniowe zamieszkane	25
Tabl. 20. Mieszkania oddane do użytku według inwestorów	26
Tabl. 21. Zasoby komunalne	27
Tabl. 22. Przemysł: produkcja sprzedana, zatrudnienie i wynagrodzenia	28
Tabl. 23. Przetwórstwo przemysłowe: produkcja sprzedana, zatrudnienie i wynagrodzenia	28
Tabl. 24. Produkcja budowlano-montażowa, zatrudnienie i wynagrodzenia w budownictwie	29
Tabl. 25. Przychody, koszty i wyniki finansowe przedsiębiorstw wg sekcji PKD	31
Tabl. 26. Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw	31
Tabl. 27. Szkolnictwo ogólnokształcące, zawodowe i wyższe - szkoły, uczniowie i studenci, absolwenci	33
Tabl. 28. Przedszkola	354
Tabl. 29. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	35
Tabl. 30. Gimnazja dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych)	35
Tabl. 31. Licea ogólnokształcące dla młodzieży (bez specjalnych)	35
Tabl. 32. Studenci i absolwenci szkół wyższych	36
Tabl. 33. Nauczyciele akademicy pełnozatrudnieni UMK	36
Tabl. 34. Personel służby zdrowia	37
Tabl. 35. Apteki	38
Tabl. 36. Ambulatoryjna opieka zdrowotna	38
Tabl. 37. Żłobki	38

Tabl. 38. Zgony wg głównych przyczyn i współczynnik zgonóww przeliczeniu na 10 tys. ludności _____	39
Tabl. 39. Dane o stanie zdrowia osób w wieku 19 lat i więcej _____	39
Tabl. 40. Zapadalność mieszkańców Torunia na choroby zakaźne i zatrucia _____	39
Tabl. 41. Zadania własne i zlecone z zakresu pomocy społecznej _____	40
Tabl. 42. Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych w latach 2017-2018 pomocą społeczną _____	40
Tabl. 43. Liczba rodzin i osób w rodzinach korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie _____	41
Tabl. 44. Typy rodzin objętych pomocą w latach 2017-2018 _____	41
Tabl. 45. Rodzinna piecza zastępcza w okresie od stycznia do grudnia 2018 roku _____	42
Tabl. 46. Instytucjonalna piecza zastępcza w okresie od stycznia do grudnia 2018 roku _____	42
Tabl. 47. Biblioteki publiczne _____	45
Tabl. 48. Muzea, kina _____	45
Tabl. 49. Obiekty noclegowe turystyki _____	48
Tabl. 50. Podmioty gospodarki narodowej według szczególnej formy prawnej _____	522
Tabl. 51. Zakłady osób fizycznych prowadzące działalność gospodarczą wg sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności _____	522
Tabl. 52. Przyczyny powstawania pożarów _____	53
Tabl. 53. Przystępczość _____	53
Tabl. 54. Sytuacja na drogach _____	54
Tabl. 55. Wykonanie budżetów miasta w latach 2002-2018 _____	55
Tabl. 56. Wydatki zadań własnych budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej _____	56
Tabl. 57. Wydatki majątkowe własne budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej _____	57
Tabl. 58. Projekty europejskie okresu programowania 2004-2006 _____	60
Tabl. 59. Projekty europejskie okresu programowania 2007-2013 _____	60
Tabl. 60. Projekty europejskie okresu programowania 2014-2020 _____	61

SPIS WYKRESÓW

Rys. 1.	Użytkowanie gruntów nieobciążonych użytkowaniem wieczystym	4
Rys. 2.	Emisja pyłu PM10 w Toruniu w 2018 roku	6
Rys. 3.	Ludność według wieku i płci	10
Rys. 4.	Ludność według ekonomicznych grup wieku	11
Rys. 5.	Ruch naturalny ludności w latach 1990-2018	12
Rys. 6.	Pracujący w gospodarce narodowej według sekcji PKD	13
Rys. 7.	Pracujący w gospodarce narodowej według sektorów w latach 1994-2018	14
Rys. 8.	Pracujący zatrudnieni i przeciętne zatrudnienie według płci i grup sekcji PKD	15
Rys. 9.	Bezrobotni według wieku	16
Rys. 10.	Bezrobotni według wykształcenia	17
Rys. 11.	Bezrobotni według czasu oczekiwania na pracę	17
Rys. 12.	Ścieki odprowadzone według grup dostawców	21
Rys. 13.	Przewozy pasażerów w latach 1990-2018	22
Rys. 14.	Drogi na terenie Gminy Miasta Toruń	24
Rys. 15.	Mieszkania oddane do użytku według inwestorów w latach 1996-2018	25
Rys. 16.	Produkcja budowlano-montażowa wg grup PKD	29
Rys. 17.	Przychody i koszty przedsiębiorstw wg sekcji PKD w 2018 roku	30
Rys. 18.	Majątek obrotowy i zobowiązania przedsiębiorstw wg sekcji PKD w 2018 roku	31
Rys. 19.	Szkolnictwo według typów szkół	32
Rys. 20.	Szkolnictwo według liczby uczniów i studentów	33
Rys. 21.	Szkolnictwo według liczby absolwentów	344
Rys. 22.	Uczniowie w szkołach podstawowych, gimnazjach i liceach ogólnokształcących	35
Rys. 23.	Personel służby zdrowia	37
Rys. 24.	Obiekty noclegowe turystyki	48
Rys. 25.	Miejsca noclegowe turystyki - ogółem	48
Rys. 26.	Zakłady osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą wg sekcji PKD	51
Rys. 27.	Struktura stwierdzonych przestępstw	54
Rys. 28.	Wydatki zadań własnych budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej w latach 2017 i 2018	58
Rys. 29.	Wydatki majątkowe własne budżetu miasta według działów klasyfikacji budżetowej w 2018 roku	59

SPIS MAP

MAPA 1	Mapa wrażliwości hałasowej	7
MAPA 2	Mapa terenów zagrożonych hałasem drogowym - Ldwn	8